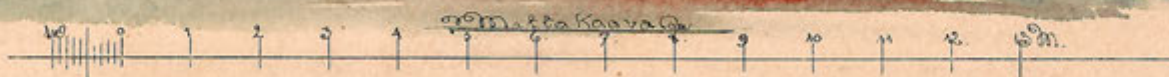
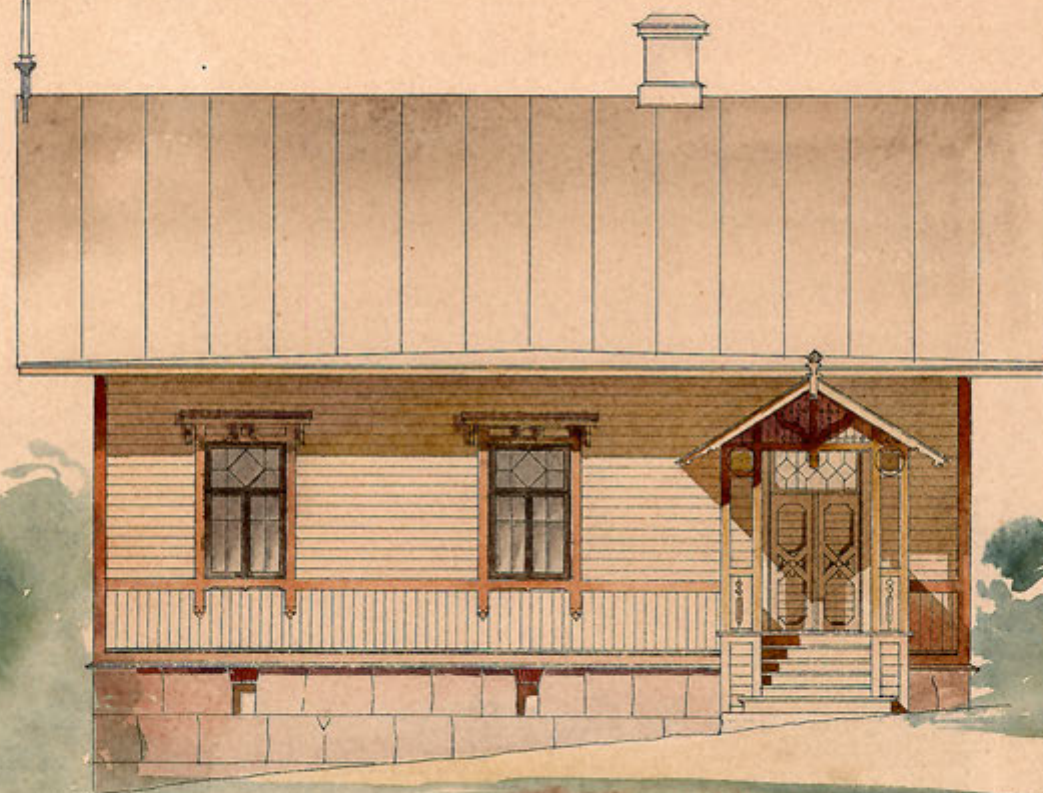
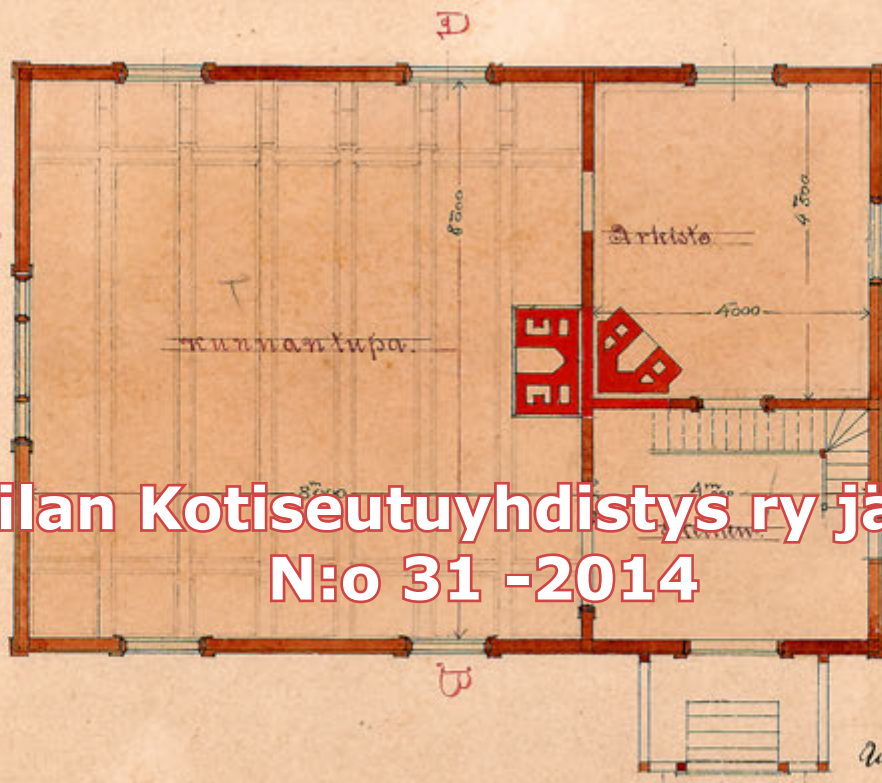


Karkkilan Kotiseutulehti



POHJAPIIRUSTUS



Karkkilan Kotiseutuyhdistys ry jäsenlehti
N:o 31 -2014

Helsingin, Lyytikäsen k. 1897.
Anto Myllymäki, Petteri Penttilä
Juho Antto Myllymäki

Julkaisija

Karkkilan Kotiseutuyhdistys ry

Yhdistyksen tilinumero:

Osuuspankki 529728-48319/
FI8152972840008319

Toimitus/taitto/kuvat

Henna Mitrunen
p. 044-5649339
henna.mitrunen@
kolumbus.fi

Toimitusavustaja

Helena Puustinen
helena.puustinen@
elisanet.fi

Lehti ilmestyy

kaksi kertaa vuodessa,
irtonumero 7 €

Ilmoitusten myynti/ jäsenrekisteri

Pekka Wikberg
p. 040-5769570
pekka.wikberg@
elisanet.fi

Ilmoitushinnat

1/1 sivu 350 €
1/2 sivu 200 €
1/4 sivu 120 €
1/8 sivu 70 €

Painopaikka

Karkkilan Painopalvelu Oy

Kotiseutuyhdistyksen hallitus 2013-2014

Puheenjohtaja

Henna Mitrunen

Varapuheenjohtaja

Pekka Wikberg

Sihteeri ja

Rahastonhoitaja

Ritva Ahomäki

Muut hallituksen jäsenet

Voitto Suonpää

Kari Laine

Helena Puustinen

Raine Klemola

Matti Mäki

Virpi Lepistö

Harry Suntioinen

Karkkilan Kotiseutulehti

Jäsenlehti N:o 31-2014

Sisältö



- 3 Mistä tietää, että teemme oikeita johtopäätöksiä!, HM
- 4 Usko Nyström, Pyhäjärven kunnantalon suunnittelija, Virpi Lepistö
- 5 Nyhkälän harjulla unohdettuna pala kaupungin historiaa luonnon ja ilkvallan armoilla, HM
- 6 Karkkilan Kotiseutuyhdistyksen lausunto Pyhäjärven kunnantalon säilyttämiseksi alkuperäisellä paikallaan, HM
- 7 Kamreeri Hedlund -Högforsin pitkäaikainen ja arvostettu merkkihenklö, HM
- 8 Urheilukuvia menneiltä vuosilta, osa 6, Helena Puustinen
- 9 Kilometritehtailija -Risto Tuovinen, HM
- 15 Galleria Framille, tiedot näyttelyistä / Kristiinan Kehysliikessä yhdistyksen julkaisut myynnissä
- 17 Kikka-Heikki Vikström, Janne Viitala, Timo Vikström, Kari Lahti
- 18 Käyrä ja Pinna, Reijo Koijärvi
- 19 Karkkilan Ruukkimuseon tapahtumia, Tommi Kuutsa/ Janne Viitala
- 20 Tapahtui kerran kylillä 1942 maidon hakumatalla, HM
- 21 Karkkilasta muutetaan pois ja Karkkilaan muutetaan, HM
- 22 Mirjam ja Viljo Hurmeen elämästä, HM
- 24 Varpusesta on moneksi, HM
- 26 Pikkupalat, Klas Alander
- 27 Moni muistaa vieläkin Hilarius Sorjosen, HM
- 28 Muistoja talvesta 1949, Ritva Soimela-Nikula
- 29 Karkkilan Seudun artikkeli Kaakkulapio, Matti Mäki
- 30 Pikku-Mikon juhannusseikkailut, Sinikka Koivuniemi
- 33 Kaskuja Högforsin valimosta 2, Reino Luoto
- 34 Nukke muisteloita, Ritva Soimela-Nikula
- 35 Minne katosivat kylpyammeet, Klas Alander
- 36 "Patterityöt" 1915-1917, Reino Pajuoja
- 40 Uittojen historiaa Karkkilassa, osa 1, HM
- 42 Kotiseutuyhdistyksen julkaisut
- 43 Missä yhdistyksen tuotteita kaupan?

Suuret kiitokset kaikille, jotka ovat osallistuneet lehdente-koon tekstein, kuvin, tietojä antaen tai jollain muulla tavalla!

Mistä tietää, että teemme oikeita johtopäätöksiä!

Kevät tuli ajoissa hehkutetaan, vai tuliko! Ulkona on niin koleaa, että eilisen ulkotöistä ja autotallin (tulevan studion) raivauksesta seurannut kylmyys on vasta hellittänyt, kun laitoin viereisen lämpöpatterin täysille. No, hyvää on se, että nyt on ihana keskittyä lehden juttujen viimeistelyyn ja taittoon, vallitkoon ulkona kylmyys. Pikku ”Lirkkis” eli Viiru–kissa tai Maili kuten tytöt nimittävät uusinta perheenjäsentämme, rakkaalla lapsella on monta nimeä sanotaan. Viiru siis makoilee viereisessä työpöytäni ylälaatikossa, ihan kiinni kädessäni. Oliko viisasta ottaa uusi kissa edesmenneen Räikkösen tilalle!? Lapset lupasivat hoitaa sen, ehkä hetken niin halusin uskoakin. No, sisimmässäni tiesin, että hoito lankeaa kuitenkin loppupeleissä minulle ja muutakin työtä riittää. Kuluja tulee rokotuksista, leikkauksesta, kissanhiekasta, ruuasta jne., vaikka kisua ei suuren maailmaan tyyliin puettaisikaan ja se halvin purkikiruokakin saa kelvata. Nyt noin yhdeksän kuukautta myöhemmin tiedän, että se oli hyvä päätös. Me vaan olemme kissaihmisia ja kissat kuuluvat elämäämme. Nipistän vielä mm. jonkun parturikäynnin (sääli kanssaihmissiäni ☺). Tuo päätös koski ja vaikutti lähinnä vain omaan elämäämme.

Entäpä kun joudumme antamaan lausuntoja tai tekemään päätöksiä, jotka voivat vaikuttaa vuosia, vuosikymmeniä tai jopa vuosisatoja myös muiden elämään. Eipä ole helppoa. Me jotka haluamme päästä vähemmällä, emme opiskele virkamiehiksi, emme asetu ehdokkaiksi kunnallisvaaleissa, emme ehkä edes äänestä, emme kirjoitele aktiivisesti yleisönosastolla jne. Annamme toisten hoitaa asiat. Onko meillä silti oikeus mielipiteisiimme, kun aihe koskettaa? Voiko sen lausua ääneen, uskallammeko laittaa mustaa valkoiselle? Kyllä. Entä silloin kun omalla allekirjoituksellaan vahvistat myös muiden mielipiteen, niidenkin jotka ovat pysytelleet hiljaa! Onko palautetta tullut tarpeeksi laajalta joukolta, osaanko perustella asiani, olenhan vain tavallinen kotiseudun katujen tallaaja ilman akateemisia titteleitä tai johtajuuksia. Kestänpö ne moitteet, jotka voivat tulla kuitenkin toisin ajattelevilta! Kyllä. Jos sydän sanoo niin, ei kai ole kuin luotettava omaan vaistoonsa. Siitäkin huolimatta, että asialla on myös muita puolia, eikä ehkä kellään ole asiaan täysin oikeaa ratkaisua. Vaakakupin pienelläkin kallistumalla on kuitenkin merkitystä. Siltikin vaikka on uskottava, että se päätös on se parempi, emmehän sentään usko, että vastapuoli tahallaan tekisi huonon ratkaisun. Se on hänen mielestään vain paras ratkaisu. Nyt jääme mielenkiinnolla seuraamaan, mikä painaa vaakakupissa Pyhäjärven vanhan kunnantalon kohdalla. On uskottava, että lopullinen ratkaisu olisi se oikea.

Oletteko huomanneet ajankulumisen ja muistattekko, että yhdistyksemme Karkkilan Kotiseutuyhdistys täyttää ensivuonna 50 vuotta. Historiikki on teon alla. Kyösti Suonoja sitä jo työstää ja Juhani Silván tekee tahollaan matkailujaoston historiikkiä. Miten juhlimme vuosipäivää vuoden 2015 syksyllä? Siinä hallitukselle taas pähkinä purtavaksi. Otamme mielellämme ajatuksia asiasta vastaan myös teiltä. Pistäkää nyt korvan taakse jo se, että siten juhlimme joukolla. Sitä ennen jatkamme mm. ”Haukkamäen koulupiirin tarinakirjan” työstämistä ja tätä meidän normaalia toimintaamme. Vielä ehdimme paljon muutakin ennen vuosipäivää, ehkäpä jotain pientä uuttakin! Vuosijuhla on eräänlainen virstanpylväs toiminnassamme. Entä sen jälkeen, pitäisikö yhdistyksen uudistua, vieläkö vanhat säännöt pätevät, pitäisikö tehdä enemmän henkilövaihdoksia, löytyykö toimintaamme uusia voimia, saammeko uusia jäseniä, onko toimintamme oikean suuntaista ja tarpeellista muuttuvassa ympäristössämme? Sanokaas se!

Henna Mitrunen pj.



*Rakkaiden pikkusiskojen
Karkin ja Katan kanssa viime
kesänä Liimamässä ihanissa kesä-
lavatunnelmissa.
Käykää ihmeessä kokeilemassa
siellä jotkut tanssit tai tapahtumat.
Liimiksessä on vieläkin tenhoa ja
taikaa! Tukekaa siten järjestävää
tahoja Legenda Jamit ry:tä, jotta
toiminta jatkuu ja Liimis säilyy.*

***Luottakaamme
itseemme,
aurinko valaiskoon
polkujamme tulevana
suvena!***

Usko Nyström

Pyhäjärven kunnantalon suunnittelija

Usko Nyström 6.9.1861, Virrat - 6.1.1925, Kotka

Sakris Usko Nyström kirjoitti ylioppilaaksi 1880 ja aloitti kielten, estetiikan ja matemaattisten aineiden opinnot Helsingin yliopistossa. Opiskeluaikanaan hän työskenteli kirkkoarkkitehti Josef Stenbäckin sekä opettajansa Gustaf Nyströmin toimistoissa. Valmistumisensa jälkeen Usko Nyström jatkoi opintojaan valtion apurahan turvin École des Beaux-Artissa Pariisissa 1890-91.

Palattuaan Ranskasta Nyström kutsuttiin Polyteknilliseen opistoon piirustuksen ja rakennustaiteen ylimääräiseksi opettajaksi. Vuodesta 1908 lähtien hän toimi antiikin ja keskiajan rakennustaiteen lehtorina Teknillisessä korkeakoulussa. Tämän ohella hän opetti ornamenttiikkaa ja tyylioppia Taideteollisessa keskuskoulussa.

Usko Nyströmin itsenäisiä töitä ovat mm. Imatran valtionhotelli, useat asuinrakennukset Helsingissä, Kansallis-Osake-Pankin konttori Viipurissa, Kotkan suomalaisen yhteiskoulun julkisivut ja Porin Cygnaeuksen koulu. Nyströmille myönnettiin professorin arvo vuonna 1922.

Näyttely Arkkitehtuurimuseossa

Arkkitehtuurimuseon kokoelmissa on vain muutamia Usko Nyströmin alkuperäisiä rakennuspiirustuksia, pääasiassa As. Oy Kointähdestä Pietarinkatu 9:ssä ja NMKY:n talosta Vuorikadulla Helsingissä. Osa suunnitelmista on säilynyt vain sinikopiona, mutta tällaisinkin nämä jugend-kauden piirustukset ovat ihmeellisen lumoavia. Antoisimpia ovat kuitenkin Usko Nyströmin luonnoskirjat, joihin tutkija saattaa uppoutua tuntikausiksi. Osaksi tämä johtuu piirrosten miniatyyrimäisestä koosta. Esimerkiksi Kansallisteatterin kilpailuluonnoksessa tämän valtavan rakennuksen korkeus on vain 3,5 cm.

Luonnoskirjojen varhaisin päiväys on vuodelta 1886 ja viimeisin 1923. Nyström aloitti uusrokokoon ja kansainvälisen art nouveaun merkeissä. Hän omaksui uuden tyyli suunnan laajemmin ja syvällisemmin kuin kukaan muu meillä. Aikakausi merkitsi hänelle paljon enemmän kuin vain kansallista romantiikkaa.

Usko Nyströmin piirustusarkisto on lukumäärältään vähäinen, ja kaikkiaan hänen piirustuksiaan on säilynyt vain hyvin vähän muissakin arkistoissa.

Pyhäjärven kunnantalo

Karkkilan keskustassa sijaitsevan, silloisen Pyhäjärven kunnantalon, Nyström suunnitteli vuonna 1897. Rakennus on suojattu SR-2-merkinnällä eli se on luokiteltu rakennushistoriallisesti ja historiallisesti merkittäväksi rakennukseksi. Myös tämän rakennuksen piirustukset ovat esillä Arkkitehtuurimuseon näyttelyssä.

Virpi Lepistö

Pyhäjärven vanha kunnantalo kuvattuna v. 2013 äitienväivänä Nyhkälänkoulun katolta. Talven aikana ikkunoita oli rikottu ja ympäristö sotkettu. Nyt ikkunat ovat peitettynä vain sen takia, jotta lisää ruutuja ei rikottaisi, ennenkuin talon kohtalo selviää. Vasemmalla olevan kontin paikalta on ilkeivallan tekijöiden toimesta poltettu varastorakennus. Vasemmalla näkyvällä Harjun kentällä sijaitsi Nyhkälän vanha puukoulu, joka paloi marraskuussa 1952.

jk. Kuuluisa valokuvaaja I.K.Inha on Usko Nyströmin veli.

HM



Nyhkälän harjulla unohdettuna pala kaupungin historiaa, luonnon ja ilkvallan armoilla

Kuka suojelisi vanhaa taloa?

Kirjoitettu vappuna 2013 ja lähetetty paikallislehteen, sitä ei kuitenkaan julkaistu.



Pitkään vailla tarkoituksellista käyttöä on ollut Nyhkälän harjulla Nyhkälän ala-asteen kupeessa nk. Vanha Kunnantalo. Se on pie-
nekkö, vanhaa rakennustyyliä edustava vihreä rakennus koristeel-
lisilla ja alkuperäisillä ikkunoilla somistettuna. Vuoden 2011 tapaninpäivän
myrsky runteli sen räystääs- ja kattorakenteita viereisen puun kaatuessa sen
päälle. Se on parsittu kasaan jotakuinkin. Viime vuoden ja tämän vuoden
puolella piittaamaton tai piittaamattomat kaupunkilaiset ovat rikkoneet
sen ikkunoita ja turmelleet rakennusta. Ympäristö on talven aikana muut-
tunut jälleen siivottomaksi kaatopaikaksi. Makeis-, virvoike- ym. pakkauk-
set kertovat omaan kieltään ajanvietosta sen liepeillä. Nykyinen omistaja,
rakennuksen takaisin lunastanut Karkkilan kaupunki, ei liene vielä keksi-
nyt rakennukselle tarkoituksellista käyttöä. Mikä vaikutus on laajenevalla
Nyhkälän koulun laajentamishankkeella rakennukselle, saako se jäädä pai-
koilleen? Onko rakennus säilyttämisen arvoinen? Vanha rakennuskanta on
aina haasteellista, moni asia painaa vaakakupissa, mikä painaa tämän koh-
teen kohdalla? Varmaa on ainakin se, että jollei pian asialle tehdä jotakin, ei
enää tarvitsekaan. Se on purkuvalmis. Onko se sitten hyvä vai huono asia,
onkin eri juttu!

Monta muutakin kohdetta odottelee kohtaloaan. Eikä helppoja ratkai-
suja ole. Kunhan ratkaisut eivät olisi sellaisia, joita karkkilalaiset surisivat
vielä vuosikymmentenkin jälkeen, kuten vaikka asemarakennuksen kohta-
lo aikoinaan.

Vanha Pyhäjärven kunnantalo

Talo rakennettiin 1890-luvulla Pyhäjärven kunnantaloksi. Päivällä siinä toimi nk. Vehviläisen koulu, myöhemmin Otto Syrjäsen koulu ja illalla kunnan isät tekivät rakennuksessa tärkeitä päätöksiään. Venäläisten sotilaiden esikun-
ta käytössä 1910-luvulla. Talossa on asunut myös kunnankätilö, jne. Kunnantalon toiminnan siirtyessä Anttilan ta-
lon suojiin 1930-luvulla jäi vielä kirjastotoiminta rakennukseen. Myöhemmin rakennuksen osti Saalem seurakunta
rukoushuoneekseen. Karkkilan Helluntaiseurakunta (ent. Saalem seurakunta) siirtyi vuonna 2005 Helsingintielle
nk. SYP: n taloon. Rakennusta vuok-
rattiin. Rakennuksessa aloitti ainakin alkuvuodesta 2008 Tao Bazar niminen
yritys. Onko sen jälkeen rakennuksessa ollut varsinaista toimintaa? Myöhem-
min lehdissä oli rakennuksesta myynti-
ilmoituksia. Nyt kaupunki on lunasta-
nut rakennuksen haltuunsa, joten talon
käyttöön on kuntalaisilla mahdollisuus
vaikuttaa!



Karkkilan Kotiseutuyhdistyksen lausunto Pyhäjärven kunnantalon säilyttämiseksi alkuperäisellä paikallaan

Karkkilan Kotiseutuyhdistys on vuosikokouksessaan 27.3.2014 yksimielisesti päättänyt antaa lausunnon Pyhäjärven kunnantalon nk. vanhan kunnantalon säilyttämiseksi ennallaan. Yhdistys on saanut useita eri yhteydenottoja, joissa on kehoitettu ottamaan kantaa asiassa säilyttämisen puolesta. Myös yhdistyksen ulkopuolisilta henkilöiltä on tullut paljon mielipiteitä rakennuksen säilyttämiseksi. Moni paikkakuntalainen kantaa läpi vuosien ja vuosikymmenten haikeutta sydämessään menetettyjen rakennusten myötä. Vanhoista merkityksellisistä rakennuksista ei ole enää varaa menettää yhtäkään. Erilläänkin sijaitsevina ne muodostavat eräänlaisen kokonaisuuden. Kotiseutumiljöömme on oman kotimme jälkeen se tärkein elinympäristömme. Kirkko, viljamakasiini eli lainajvästö ja ensimmäinen varsinainen kunnantalo ovat sivistyksemme maamerkkejä. Yhteisö alkoi muodostaa sääntöjä ja tehdä työtä yhteisen hyvän eteen ja kaikkien turvaksi. Siinä olivat yhteisömme sivistyksen juuret!

Kasvatus- ja opetuslautakunnan sivistystoimen johtajalta pyytämä lausunto ei mielestämme ole rakennuksen kannalta oikeudenmukainen. Lausunnon perustelut ovat osaltaan hyvin ylimalkaisia eikä niitä voi kohdistaa vain Pyhäjärven vanhan kunnantalon haitoiksi. Nykyaikainen suunnittelu ja rakentaminen yhdistävät tänä päivänä hyvinkin kätevästi uutta ja vanhaa halutessaan. Kuten jo aiemmista suunnittelijan lausunnoista olimme saaneet tässäkin tapauksessa myönteisen käsityksen. Ihmettelemme uutta lausuntoa! Talolle löytyy varmasti mielekästä käyttöä kunnostuksen jälkeen. Esimerkiksi yhdistämällä eri käyttötarkoituksia, kuten esim. Koulu/kunnantalomuseo, jossa erilaiset omia toimitiloja omistamattomat yhdistykset voisivat kokoontua. Yhdistysten tilojen tarve vain kasvaa, kun nykyinen nk. Järjestöotalo puretaan uudistetun kaavoituksen tieltä. Eri yhdistykset ja toimijat tekevät rahallisesti ja rahalla mittaamattoman arvokasta työtä monin eri tavoin paikkakunnalla. Vapaaehtoistyön merkitystä on viime aikoina kovasti rummutettu. Kokoontumis- ja arkistotilojen tarjoamisen ei luulisi olevan kohtuutonta.

Rakennus rakennettiin kunnantaloksi, mutta päivisin siellä toimi nk. Vehviläisen koulu, myöhemmin nk. Otto Syrjäsen koulu ja Rauhalan koulu, opettajien mukaan nimettyinä. Illalla kunnan isät tekivät rakennuksessa tärkeitä päätöksiään. Myös pyhäkoulutoiminta eläkkeelle siirtyneen Jenny Rauhalan johdolla kuuluivat talon toimintaan.

Myös pelko rakennuksen piiloon jäämiselle on turha. Helsingintien puoleisen rinteen siistiminen toisi sen paremmin esille toiselta sivustalta, muuten rakennus on näkyvällä paikalla. Koulun laajennus vain vähän muuttaa asiaa yhdeltä sivustalta. Pyhäjärven vanha kunnantalo näyttää maisemaan sopivalta myös koulun ikkunoista katsottuna.

Koululaisille tiloissa voisi yhdistysten ja eri toimijoiden myötävaikutuksella järjestää monenlaisia kotiseutuoppiin, kulttuuriin ja sivistykseen liittyviä asioita sekä tila loisi mahdollisuuden sosiaaliseen kanssakäymiseen eri sukupolvien kanssa. Pyhäjärven vanha kunnantalo ja Nyhkälän ala-aste ovat tulleet toimeen keskenään jo sadan vuoden ajan loistavasti. Rakennus kunnostettuna maineikkaan arkkitehdin, professori Usko Nyströmin alkuperäisen suunnitelman mukaisesti olisi myös todellinen helmi rakennuskannassamme, joka kiinnostaisi kunnan ulkopuolisiaakin tahoja. Kunnostamiseen olisi suurella todennäköisyydellä saatavilla tukea myös ulkopuolisilta tahoilta. Purettuna ja siirrettynä rakennuksen suojeluarvo on menetetty. Pyhäjärven vanha kunnantalo lakkaa silloin olemasta. Toimisiko tapaus silloin myös ennakkotapauksena, jos suojeluarvot menettävät kokonaan merkityksensä. Onko seuraavana purku- ja siirtolistalla esimerkiksi lainajvästö?

Vastustamme rakennuksen purkamista ja siirtämistä nykyiseltä paikaltaan.

Karkkilan Kotiseutuyhdistyksen puolesta pj. Henna Mitrinen



Kuvat Kotiseutuyhdistyksen vuosikokouksesta 27.3.2014. Karkkilalainen lehden päätoimittaja Heikki Savola kertoi lehdimiesurastaan, Karkkilalaisen uusista kuvioista yhdessä Keke Asposalon kanssa sekä kustannustoiminnastaan. Savola on myös antanut paljon palstatilaa lehdessä avaten näköaloja tähän asiaan sekä tiedottaen asian uusista käännteistä.



Kamreeri Hedlund

-Högforsin pitkäaikainen ja arvostettu merkkihenkilö

Tehtaan työntekijöistä tiedämme tarinoiden ja kirjoitettujen juttujen kautta paljonkin. Monet tehtaan ylemmät toimihenkilöt tai johtajat ovat jääneet verrattain tuntemattomiksi. Heistä on kirjoissa ja kansissa kyllä perustietoja ja heidän teoistaan ja arvostuksestaan on mainintoja, mutta muuten heidän persoonansa ja elämäntarinansa ovat jääneet aika vieraiksi. Aina toki muutamia työhön liittyviä luonteenpiirteitä muistellaan työntekijöiden kantilta.



Kamreeri Vilho Hedlund ei ole poikkeus. Hedlundista on ollut myös verrattain vähän tietoa saatavilla perustietojen lisäksi. Olen yrittänyt koota artikkeliin kaiken sen, mitä internetistä, kirjoista ja vanhoista paikallislehdistä on löytynyt. Lisäksi on muutamia henkilöitä, joilla on omakohtaisia muistoja kamreerista, kuten ystäväilläni Hilja Peltolalla ja Reino Luodolla. Minulla oli myös onnea tutustua kamreerin Evi-tyttären tyttäreen, Margareta Mattheiszeniin, joka muistaa itse isoisänsä ja kertoi muisteloita Vilhosta aviomiehenä, isänä ja isoisänä; tietoja joita vain heidän perhepiiristään on mahdollisuus saada.

Högforsin tehtaan tuleva kamreeri Johan Wilhelm Hedlund syntyi 10.2.1879 Orivedellä ja kuoli Karkkilassa vuonna 1950. Hänen vaimonsa Elsa Hildegard os. Lindqvist s. 1.2.1884 ja kuoli vuonna 1954 myöskin Karkkilassa.

Heidän vanhempansa olivat Vilhon isä kirjuri Håkan Hedlund, syntynyt Ruotsissa, josta muutti nuore-

na miehenä Orivedelle, Håkan toimi siellä mm. uittopäällikkönä. Hän kuoli Karkkilassa vuonna 1904. Vilhon äiti Amanda Hedlund syntyi Orivedellä ja kuoli Karkkilassa vuonna 1929. Elsan isä, maakauppias August Anshelm Nikolai Lindqvist syntyi Jokioisissa, ja kuoli vuonna 1923 Karkkilassa. Elsan äiti Anna Josefiina o.s. Salenius syntyi Iisalmessa ja kuoli vuonna 1930 Karkkilassa. Heidät tunnettiin Lindqvistin sillaksi kutsutun, nykyisen Närön sillan kupeessa olleen Lindqvistin eli Maa-laistenkaupan kauppiaina. Myöhemmin he työskentelivät Tehtaankaupan eli Puulaakinpuorin kauppiaina.

Kamreerin elämästä

Seurustellessaan tulevan vaimonsa Elsan kanssa Vilho oli mustasukkainen Vihdin apteekkarista, joka myös oli kiinnostunut apteekissa työskentelevästä Elsasta. Vilho oli lopuksi sanonut Elsalle: ”Nu är det antingen eller!” eli se oli nyt sitten ”joko tai”. Pari vihittiin 3.8.1907. Ensimmäinen koti perheellä oli Bremerin talossa vuosina 1907-21. Silloin Vilho oli jo edennyt kamreeriksi, taakse oli jäänyt kymmenen vuoden ura tehtaan kirjanpitäjänä. Kotikuvat saattavat olla loppuajasta, ennen uuteen kotiin muuttamista. Perhe oli silloin jo nelilapsinen. Mirja syntyi 1908, Evi 1913, kaksoset Heikki ja Kalle 1919. Paikkakunnan tapahtumia seuraava Vilho sai tietoonsa, että paikallinen rakennusmestari oli muuttamassa pois ja hänen vasta valmistuva talonsa tulisi myyntiin. Voisiko parempaa tilaisuutta tulla. Vaikkakin rakennus sijaitsi tehtaan virkamiesten asuttaman ja kylän keskuksena vielä siihen aikaan toimivan Karjaanjoen suun alueelta katsottuna aivan ”takapa-

julassa”, jossa ei ollut mitään, kuten aikalaiset asiaa kommentoivat. Kamreeri Hedlund osti siis lähestulkoon valmiin Pyhäjärven pitäjässä, Anttilan tilan mailla Nyhkälässä, nykyisin Valtatie 22 sijaitsevan huvilan tonttimaaoikeuksineen rakennusmestari M. Estliiniltä 1920. Perhe vaali taloa ja sitä ympäröivää isoa puutarhaa. Vuonna 1946 ilmestyneeseen Paul Olssonin Suomen puutarhataidetta -kirjaan on kelpuutettu Arppen talon puutarhan lisäksi kuva Hedlundien huvilan pihasta Högforsista, jossa on kivilaatoilla katettu pääsisäänkäytävä. Olsson oli aikoinaan suunnitellut Hedlundien talon puutarhan. Kamreeri vaimoineen asustikin rakkaassa talossaan aina kuolemaansa asti, jonka jälkeen rakennus myytiin ulkopaikkakuntalaiselle yritykselle. Tehtaalla ei rakennukselle ollut käyttöä perikunnan sitä ensin tiedustellessa. Ammattikoulurakennuksen nousua naapuritontille sen tarpeisiin lohkaistiin iso viipale Hedlundien entisestä kauniista puutarhasta. Vastakkaisella puolella pihaa on tänä päivänäkin vielä portti, josta pääsee tehdasalueelle ja tehtaan entiselle pääportille. Talo toimi 1960-luvulla ammattikoulun asuntolana. Se oli myös jonkin aikaa Karkkilan kaupungin omistuksessa. Nykyisin se on yksityis-



Urheilukuvia menneiltä vuosilta

Osa 6

Jatkan sarjaa isäni Eero Sjöholmin valokuvakokoelman moottoripyöräaiheisilla valokuvilla. Otan kiitollisena vastaan kaikki tiedot henkilöistä, joita ei ole vielä tunnistettu tai korjaukset (nimet, paikat, ajankohdat ym.), joita valokuvia katsellessa tulee mieleen. Kaikki tämän artikkelin kuvat on ottanut valokuvaaja Allan Riikonen.

Helena Puustinen, sähköposti: helena.puustinen@elisanet.fi puh. 09-2256485



Vasemmassa kuvassa vuonna 1958 Reijo Wathén (numero 20, Jawa CZ 250 cc) motocross-ajoissa Karkkilan Harjulla nykyisen sairaalan kohdalla. Oikealla Ahti Himilä numero 9 motocross-ajoissa Karkkilassa huhtikuussa 1959. Tunnistaako kukaan takana ajavaa numeroa 3?



Päijänne-ajoja on ajettu vuodesta 1927 lähtien. Kilpailijoiden pitää suorittaa reittiosuudet annettujen aikataulujen rajoissa. Myöhästely tuottaa sakkopisteitä. Ajoreitin varrella on monia erikoiskokeita. Lähes 1000 kilometrin pituinen Päijänteen ympäriajo kulki myös Karkkilan keskustan kautta käsittääkseni 1950-luvun lopussa tai 1960-luvun alussa. Vasemmalla kilpailija yleisön ympäröimänä Tammelantien ja Keskuskadun risteyksessä.

Jatkuu sivulla 16

Kilometritehtailija!



Risto Tuovinen on ollut tuttu näky kaupunkimiljöössämme, sikäli mikäli hänet on ehtinyt huomataksaan, koska ennenkuin pöly on ehtinyt laskeutua maahan, on hän jo kaukana kunnanarajojen ulkopuolella ”pienellä” lenkillään.

Risto on entisiä Vanhankylän poikia, tällä hetkellä hän asuu Rajakadulla yhdessä Liisa-vaimonsa (o.s. Tuomi) kanssa. Lapset Teija ja Jukka ovat jo aikaa sitten muuttaneet pois kotoa. Viihtyisässä omakotitalossa on tilaa lasten ja lastenlasten vierailuun. Puutarhassa ja kiinteistön huollossa riittää puuhaa. Työuransa tehtaalla mm. trukikuskina toimineella Högforsin Konepajakoulun kasvatilla Ristolla on taito korjailla mm. autoja, koneita ja kaikenlaisia

laitteita.

Erilaisia avuntarvitsijoita siis pistäytyy aina silloin tällöin pihapiiriin. Pusulan puolella Lepäkorvessa Tuovisilla on kesämökki ja siellä paris-kunta viettääkin ystävi-neen aikaa aina kun mahdollista.

Näin Risto kertoo maratonharrastuksestaan, joka ei ole ihan joka tytön ja pojan harrastus.

- Lopetettuani tupakanpolton vuonna 1975 aloin lenkkeillä. Painoin silloin 35-vuotiaana noin 76 kiloa. Ajattelin, että painoni nousee nousemistaan, jos en tee mitään sen eteen. Vajaassa vuodessa painoni putosikin noin kymmenen kiloa. Juoksulenkit pidentyivät ja ajatus maratonistakin kävi silloin tällöin mielessä.

Juoksin silloin usein Lapualta koitoisin olevan Martti Annalan kanssa. Hän se taisi ehdottaa, että menään Seinämaratonille vuonna 1980. Juostaan kuukautta ennen testilenkki Haavisto-Hongisto kaksi kierrosta eli noin 36 km. Se meni hyvin, joten päätimme osallistua. Seinämaraton meni aikaan 3.40. Olin tosi pettynyt aikaani, mutta ei se ole 3.20 paremmin mennyt koskaan. Aina olen kylä loppuun asti taapertanut, vaatimaton Risto kertoo.

- Juoksentelen ympäri vuoden. Tammikuussa yritän alkaa kerätä

noin viisikymmentä kilometriä viikossa vähintään, niin silloin maraton menee läpi. Seinäjoella olen juossut kaksi kertaa, samoin Jyväskylässä ja Turussa, Korsossa kerran ja Tukholmassa seitsemän kertaa. Helsinki City Maratonille olenkin osallistunut sitten kaksikymmentäkaksi kertaa. Kymmenestä kerrasta saa maratonmestarin tittelin ja kahdestakymmenestä kerrasta kunniamaratonmestarin tittelin. Meitä, jotka olemme juosseet kaikki Helsinki City Maratonit, on noin neljäkymmentä juoksijaa Suomessa. Juoksentelen omaksi ilokseni useimmiten yksin. Nuorempana pelasin jalkapalloa, hypin mäkeä, pikaluistelin ja harrastin urheilusukellusta. Kyllä sitä melkein joka maratonilla ajatteli, että saa olla viimeinen kerta, mutta seuraavana päivänä oli jo mielessä seuraavan vuoden maraton.

HM

Kuvassa Risto on huikattu kävelylenkiltään Liisan kanssa sisälle naapuriin, Rajakatu neloseen, koska paikalla oli Fagerkullan kasvatiti Matti Lingman, jota haastateltiin juuri ”Haukkamäen tarinakirjaa” varten. Matti oli juuri jutuissaan maininnut Riston, kun huomasin pariskunnan kauppakasseineen kadulla. Siitähän sitä juttua syntyikin, eipä meidän Kyösti Suonojan kanssa paljon kysellä tarvinnut! Tarinat löytyvät sitten jouhun alla valmistuvasta kirjasta.



Jatkoa sivulta 7

omistuksessa.

Vilhon urakehitys itseoppineena, vain Oriveden kansakoulun käyneenä, onkin sen ajan oloissa vertaansa vailla. Hän aloitti tehtaan Pitkälän sahan kirjanpitäjänä ja sen jälkeen vuodesta 1895 alkaen Högforsin tehtaan kirjanpitäjänä, josta hän eteni jo kymmenessä vuodessa kamreerin asemaan alkaen 1905. Kamreeri olikin kuin tehtaan johtaja Wolter Ramsayn ”oikea käsi”. Högforsissa Vilhon isänpuoleisen suvun ruotsinkielisestä taustasta oli hyötyä, koska ruotsinkielien taito oli miltei välttämätön urakehityksen kannalta. Vilhon isä Håkan Hedlund työskenteli Karkkilaan tultuaan Pitkälän sahalla ja perhe asusti lähellä sahaa Masakoskella, jossa sijaitsivat mylly ja sahalaivos.

Karkkilan historia kertoo näin: Uutta teollisuustoimintaa silmällä pitäen Ramsay osti 1889 Nahkijoen kosken etelärannan Vattolan Jussilalta ja myllyoikeudet kaikilta taloilta. Kolmen vuoden kuluttua hänen onnistui hankkia myös toinen ranta Anttilan rusthollari J.K. Ahlstedtilta. Nyhkälän kylän Salvénin vaatteet saivat asian päätöksen viivästyttämään, myös Mustio ehti tällä välin rakentamaan paikalle luvattoman uittorännin, ennen kuin 1893 Ramsay sai luvan perustaa puuhiomon. Vuotta aiemmin Ahlstedt oli saanut luvan perustaa Pitkälänkoskeen kaksiraamisen sirkkelisahan. Saha oli kuitenkin jo toiminut toista vuotta. 1890-luvun alusta alkaen Vilhon ensimmäisiä töitä olivatkin uittotyöt.

Kamreeri Hedlund vaikutti koko työikänsä Högforsin tehtailla nauttien suurta arvonantoa. Arvokkuutta korosti myös hänen olemuksensa. Kamreeri oli nuorena erityisen komea, ryhdikäs, pitkä ja tummahko mies ja hän halusikin pitää huolta itsestään.

Kamreerin sukua viihtyy Karkkilassa vieläkin

Margarethan ja Klaus-veljen isä Hans Hamström syntyi 1910. Högforsiin hän tuli heti ylioppilaaksi päästyään vanhempaa veljeään seuraten. Hansia kutsuttiinkin pikku Hamströmiksi erotuksena pidemmästä veljestään Göstasta. Hans kuoli vain 37 vuoden ikäisenä

sydänkohtaukseen vuonna 1948. Hän oli saanut sydänvian nuorena angiinan jälkitautina. Margareta-tytär oli silloin 5,5 vuotias ja pikkuveli Klaus vasta 2,5 vuotta vanha. Evi Hamström lapsineen muutti tehtaan virkamiesten asunnosta Tehtaanpuistosta (nykyisestä Valimomuseorakennuksesta) vanhempiensa luokse Valtatielle, jossa asui lapsineen aina vanhempiensa kuolemaan asti. Sen jälkeen he muuttivat Evin rakennuttamaan uuteen omakotitaloon Suorakadulle. Evi asui Suorakadulla elämänsä loppuun asti. Nyt Margareta ja hänen veljensä Klaus käyttävät vanhaa kotiaan perheiden kanssa kakkoskotina. Siellä vietetään mm. suvun tärkeitä perhejuhlia kuten jouluja ja pääsiäisiä.

Kamreeri poliittisen paikallishallinnon vaikuttajana

Kunnallislautakunnassa kamreeri aloitti jo 1900. Kunnallislautakunnan esimiehenä hän toimi 1915-24. Hän oli tehnyt myös ansiokasta työtä kunnallisen elämän kehittämiseksi. Lautakuntatoiminta alkoi muuttua nykyaikaisen kunnanhallituksen suuntaan 1924, kun köyhäinhoitolautakunta perustettiin ja kunnallislautakunnan jäsenmäärää supistettiin. Esimieheksi valittiin kansakoulun opettaja Arvi E. Tuominen, joka voitti kamreeri Hedlundin äänin 9-6. Kamreeri toimi varapuheenjohtajana. Elintarviketilanteen heiketessä ensimmäisen maailmansodan jatkuessa perustettiin elintarvikelautakunta, jonka jäsenenä kamreeri myös oli.

Kunnantoimisto sekä kirjurin asunto sijoitettiin Apteekkitaloon. Kesästä 1922 lähtien toimitilana oli huvila, jonka tehtaan kamreeri Hedlund osti levyseppä Karl Hellgreniltä kunnan yleisiin tarpeisiin. 1930-luvulla kamreeri hallitsi tehtaan konttoria ja sosiaalisia yhteyksiä ja valvoi ratkaisuvaiheeseen edennyttä Karkkilan kauppalan perustamista.

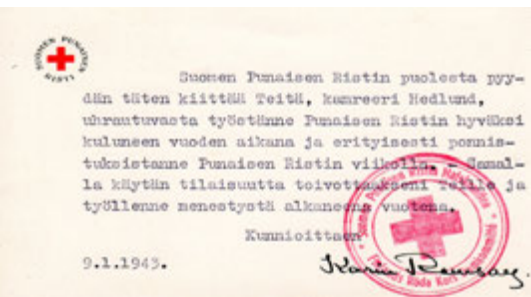
Tehtaan johtavina poliitikkoina jatkoivat kamreeri Hedlund sekä Svante Hartman useiden vuosien ajan. Tehtaan ylin johto pysytteli ruotsinkielisyytensä takia jonkin verran sivussa paikkakunnan asioista.

Sisällissodan aikoihin sattunutta

Högforsissa pahin kiihko alkoi asettua melko nopeasti. Tehtaan ansio asiassa oli suuri, ensin sen omistajan Hjalmar Linderin toimesta ja myöhemmin mm. kamreeri Hedlundin, joka myös ohjasi suojeluskunnan eskun ja nimismiehen J.V. Nummisen maltilliselle linjalle kapinallisten rankaisua koskeissa päätöksissä. Elokuussa 1918 vangittujen miesten vaimojen pyynnöstä alettiin tehtaan konttorista käsin kirjoitella vankileirien päälliköille ja valtiorikos-oikeuden tuomareille todistuksia, joissa taattiin työmiesten kunnollisuus sekä vakuutettiin heille löytyvän työpaikan. Kamreeri Hedlund todisti mm. pitkäaikaisten ammatimiesten viilari Martti Odellin ja viilaaja Aaron Åbergin puolesta. Hedlund katsoi vielä erikseen aiheelliseksi ilmoittaa, että suojelus-

Kuva Tehtaanpuistosta.





kunnassa tehtyyn kuulustelupöytäkirjaan Åbergista merkitty lausunto oli aivan perätön. Tehtaan johto toivoi malttia punaisten kohteluun, joka haittasi myös tehtaan toimintaa. Tehtaan toimiiin kului myös 1930-luvun alussa Lapuan liikkeen lopettamisen jälkeen perustetun Lapuan liikkeen Ul. Pyhäjärven paikallisosaston ”haltuunotto”, jonka johtokuntaan valittiin valumestari Svante Hartman, kamreeri Hedlund ja tehtaan uusi johtaja Arppe. Siten tehdas pystyi valvomaan, ettei sen nimissä esitetty tai tehty mitään tehtaan edun vastaista. Toiminta myös hivutettiin loppumaan varsin pian.

Tehtaan tuki kamreerille Hovilaisen häväistys-artikkelin julkaisun jälkeen

Entisen paikallislehden, Pyhäjärven Sanomien, päätoimittaja Juuso Hovilainen muutti Lohjalle ja jatkoi Uusimaalaisen sivuilla vielä kirjoittelua Högforsin alueen asioista. Myös 1920-luvulla kaikki liikenevät mainosmarkat olisivat olleet tarpeen. Ajat alkoivat muuttua jälleen kerran vaikeammiksi ja Tuen ilmoittelu Pyhäjärven Sanomissa lopetettiin. Viimeinen niitti oli, kun tehdas lopetti ilmoitusten oston lehdessä olleen artikkelin jälkeen, joka koski kamreeri Hedlundia. Syyskuun numerossa v. 1927 kerrottiin ”H:n uskollisen työntekijän” joutuneen eläkepäivikseen kanakoppiin asumaan. Vääryyden oli saanut aikaan ”H:n itserakas herra k:ri”, joka oli friiureissulla nuorena miehenä jäänyt nyt kostonsa kohteeksi joutuneen varjoon, saanut keppiä ja mustan silmän ja ampieisia ”siihen pehmeään paikkaan”. Kenelläkään ei ollut vaikeuksia oivaltaa, että H:n herra k:ri oli Högforsin kamreeri Hedlund. Hedlund nosti kunnianloukkausjutun Hovilaista vastaan ja voitti.

Kamreeri Mannerheimin lastensuojeluliiton puheenjohtajana

Mannerheimin lastensuojeluliiton Karkkilan yhdistys Ry:n puheenjohtajat vuosilta 1922–91: Rovasti Kyösti Varmavuori 1922–24, Paroni/Vapaaherra C.J. Cedercreutz 1924–29, Rovasti Kyösti Varmavuori 1932, Kamreeri Vilhelm Hedlund 1933, Kauppalanjohdaja Huugo Heiskanen 1943–45, Insinööri Gösta Sjöblom 1945–46, Rovasti Arvi Metsovaara 1946, Pastori Jalmari Kervilä 1947, Tohtori Vilhelm Haglund 1948–51, Terveysissar Maire Helenius 1952–53, Rataesimies Juho Karisto 1954–61, Fil.maisteri opettaja Helga Sajaniemi 1962–68, Katri Ollila 1969–71, Maire Helenius 1972–74, kunnalliskodin johtaja Helvi Therman 1975–80, Hannele Stenberg 1981–87, Suvi Saarinen 1988–91

Kamreeri sota-ajan kauppalanvaltuustossa

Toukokuussa 1941 kauppalanvaltuusto myönsi A-oikeudet Tuen Ravintola Rautaruukille. Päätökseen liittyi kamreeri Hedlundin ponsi, että oikeuksia myönnettäisiin tarpeen mukaan muillekin. Jo seuraavassa kokouksessa sai toisen luokan anniskeluoikeudet Peelet Heinon Ravintola Seurahuonekin. Aiemmin ne oli aina evätty.

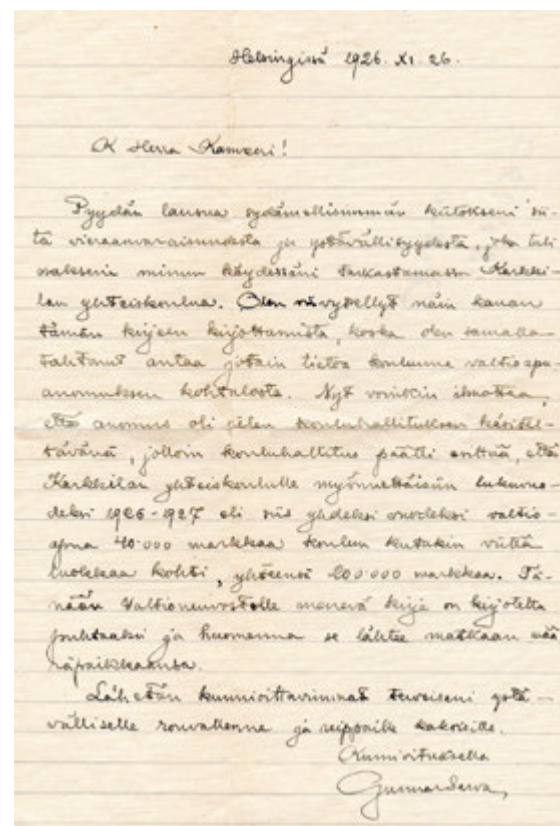
Kamreeri Karkkilan Yhteiskoulun perustajajäsen

Eipä ole ihme, että koulutusta kovasti arvostanut kamreeri oli yksi tärkeimmistä kouluhankeen alkuun laittajista sekä perustajajäsenistä. Yhteiskoulun perustaminen 1913 oli rohkea ja vaativa hanke, jota eivät alkuun tukeneet edes kunnanisät. Koulun rahoituksen haaliminen oli myös haastava tehtävä, jossa kamreeri näytteli suurta osaa. Hedlund kuului sen perustamisen jälkeen myös koulun johtokuntaan sen puheenjohtajana ja rahastonhoitajana. Kamreerin nimi löytyikin Maire Virtasen arkistoista Karkkilan Yhteiskoulun toimintakertomusvihkosista vuosilta 1943–48. Hän kuuluu kaikkina vuosina johtokuntaan ja 1.5.1945 alkaen hän toimi puheenjohtajana. Hilja Peltola muistaa, kuin-

ka hänkin oli laulamassa koulun lauluryhmässä sen täyttyessä 25 vuotta. Ryhmä kävi laulamassa kamreerille, joka toimi johtokunnan puheenjohtajana, koulun rehtorille Jussi Saikkoselle sekä rovasti Kustaa Varmavuorelle.

Kamreeri myös osa Karkkilan elävienkuvien historiaa

Oy Högforsin elävienkuvien teatteri aloitti toimintansa vuonna 1926, mutta toiminta ei saanut kunnolla tuulta siipiensä alle, joten kiertävät näytökset saivat riittää. Myöhemmin kun esitykset keräsivät tarpeeksi yleisöä, aloitettiin säännölliset sunnuntainäytökset Tarmentalolla ja Tehtaan Seurahuoneella. Pula-ajan väistymisen jälkeen Seurahuoneella alettiin taas uudestaan näyttää elokuvia vuonna 1933 syksyllä Karkkilan Elokvateatterin nimellä. Omistaja oli kamreeri Hedlund. Uudella työväentalolla näytettiin eläviä kuvia Karkkilan Työväen Elokvat nimikkeen alla. Myös suomalaisella Seuratolo Pohjanpirtillä elokuvia alettiin esittää jo sodan aikana. Parhaimmillaan saattoi käydä katsomassa kolme eri elokuvanäytöstä kolmessa eri ”elokvateatterissa”: Työväentalolla, Seuratolo Pohjanpirtillä ja tehtaan Seuratolalla.



Kamreeri oli tarkka pukeutumisasioissa

”Neiti Järvinen, ellei nyt olisi sota, niin minä panisin teidät riisumaan heti nuo housut jalastanne”, sanoi kamreeri Hedlund, kun Orvokki Järvinen tuli talvisodan pakkasilla hiihtohousuissaan tehtaan konttoriin töihin. Housut olivat tulleet muotiin ja yleistyivät naisillakin. Hilja Peltola Valma-siskoineen oli ensimmäisiä naisia Karkkilassa, jotka hankkivat uudet muotiin tulleet nk. hiihtohousut. Lydia ”Lyyti” Virtanen toki oli housuja käyttänyt aiemminkin, Hilja Peltola muistelee.

Reino Luoto muistelee kamreerin ottaneen hänet nuorena poikana tehtaan palvelukseen juoksupojaksi. Juoksupoika edusti tehdasta ja edustusasan tuli olla sen mukainen, niinpä hänelle tilattiin mittatilauspuku Helsingistä Lassila & Tikanojalta. Poikaviikarin mielestä puku isoine kullankärsine nappeineen oli kuitenkin nolo. Niinpä takki ”unoh-tui” useinkin matkasta. Kamreeri sitten kerran alkoi ihmetellä asiaa. Reino selitti hätävalheena, että takki ei istu hyvin ja on siten hankala. Kamreeri lähetti Reinon takkeineen päivineen räätäli Niemen liikkeen. Liikkeessä ei kyllä istuvuusongelmaa tietenkään löydetty. Reino ei silloin myöskään tiennyt, että tytöt olivat yhteiskoulun ikkunoista katselleet ja ihailleet, kun Reino hoiti asioita viereisessä postissa komeassa edustusassussaan.

Kamreeri oli sääntillinen ja arvosti täsmällisyyttä

Kamreeri opetti sivistystä ja käytöstapoja samoin kuin rouva Snellman. Ne olivat tarpeen myöhemminkin elämässä, Reino muistelee. Kerran kamreeri kuuli, kun Reino vastasi puhelimeen Karkkilan murteella ”Höökvors”. ”Älä sinä sano Höökvors, sano Högfors!”, kamreeri opetti.

Aina joskus kävi niin, että joku tehtaalaisista myöhästyi töistä. Kerran aamutuimaan niin kävi Elma Lindroosille ja Asta Sjöholmille. Kamreeri tarkkana miehenä huomautti asiasta, kun naiset osuivat samaan aikaan kamreerin kanssa konttorin pihalle. Kuinka ollakaan Asta ja kamreeri törmäsivät ruoka-

tunnin jälkeen samoissa merkeissä, mutta Astan iloinen kommentti ”Mei myöhästytettiin taas!” sai kamreerin olemaan ärähtämättä.

Niitä näitä kamreerista

Kamreeri oli myös kertonut vuosien varrella asioita itsestään, kuten että hän oli toiminut nk. lippumiehenä tukinuitossa nuorukaisena. Lippumiehen oli ilmoitettava, koska tukkeja sai laittaa tulemaan, ettei tullut sumaa. Kamreeri toimi myös tehtaalla työväen rekrytoijana. Joskus hän tiedusteli suoraan teknistenalojen kouluilta hyvistä vastavalmistuneista nuorukaisista. Näin monelle tuttu Stig Calamnius esimerkiksi tuli tehtaan ”leipiin” suoraan Hankenilta. Myös paikallisesta koulusta on kamreeri tiedustellut sopivia henkilöitä tehtaalle töihin, kuten silloinkin kun neiti Hilja Peltola palkattiin suoraan koulunpenkiltä tehtaan konttoriin töihin opettaja Saukkosen suosittelemana hyvänä oppilaana. Kamreeri oli tiedustellut ymmärtääkö Hilja, että ei voi jatkaa töihin tultuaan enää koulussa. Se ei ollut ongelma, koska perheellä ei olisi ollut varaa antaa Hiljan jatkaa koulussa, mikä kyllä oli Hiljaa harmittanutkin. Hän muistaa kamreerin kannustaneen muita kouluttautumaan ja arvostaneen kovasti koulutusta, kamreeri kun ei itse ollut saanut mahdollisuutta opiskella ohjatusti.

Kerran oli kassasta hävinnyt 10.000 markkaa. Rahat tulivat isoissa nipuissa ja ne laskettiin ja tarkastettiin palkkakonttorissa, mutta ei erikseen eri toimittajien pinoja. Kaksi naista istui aina vastatusten ja laski sitten rahat, setelit olivat kookkaita ja summakin oli iso. Ihan mahdollon heidän olisi rahoja ollutkin varastaa, Hilja muistelee. Puutteen oli ollut pakko syntyä jo aiemmassa vaiheessa. Kun tutkinta alkoi, kamreeri sanoi heti, että neiti Peltolaa ei sitten epäillä. Tämä selittyi sillä, että Hilja oli kerran aiemmin mennyt rohkeasti kamreerin luo kertomaan, että oli eräässä laskutoimituksessa laskenut väärällä luvulla yhden kohdan Sotevan asioita hoitaessaan. (Sotakorvausteollisuuden valtuuskunta oli Suomen sotakorvausten suorittamista koordinoiva virasto, valtuuksiltaan väliaikainen ministeriö. Valtuuskunnan rutiinitehtäviä hoiti Sotevaniminen virasto.) Kamreeri oli kat-

sonut pitkään ja todennut, että se oli ollut vain tehtaan eduksi! Ja Hiljan hämmästyksensä se oli siinä, ei tullut nuhteita, ei siirtoa varastotehtäviin eikä lopputiliä. Kamreeri oli selvästi ollut tietoinen virheestä.

Kamreeri oli erittäin hyvä ja nopea päässä laskussa. Sitä taitoa ihmeteltiin ja ihailtiin. Hän esimerkiksi levitti sormensa ja seurasi paperilta viisinumeroisia lukusarjoja laskien niitä samalla yhteen käsien seurattessa numero rivejä. Laskut olivat aina oikein. Hilja muistelee myös kuinka tehtaan rahoja kuljetettaessa niitä säilytettiin isossa laatikossa, joka lojui usein postin lattialla ihan ilman silmällä pitoa. Oli ihme, että rahoja ei hävinnyt useamminkin!

Joskus kamreerikin otti hetken rennosti ystäviensä Takkoin isännän ja Lindforsin Kallen eli posti-Kallen kanssa. Silloin saattoi käydä niin, että maanantaina Reino Luoto sai tehtävän viedä siisteydestä tarkan kamreerin pölyiset housut huoltoon vaatturi Alénille.

Iän karttuessa lähimuisti alkoi hieman vaivata jopa aivojumppaa (lukemista ja laskemista ym.) harrastavaa kamreeriakin. Kamreeri tervehti aina uudestaan kohdatessa, vaikka edellisestä kerrasta ei kauan ollut mennyt. Sota-aikana armeijas- sa ollessaan Reino oli tulossa Hyvinkäältä junalla ja tapasi kamreerin, joka tervehti ja kyseli, että eikös sinunkin tekisi mieli jo mennä miesten hommiin (sotaan siis) ja seuraa- van pysäkin kohdalla sama toistui taas. Muuten kamreeri oli hyvässä terässä aina sairastumiseensa ja sen myötä kuolemaansa asti.

Perheen muistoja kamreerin ajasta tehtaalla ja kotona

Vilhon isä Håkan Hedlund sai Pitkälän sahanhoitajan vakanssin Högforsista.

Perhe muutti Högforsiin.

Vilho sai muistitiedon mukaan ruotsinkielen kirjoitus- ja kielioppiopetusta joltakin naispuoliselta henkilöltä täällä, puhekielen hän





Kuva Hedlundien puutarhasta Val-
tatie 22:sta perheen nauttiessa yh-
teisestä ajasta.

kyllä hallitsikin. Koko elämänsä ajan Vilho luki. Kirjastohuoneessa oli kirjoja lattiasta kattoon. Tuttu näky oli jalkalampun alla lepotuolissaan istuva Vilho nenä kiinni kirjassa. Pitkä ja hoikka Vilho oli järjestelmällinen ja jämäpti. Hän voimisteli joka aamu, perään kylmä suihku. Housut hän viikkasi illalla patjan alle prässiin. Hän oli tarkka ulkonäöstään. Kävelykeppi kuului sen ajan herrasmiehen tyyliin.

Isänä hän oli ankara, mutta toisaalta hyvin huolehtiva. Lapsille oli nuoruudessa tarkat kotiintuloajat esim. Iltamista, joissa ohjelman jälkeen oli tunti tanssia. Jos sattui niin, että ohjelma kesti tavallista pidempään, oli lähdettävä kesken tanssin kotiin. Vilho ilmestyi joskus Seurahuoneen ovelle, erottuen pitkänä oviaukossa, kehottaen tyttöjä tulemaan heti kotiin. Tanssikavaljeeri piti jättää lattialle ja totella keho-
tusta, Vilho ei voinut nukkua ennen kuin pesue oli turvallisesti kotona. Kerran Margaretan äidillä Evillä oli joku saattaja ja Vilho tuli Takkoin mäessä vastaan ja kysyi: "Onko se Aarne?", johon äitini vastasi polvet tutisten: "Ei kun Lauri."

Joskus Vilho voimisti sanojaan läiskäyttämällä käsiänsä yhteen, mutta ei koskaan koskenut lapsiin. Pusulassa oli iltamat, joista Evi-tytär jäi Kataisille yöksi ja he toivat hänet sitten seuraavana aamuna kotiin. Seuraavana päivänä hän oli juuri hakemassa jääkellarista pilkkumia, ehkä viiliä, ja näki, että Vilho-isä oli tulossa lounastunnille kotiin. Hän pelkäsi niin isänsä reaktiota, että pilkkumi tärisi käsissä ja oli läikkyä

yli, kun hän tuli ylös sireenikujaa, mutta "Sinä tulitkin vasta aamulla", toteamus oli hämmästyttävä helpotus. Kataisilta oli ilmoitettu kotiin asiasta, eikä yö ollut mennyt Vilholta piloille. Huolehtivaisuus taas ilmeni Evin opiskellessa Helsingissä. Vilho järjesti joka syksy eri kortteerin tyttärelleen, jonka mielestä sen piti olla aina pikkuisen parempi ja piano kulki tietenkin mukana. Kerran teetettiin iltapuku Helsingissä kadettitanssiaisiin. Kavaljeerina oli lapsuutensa Karkkilassa viettänyt Joppe Karhunen, sittemmin lentäjänä kun-
nostautunut Mannerheim-ristin ritari. Vilho osallistui puvun suunnitteluun ja hankintaan toimien tietenkin myös maksajana. Eviltä kysyttiin joskus, onko hänellä äitiä ollenkaan, mutta Elsa-äiti ei pitänyt matkustelusta ja pysyikin siksi mieluummin kotona.

Lapsille Vilho halusi antaa mahdollisimman hyvän koulutuksen

Vuonna 1908 syntynyt Mirja kävi aluksi Karkkilan yhteiskoulua, mutta eräs tapaus muutti asian. Mirja opetti kerran saksanpolkkaa poikapuoliselle koulutoverilleen. Opettaja Gebhard tuli luokkaan ja näki tapahtuman. Rangaistukseksi hän määräsi tanssiparin jatkamaan harjoituksia käytävällä koko tunnin ajan. Ovi oli auki ja jos pari meinasi lopettaa, Kepsu huusi: "Jatkakaa, jatkakaa!". Mirja tuli koulusta kotiin ja ilmoitti, että ei enää mene kouluun! Hän siirtyi Hämeenlinnaan ja kävi koulun loppuun siellä. Koulun jälkeen Mirja vietti vuoden Saksassa sisäoppilaitoksessa ja sieltä hän matkasi suoraan Englantiin erääseen pappilaan. Ummikkona hän ei siellä kuitenkaan viihtynyt, vaan palasi pian kotiin ja aloitti sairaanhoito-opinnot, vaikka olisikin halunnut näyttelijäksi. Sitä ei Vilho hyväksynyt. Piti hankkia "kunniallinen" ammatti. Myöhemmin Mirja palasi takaisin Saksaan sairaanhoitajaksi. Evi taas aloitti keskikoulun jälkeen musiikkiopistossa Helsingissä. Evin ollessa pahassa murrosiässä hän katseli puhumattomana ja vihaisena maailmaa alta kulmien. Silloin Vilho päätti, että tyttö lähetetään Göteborgiin Edith "musterin" luo (Elsan sisko), joka oli naimisissa Ruotsissa. Maailman katsomuksen avarta-

minen kun tekisi varmasti hyvää. Edithin luona oli jo Mirjakin, joten Evin oli helppo mennä sinne. Ennen matkaa Vilho vei Evin Helsinkiin, missä hänet varustettiin matkalle: vaatetus, matkalaukku ja kampaa-mokäynti kuuluivat ohjelmaan. Mirja kun oli irvaillut etukäteen, että vastaanottamaan mennessä olisi helppoa tunnistaa Evi hänen maalaismaisen olemuksensa perusteella, matkatavarat vanerilaukussa jne. Hämmästyksellä oli suorastaan mykistävä Evin saapuessa tyylikkäänsä Ruotsiin uudessa "lookissaan".

Musiikkiopiston jälkeen Evin piti lähteä Ranskaan jatkamaan opintoja. Perhe oli valmiina, jossa hän asuisi ja muut valmistelutkin Vilho oli tehnyt. Evi oli kuitenkin arempi kuin Mirja eikä ollut opiskellut ranskaa, joten rohkeus petti ja suunnitelma peruuntui.

Vilho oli itsekin musikaalinen ja soitti hiukan viulua. Hän kuunteli mielellään Evin harjoittelua ja soittoa. Musiikkiopiston jälkeen Evi opiskeli vielä muutaman vuoden yksityistunneilla pianonsoittoa Martti Paavolan ja Timo Mikkilän johdolla. Leskeksi jäätyään hän hyödynsi taitojaan pianonsoitonopettajana oppilainaan suuri joukko paikkakuntalaisia. Kaksoset Kalle ja Heikki lähetettiin kouluaikana Viroon oppimaan saksaa. Perheessä oli kesäisin saksankielen oppimisen tueksi vaihtopöytä Virosta ja Saksasta. He olivat Mirjan sisäoppilaitosystävät. Pojat menivät Helsinkiin luki-
oon. Koulukoti sijaitsi Väinämöisenkadulla. Kallesta tuli lääkäri ja Heikki kävi liikemiesten oppilaitoksen.

Kamreeri ajan hermolla

Kun Vilho halusi hankkia auton, hän laittoi Evi-tytären autokouluun Helsinkiin. Se oli Ensio Itkosen, tunnetun tv-persoonan, isän autokoulu. Evi oli kuitenkin kauhuissaan Helsingin liikenteestä ja huutavasta opettajasta. Vilho kävi puhumassa ja sai hoidettua asian niin, että opettaja käyttäytyi ystävällisemmin ja Evi sai ajokorttinsa.

Kesäisin kamreerin ohjelmaan kuuluivat käynnit Hangossa. Elsa ei lähtenyt mukaan, hän viihtyi kotona. Evi-tytär ja serkkunsa Tor Sjöblom pääsivät joskus mukaan. Vilho asui Bellevuessa ja nuoret jossain hal-

vemmassa huvilassa.

Vilho kävi muutamia kertoja vuodessa myös tilintarkastustehtävissä Helsingissä työmatkoilla, viiptyen joitakin päiviä, saaden näin lisäansioita. Lisäksi hän harjoitti pörssi-kauppaa. Vilho asui aina Hotelli Kämpissä, siellä hän tapasi mielenkiintoisia ihmisiä, kuten kirjailijoita, säveltäjiä ja erilaisia liikemiehiä ym. Kämpissä asuminen kuului ilmeisesti virkaetuihin. Kotiin tultuaan illalla Vilho istahti Elsa-vaimonsa sängynlaidalle kertoen keskusteluista, joita matkan aikana oli ollut, tuliaisinaan oli useinkin wienerleipäpussi kävelykepin nokassa.

Kotona lounastauolla käydessään Vilho kuunteli korva tarkkana radiota, kun siellä luettiin puolen päivän aikaan valuutta- ja pörssikursseja. Silloin oli lapsilta melskaaminen kielletty.

Vilho hankki kaiken aikaa tietoa ja teki ahkerasti töitä. Hän kävi usein sunnuntaisinkin konttorissa. Tehtaan vaihtuvien johtajien rinnalla hän edusti pysyvyyttä.

Perheen ylpeyden aihe oli ihastuttava puutarha

- Puutarha oli myös Vilhon ylpeyden ja kiinnostuksen kohde. Joskus hän kasteli nurmikkoa ja istutuksia letkulla ja me lastenlapset saimme jännitystä ja merkkiä suihkuja juoksentellessamme talon ympäri. Muuten en muista, että hän olisi lasten kanssa varsinaisesti leikkinyt, Margareta muistelee. Puutarhassa oli kukkien lisäksi iso hyötykasvialue, mansikkaa ja vadelmaa, marjapensaita, juureksia, iso kukkakaalimaa, perunamaa ym. Omenapuita oli niin paljon, että niistä riitti omenia myytäväksi asti. Silloin talossa kävi nk. ylösostaja.

- Olin itsekkin mukana, kun omenat otettiin varoen puusta ja pakattiin puulaatikoihin kietoen ne ensin silkkipaperiin. Siinä oli iso urakka koko perheelle. Ei toki isoisä osallistunut, hänhän oli konttorissa. Kanala ja jääkellari sijaittivat pihapiirissä. Kylmäsäilytys oli jääkellarin varassa. Muistan, kun hevosella tuotiin valtavia jäälohkareita ja sahanpurua. Lapsena oli hauskaa, kun sai

ruokkia kanoja ja etsiä sekä kerätä munia. Kanat kulkivat vapaina ja munia saattoi löytää kuusiaidan juurelta ja kanalan vintiltä. Saksalaisserkkujen kanssa saimme lähes päivittäin munien keruutehtävän, Margareta kertoo.

Vieraita poikkesi ja pidempi-aikaisia kortteerintarvitsijoita talossa asusteli myös

- Oma perhettäkin oli tuntuvasti. Mirja oli kaksoistytöineen palannut sodan raunioittamasta Saksasta syyskuussa 1947 ja viiptyi kaksi vuotta. Evi tuli lapsineen vuonna 1948 jäätyään leskeksi. Elsa-äidille riittikin työtä yllin kyllin. Hänellä oli ajan tavan mukaan myös apulaisia kotona ennen Evin perheen muuttoa taloon.

- Porttivahti Gustafssonin muistan ystävällisenä ja hymyilevänä, aina valmiina auttamaan, kun piti nostaa ja laskea lippu tai vaihtaa sulake, silloin soitettiin hänelle. Kuulostaa suorastaan koomiselta tänä päivänä. Koululainen Reino Kotamäki asui talossa, koska muistan vain kuulleen tästä koululaisesta. Lisäksi siellä asuivat kaikki yhteiskoulun tarkastajat, jotka kiitoskirjeistään päätellen viihtyivät vallan erinomaisesti. Jopa niin hyvin, että varsinainen tarkastuskäynti koululle oli jäädä lyhyeksi. Vilhon kuoltua talossa asui kaksi nuorta tehtaan virkamiestä Bruno Åkerlund ja Reino Laurila. He eivät suinkaan majailleet vain huoneissaan vaan viettivät aikaa esim. isoisän kirjastohuoneessa, missä oli myös radio. He joivat myös iltateetä usein kanssamme.

Bruno oli hyvä laulaja ja esiintyi tehtaan juhlissa äidin säestäessä. Sellaisia taitureita haluttiin mielellään mukaan, jotta olisi mukavaa ohjelmaa. Rouva Arppe oli koulutukseltaan voimistelunopettaja ja piti kovasti tanssimisestä, siksi Virkamieskerholla oli usein juhlia tai tansseja syystä jos toisesta. Virkamieskerho toimi tuohon aikaan seuraelämän keskuksena.

Kortteerilaisista Lättilän Kallen muistan hyvin. Hän oli yhteiskoulun oppilaita. Sarajan isäntä oli myös säännöllinen vieras ja jutteli Elsan kanssa pitkät tovit, Margareta muistelee isoisänsä ja elämää kamreerin talossa.

Lähteet:

Internet
Margareta Mattheisenin ja Klaus Hamströmin muistelot
Reino Luodon ja Hilja Peltolan muistelot
Pyhjäjärven Sanomat
Länsi-Uudenmaan Sanomat
Elsa ja Vilho Hedlundin perikunnan arkistot
Karkkilan eli Högforsin ja Pyhjäjärven, entisen Pahajärven ihmisten historia, Aalto-Rentola, Gummerus 1992.
Masuuni josta tuli suurvalimo. Högforsin tehdas II 1874-1950, Nordström ja Ekman Kouvola
Kirja- ja kivipaino 1954
Paul Olsson, Suomen Puutarhataidetta

HM



Galleria Framille/ Kristiinan Kehysliike

-Täältä myös kotiseutujulkaisut, adressit, postikortit ym.



Kuvat Outi Heiskasen ja Irina Krohnin yhteisnäyttelyn avajaisista joulukuussa 2012

Valtatie 3, Karkkila

Taidetta, käsitöitä ja muuta mukavaa vaihtuvien myyntinäyttelyin.

2-29.6 Pekka Lappalainen

2-20.7 Anne Latvala

21.7-10.8 Mira Matilainen

11-30.8 Keramiikkaryhmä

3-28.9 Soile Hovila

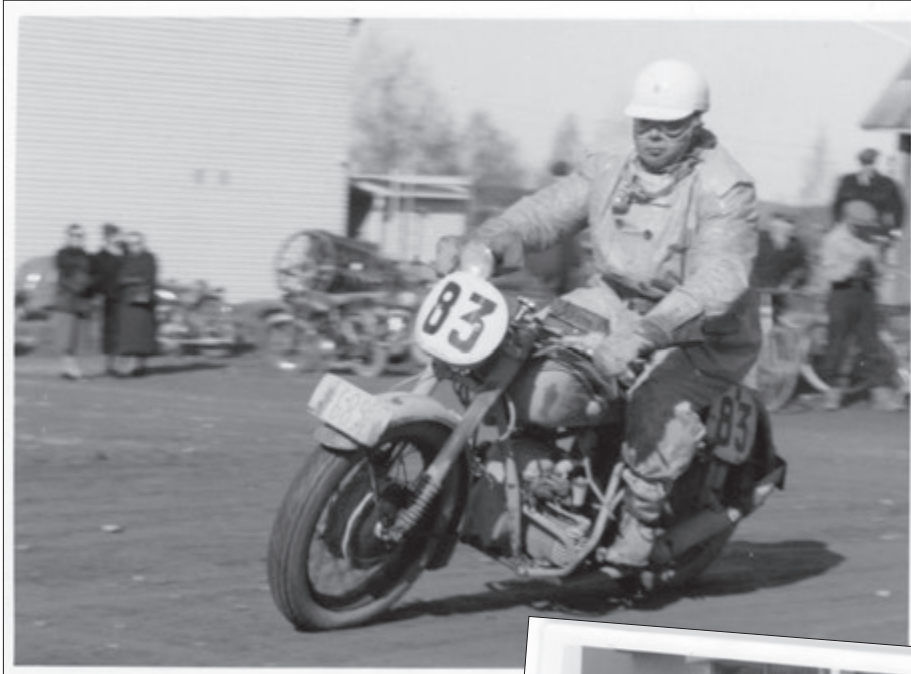
1.10-1.11 Jarmo Suojärvi

5-29.11 Hannu Anttila

1-23.12 ”Joulun aikaa” Joulukauppa

25.12-3.1.2015 Tom Sjöblom

Jatkoa sivulta 8



Vasemmalla näkyy Uuden-Pohjan kaupan pääty Turuntiellä. Tunnistako kukaan rakennusta alla olevassa kuvassa?



Alapuolella olevasta kuvasta tunnistaako kukaan näitä ajajia? Onko myös tämä hieman nuorempi kuva Päijänneajoista?



Helena Puustinen

KIKKA-HEIKKI VIKSTRÖM

Karkkilalaisesta ”Kikka-Heikki” Vikströmistä (1929-2002) kerrotaan tarinoita lähes päivittäin nykyäänkin, vaikka miehen kuolemasta on jo yli vuosikymmen. Osa tarinoista on totta, osa sepitettä. Minkälainen oli mies erikoisen lempinimen takana?

Ruudinkeksijä jo nuorena

Ihan ensimmäiseksi on kerrottava, että nimi ”Kikka” ei ole pilkanimi, se on lempinimi, jopa kunnianosoitus miehelle, joka osasi lähes mitä vain. Lempinimi syntyi Hugo Heleniuksen autokorjaamolla, jossa Vikström oli 1940- ja 60-luvuilla töissä. Eräs taksikuski tuli kerran kiireelliselle asialle visaisen ongelman kanssa. Vikström löysi ratkaisun, johon taksikuski tokaisi: ”Sinulta löytyy aina jokin kikka, vaikka olisi kummoinen ongelma.” Heleniuksen korjaamolla tästä lausahduksesta kehiteltiin lempinimi, joka kulki Heikin mukana vuosikymmeniä.

Taipumus keksimiseen ja kikkojen tekemiseen syntyi jo nuorena. Heikin ollessa kymmenkunta vuotta sai hän isältään (Hugo Hjalmar Vikström) lahjaksi nuoren kemistin askartelutarjan, johon kuului kymmenkunta putkiloa väkeviä happoja ym. kemikaaleja. Heikki oli jostakin lukenut, kuinka nykyaikaista nitroselluloosaruutia (savuton) valmistettiin. Se olisi paljon kovempaa kuin perinteinen mustaruuti (savullinen). Kangas, joka soveltuisi nitrattavaksi, löytyi ikkunaverhoista. Hän leikkasi verhon reunasta muutaman sentin soiron toivoen, että Hilma-äiti ei sitä huomaa. Nitrausprosessi oli monivaiheinen: kangasta liotettiin useammassa hapossa, välillä kuivaten. Lopulta tuote oli valmis, ja sitä oli pakko päästä kokeilemaan. Yrjö-veli tiesi, että kirkkoherra Varmavuoren haulikko oli säilytyksessä Hugo-isällä. Haulikko ja patruunoitakin löytyi, ja Heikki purki yhden patruunan tyhjäksi, niin että ainoastaan nalli jäi hylsyyn. Nyt hylsyyn ladattiin pumpuliruutia ja lyhyt rautatappi, haulikko tuettiin kiven taakse ja sihdattiin se läheiseen heinälatoon. Naru liipaisimen edestä, itse kiven taakse suojaan, nykäisy narun päistä, ankara pamaus ja ladolta kuului



läpsäys. Läpsäys johtui siitä, että rautatappi oli mennyt ladon molemmista seinistä läpi katkaisten kaksi lautaa.

Kun kirkkoherra oli Hugon kanssa taas metsällä, ihmetteli hän, kun varmasta paikastakaan ei jänis jäänyt saaliiksi, niin kuin ennen. Heikin hylsyyn lataama tappi oli ilmeisesti ollut vähän liian paksu ja piipun päässä oleva supistus oli oiennut, eikä haulikko enää ”käynyt”.

Harrastukset ruudin kanssa ja muutenkin jatkuivat koko nuoruutensa. Erilaisia pommejakin tuli väkerrettyä. Heikin ollessa yläkoulussa (siihen aikaan 5-6 luokkaa) hän teki koulussa fysiikan tunneilla sähkömoottorin, joka pyöri taskulampan patterilla. Opettajat pitivät sitä sen verran ihmeenä, että säilyttivät sitä lasivitriinissä. Heikin nuoremman siskon mennessä samaan kouluun vuosia myöhemmin, esittelivät opettajat sitä oppilaille, kertoen kuka sen oli tehnyt. Ikävä kyllä sähkömoottori tuhoutui Nyhkälän koulun tulipalossa vuonna 1952.

Automekaanikosta oman pajan isännäksi

Heleniuksen autokorjaamon, jossa erikoisalaksi muodostui auton sähköpuolen, kuten starttien ja latureiden korjaus, jälkeen Heikki Vikström vaihtoi työpaikkaa tien toiselle puolelle Karkkilan Autolaan

vuonna 1965. Lievän silmävamman jälkeen vuonna 1970 Vikström päätti ryhtyä yksityisyrittäjäksi, joten hän perusti oman pajan talonsa kellariin, Kirjurinkatu 47:een. Tässä pajassa hän erikoistui lähinnä autojen sähkölaitteiden korjaamiseen. Yleensä Kikka-Heikki todellakin korjasi rikki menneet laitteet; uusia osia hän tilasi vain ihan viimeisenä keinona. Tänä päivänähän auton, tai minkä tahansa muun laitteen, osien korjaaminen on lähes kadonnutta kansanperinnettä. Rikki mennyt laite yleensä korvataan uudella.

Pajaansa Heikki hommasi työkaluja ”ihan viimeisen päälle” eli tietenkin suurimmaksi osaksi koneita, jotka olivat parhaat päivänsä jo nähneet, mutta jotka Heikki pisti kuntoon. Heikki hommasi mm. entiseltä työnantajaltaan Heleniukselta vanhan hiomakoneen. Legendaarisin laite oli kuitenkin vanha sorvi, joka hankittiin Högforsin tehtaalta. Silloin oli sota-aikana sorvattu miljoonia kranaatin kuoria, minkä jälkeen se oli ollut Högforsin tehtaan konepajakoulun käytössä. Iso laite piti purkaa osiin, jotta se kellariin saatiin kuljetettua. Painavan rungon siirto kuitenkin vaati paikkakunnan sen ajan maineikkaimpien voimamiesten, kuten Iivari ja Tarmo Meren sekä Martti Vekkilän sylilotetta.

Jatkuu sivulla 32

Käyrä ja Pinna



Matti Kodan valokuvissa vuodelta 1956 vasemmalta Marja-Liisa Sundström, Ritva Harri, takana Johanna Salvén. Onkohan tässä joltain palanut pinna!?

Eräs elämäämme vaikuttavista funktioista käyrä edustaa merkittävää osaa. Koulun matematiikkatunneilla opimme jo tunnistamaan sen eri muotoja.

Meitä harmittaa sanomattomasti se, ettemme omanneet silloin riittävää tietoa käyrästä voidaksemme keskustella opettajamme kanssa tasapuolisesta käyrän eri ominaisuuksista, joihin valitettavasti olemme päivittäisissä yhteyksissämme nykyisin joutuneet.

Käyrän läheinen sukulainen on pinna. Emme kuitenkaan muista matikan opettajamme milloinkaan maininneen sanaakaan pinnasta, vaikka se on osoittautunut merkittäväksi tekijäksi ihmisen elon tiellä.

Mitä olisi pyörä ilman pinnaa! Nurkkaan joutaisi koko pyörä ilman pinnoja, mikä olisi vahinko. Tutkiessamme pinnan ja käyrän salaisuutta olimme vaipumassa toivottomuuteen, kun emme ponnisteluista huolimatta pystyneet löytämään niitten keksijää.

Tosin melkoisella varmuudella käyrän ja pinnan alkuperää on etsittävä antiikin Kreikasta. Muutamia vuosia sitten ulotimme matkamme mainittuun maahan, jopa kahdesti, mutta emme silloin älynneet ottaa asiaa tarkemmin keskusteluissa huomioon tavatessamme paikallisia ihmisiä. Voimme näin ollen vain todeta, että heillä on hallussaan tietämystä, jonka he voisivat myydä ja paikata siten alijäämäistä talouttaan.

Olemme suunnitelleet järjestää valtakunnallisen tietokeräyksen käyrän ja pinnan käyttöominaisuuksista. Tähän tulokseen olemme tulleet kuultuamme ihmisten puhuvan toreilla ja kujilla käyrästä ja pinnasta.

Meitä ihmetytti suuresti käsitys, että pinna voisi palaa ja käyrä esiintyä eri korkeuksissa. Mikä siis on pinnan palamisaste ja missä atmosfääreissä käyrä lentelee? Mainitut teoriat pitäisi voida todistaa, jotta niiden olemassaolo voitaisiin tunnustaa tieteellisesti tutkituksi. Lääketieteellisesti pinnan palaminen kuulemma saattaa johtaa vakaviin seuraamuksiin. Siksi on syytä pitää tarkkaa huolta omasta piinnastaan ja pitää sitä piilossa ulkopuolisilta. Sanomalehdistä saamme joskus lukea artikkelista, jossa kerrotaan jonkun ihmisen polttaneen päreensä, joka sekin on varsin harmillinen juttu. Ilmeisesti pinnan palaminen ja päreen polttaminen on lähes sama asia. Yllä mainitun seikan johdosta odotamme EU:n direktiiviä, jolla pinnan sekä päreensä polttaminen kiellettäisiin. Kieltoa EU voisi varovasti esittää myös maantieteellisesti itäiseen suuntaan, koska on ilmennyt siihen viimeaikaista erityistarvetta.

Sananlaskussa todetaan: ”Ei savua ilman tulta!” Sanonta saa meidät ihmetyksiin. Olemme tottuneet siihen, että aina kun jotakin palaa, siitä syntyy savua. Moni tuttavamme on sanonut polttaneensa pinnansa ja päreensä joskus, eivätkä ole panneet merkille savua. Tämä oletuksemme taas johtuu siitä, että savua on, mutta se on näkymätöntä. Hajua siitä kuulemma on syntynyt ja kovaa sanasotaa.

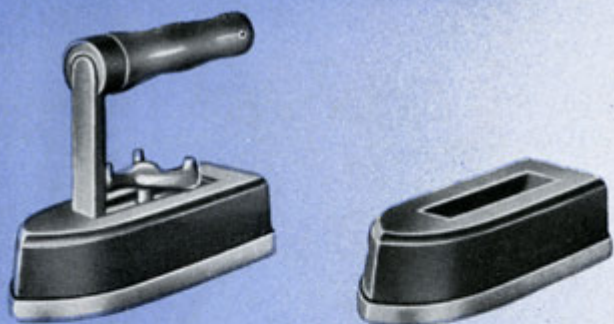
Loppupäätelmämme on, että pinnan ja myös päreen palaminen kuuluu ihmiselon negatiivisiin ilmiöihin. Siksi niitten polttaminen on syytä suorittaa varhaisessa vaiheessa, jotta jatko sujuisi leppoisammin! Emme mitenkään saata uskoa, että kerran polttanutta pinnaa ja pärettä voisi enää toistamiseen polttaa! Lähtekäämme siis joukolla polttamaan pinnojamme ja päreitämme turvataksemme itsellemme ja läheisillemme onnellisen tulevaisuuden!

19.3.2014 Reijo Koijärvi

Vasemmalta Eila Nummela, Pertti Salmi, Simo Sundstrom, Raimo Heino ja Leena. Tutkitaanko tässä matematiikan tunnilla käyrän funktioita!?



KARKKILAN RUUKKIMUSEON TAPAHTUMIA KESÄLLÄ 2014



Saumarautoja irroitettavalla kahvalla



Hiottuja.

”Näihin kuviin, näihin tunnelmiin” – teoksia Högforsin ruukin historiallisten valokuvien innoittamana Karkkilan Taiteilijaseura ry:n järjestämässä näyttelyssä ovat mukana Soile Hovila, Tuomo Klemi, Mira Matilainen, Juha Mäki-Jussila, Kimmo Peltola, Tarja Pitkänen, Antti Raitala, Anne Siirtola, Heli Vehkaperä ja Milja Viita. Näyttely on avoinna 17.- 31.5. la ja su klo 12-15 sekä 1.6.- 31.8. ke-su klo 12-18 Suomen Valimomuseon Galleria Bremerissä (Bremerintie 10). Näyttely on kiinni juhannuksena 20.- 22.6.

Silittämällä siisti – silitysrautojen ja silittämisen historiaa

Näyttelyssä on esillä mm. Högforsin valurautaisia prässä-, luoti- ja sarjarautoja sekä Rosenlewin Mainos-rautoja. Näyttelyssä esitellään myös mainoksia menneiltä ajoilta sekä silittämistä kuvaavia taideteoksia. Näyt-

tely on avoinna 6.6.- 31.8.2014 ke-su klo 12-18 Suomen Valimomuseon Aulagalleriassa (Bremerintie 10). Näyttely on kiinni juhannuksena 20.- 22.6.

Museo kerää myös silittämiseen liittyviä muistelmia. Kiinnostavia aiheita ovat mm. valurautaisen rautojen oikea lämpötila eri tekstiileille, rautojen huolto ja säilyttäminen sekä silittämisessä tarvittavat niksit ja neuvot. Samoin muistelmia kaivataan silittämisessä tapah-
tuneista vahingoista

ja ”paitojen palamisista”. Myös sähkö- ja höyryrautojen käytön alkuvaiheet kiinnostavat. Näyttelyä varten tarvittaisiin myös valokuvia silittämisestä.

Muistelmia voi toimittaa sähköpostitse tommi.kuutsa@karkkila.fi ja janne.viitala@karkkila.fi, tai

soittamalla numeroon 0500-938337 tai 0400-938337. Muistelmia voitulla myös kertomaan museon toimistoon kaupungintalolle tai Valimomuseoon, kannattaa kuitenkin soittaa etukäteen.

Kyllä Öhmanska tiätää -kierrokset Työläismuseossa

Öhmanskan kanssa pääsee jälleen museokierrokselle su 29.6. klo 12.30 ja klo 14 sekä su 17.8. klo 12.30 ja klo 14. Kierrokset käynnistyvät Pakarin pihamaalta.

Takkirautaa Karkkilasta – Högforsin masuunin opastetut kierrokset

Högforsin masuuni on avoinna 2.- 31.7. ke-su klo 12-15, opastetut kierrokset alkavat tasatunnein Valimomuseon pihamaalta.

Lisätietoa Karkkilan ruukkimuseon tapahtumista löytyy internetistä ja facebookista.

Tervetuloa
museon
tapahtumiin!

Tommi Kuutsa/Janne Viitala



Tapahtui kerran kylillä 1942 maidon hakumatkalla



Eine Wigren, myöh. Aarnio, asui Puistontalon (sijaiti nykyisen Franklin talon paikalla, mutta paloi 1972) oikeassa päädyssä pesten, silittäen ja tärkeästen asiakkaiden pyykkejä. Kerran Eine pyysi poikaansa Pekkaa ja Merisen Seppoa hakemaan maitoa Tuen maitokaupasta. Pojat olivat noin 5 vuoden vanhoja.

Pojat saivat maitorahat sekä kupongit. Maitokin oli kortilla sodan aikana.

Ja eikun matkaan! Matkalla veijarit ohittivat vielä rakentamattoman Säästöpankin talon tontin (joka rakennettiin Centrumin tavaratalon ja kerrostalon väliin, jossa sijaiti mm. Rosendahlin Kello- ja kultasepäntoimisto sekä Viitasen vaateliike). Kyseisellä paikalla kuvasi useana kesänä valokuvaaja halukkaita kuvan tarpeessa olevia. Kuvat hän kehitti paikan päällä ja ne sai jonkun ajan kuluttua mukaansa. Pojat hidastivat kulkuaan ja jäivät seuraamaan tilannetta. Houkutus kävi suureksi ja oman kuvan tarve kasvoi. Kuva maksettiin tietenkin Einen antamalla maitorahoilla. Hieno kuva siitä tulikin.

- Minulla on kuvassa Virtasen Lyytin tekemät luukkuhousut, jotka oli ommeltu armeijan telttakankaasta. Minä rehvastelen selvästi kuvassa, koska minua oli kielletty pitämästä käsiä taskuissa ja siksi niitä ei housuissani ollutkaan. Kuvassa olen työntänyt käteni syvälle housun luukkuihin. Olinkin kaiteellinen Pekalle, koska hänellä oli ihan oikeat ”miesten” housut, joissa oli taskut ja kaikki. Lisäksi Pekalla oli kaksi taskukelloa. Hän oli saanut ne, koska toinen oli kuulunut hänen isällensä Niilolle, joka oli kuollut keuhkokuumeeseen. Useat puhdistamon miehet kuolivat samaan tautiin. Metallin ja hiekanpöly oli pahasta keuhkoille. Toinen oli taas hänen kasvatti-isänsä Aarre Aarnion entinen taskunauris, hän taas kaatui sodassa. Minun hiukseni olivat äitini Irjan

leikkaamat. Hän oli käynyt parturinopissa Helsingissä ja leikkasi mm. fagerkullalaisten hiuksia maksusta, Seppo Merinen muistelee.

HM

Kuka tuntisi Saimi Irenen?

Juha Lahti etsii tietoja isosedästään Richard Lahdesta ja hänen vaimostaan Saimi Irene Niemestä. Saimi on lähtöisin Karkkilasta ja muutti Richardin kanssa Amerikkaan joskus v. 1937.



- Jos joku tietäisi Irenen sukulaisista tietoja, olisi kiva, en oikein tunnu saavan mistään tietoa, en edes kirkkoherranvirastosta. Kuva on otettu Coventryssa USA:ssa. Mahdollisia tietoja voi antaa suoraan Juhalle sähköisesti juha.lahti@fixforum.fi tai lehden toimitukseen.

Karkkilasta muutetaan pois ja Karkkilaan muutetaan



Monelle paikkakuntalaiselle tuttu Sissin suvun ”vesa”, kiinteistönvälittäjä LKV Sari Martin voi olla ensimmäinen kontakti Karkkilaan muuttavalle uudelle asukkaalle.

- Keväällä muuttoliike on yleensä vilkkaimmillaan ja toinen muuttopiikki osuu kesälomien aikaan, silloin ihmisillä on aikaa ajatella asuntoasioita. Lapsiperheelliset haluavat asiat kuntoon ennen koulujen alkamista. Vanhuuden ajan asuntoja etsitään helpompaan asumiseen, jotta päästään pihatöistä ja vastuista. Mökkikausi innostaa etsimään erityisesti omaa rantaviivaa, mutta muutkin kohteet kyllä käyvät kaupaksi. Paluumuuttajat ovat myös usein eläkeläisten lisäksi tänä päivänä yhä nuorempaa väkeä, työmatkat kauemmas taittuvat omilla autoilla tai julkisilla kulkuneuvoilla. Ilokseni olen huomannut, että muualla asuneet, paikkakunnalta pois olleet, näkevätkin paljon hyviä asioita palatessaan takaisin. Usein jopa positiivisempina kuin me täällä aina asuneet ymmärretäänkään. Itse mietimme ja keskitymme vain puutteisiin. Muualta muuttaneet huomaavat helpommin myös sen,

mitä meillä on. Lähimenneisyydessä Karkkilaan on muutettu enimmäkseen pääkaupunkiseudulta halvempaan ja isompaan asuntoon. Perusasunnon vaihtoja tapahtuu tietenkin koko ajan asunnon koon ja muiden tarpeiden mukaan. Ensiasuntopaikkoja tehdään nykyään laadultaan laitaan, yksiöihin, kaksioihin, isompiin huoneistoihin ja suoraan omakotitaloihin. Onkin hassua, että verovapaushyöty menee toisilla sen ensimmäisen pienimmän, hyvinkin väliaikaisen asunnon, mukana.

Osa muuttajista on henkilöitä, joilla ei ole ennestään mitään tietoa Karkkilasta, kohde sattuu olemaan sopiva ja hinta ja palvelut osuvat kohdilleen. Tänä päivänä poliittiset asiat eivät vaikuta asunnon ostoon millään tavalla. Joskus ostajat pohtivat tilannetta talousasioiden kannalta, että onko täällä asunnot myynnissä, siksi että lähialueilla ei ole töitä, yritykset ovat lopettaneet tai jotain muuta vastaavaa. Näin ei kuitenkaan käy usein ainakaan ilmi. Asunnon myyntiin on paljon enemmän muita syitä.

Eri aluilla sijaitseville taloille löytyy aina omat asukkaansa. Paikkakuntalaiset näkevät joskus

Viimeisimpiin myyntiin tullee kohteisiin kuuluu mm. Ruukkimiljöössä 1902 valmistunut hirsirunkoinen, vanha tehtaan työläisten asunto, kahdella sisäänkäynnillä, osoitteessa Vanha-Turuntie 14, idyllisellä Vanhankylän alueella. Tällekin ja läheisille asuntoalueille on vuosien saatossa tullut paljon asukkaita mm. pääkaupunkiseudulta.

muutamat alueet vähän huonompina kuin ne muiden silmissä ovatkaan. Se on ollut mukava huomata. Tuolloin ne ovat varsin kelpoisia ja asukkaat ovat hyvinkin kiintyneet alueisiin ja asuntoihinsa.

Itse olen paljasjalkainen karkkilalainen. Toiminta-alueeni on Karkkila ja sen lähialueet. Tunnen paikkakunnan, sen ihmiset ja palvelut. Se helpottaa työtäni ja tietenkin minutkin tunnetaan, ei siitäkään haittaa ole.

Työni on tavallaan markkinoida Karkkilaa, me kiinteistönvälittäjät olemme joskus se ensimmäinen kontakti paikkakuntaan, joten on kiva, kun itse tuntee positiivisia tunteita paikkakuntaa kohtaan, silloin on helppo välittää samansuuntaista kuvaa ja tietoa eteenpäin. Myös ympäristöasiat ja mielenkiintoiset kohteet palveluiden lisäksi markkinoivat kotikuntaamme.

HM

Jokaisen ihmisen elämä on tarinan arvoinen, tämä on yksi niistä!

- Mirjan "Mirkku" ja Viljo Hurmeen elämästä



Nämä täysin vieraat, edesmenneet ihmiset putkahtivat yllättäen elämäni Matti Mäen puhelinsoiton myötä. On mielenkiintoista, kosketavaa ja paljon ajatuksia herättävää tutkailla kahden ihmisen jo valmista elämäntaipaletta. Samalla se on taas opettanut myös kotiseudusta ja sen kasvattamista asukkaista, jotka omalta osaltaan ovat rakentaneet meidänkin elämämmme juurakkoa, sitä kotiseutua, jossa me tänä päivänä elämme. Paikka, jossa nyt teille tarinaa kerron, liittyi tiiviisti myös Mirkun ja Viljon elämään. Jos Viljo ei olisi menehtynyt sodassa, joka Suomen osaksi koi-tui, kaikki olisi varmasti mennyt toisin. Hekin olisivat varmasti kuuluneet yhdistykseemme. Kohta-

lo järjesti toisin, mutta silloin myöskään minä en olisi tänään tässä heitä muistelemassa. Olenhan Karjalan evakoiden jälkeläisiä.

Albumit, joista kaikki alkoi

Tässä siis salaperäisten albumien taustatarina, josta kaikki alkoi. Mäen Matti poikkesi Turun Yliopistonkadulla sijaitsevaan osto- ja myyntiliikkeeseen. Hän kertoo:

- Liikkeen takaosassa oli pöydälle aseteltuna pino vanhoja valokuva-albumeja. Tartuin mielenkiinnosta päällimmäiseen, vaikka ajattelinkin, että mitä minä näitä alan selailemaan, kuvia vieraista ihmisistä ja paikoista. Yllätys olikin suuri, kun sivuilta alkoi paljastua tutunolaisia kuvia. Kuvia, jotka olivat tuttuja, muun muassa vasta ilmestyneen Karkkilan urheilun historian sivuilta. Aloin selailla albumeita entistä tarkemmin. Lopulta löytyi kuvia, joissa näkyi niin Karkkilan työväentaloa, kirkkoa kuin Tuenkin rakennuksia. Kysyin albumeista liikkeen omistaneelta rouvalta, joka kertoi niiden kulkeutuneen myytäväksi kuolinpesästä Pohjois-

Karjalasta. Yhden albumeista hän oli jo ehtinyt myydä. Loput lähtivät minun matkaani, ja sitä myötä Kotiseutuyhdistykselle.

Albumien sisällön selvittelyä

Vuoden 2013 loppupuolella Kotiseutuyhdistyksen hallituksenjäsen, opiskelija ja museoamanuenssi Matti Mäki siis soitti ja kysyi lunastaisiko Kotiseutuyhdistys albumit, koska ne olivat ilmi selvästi osa kotiseutua. Totta kai, vanhoille kuville on aina käyttöä eri projekteissamme. Nyt olisi vain selvitettävä albumien arvoitus, se alkoi kiinnostaa. Kenen ne olivat olleet, keitä kuvissa esiintyy, ja mitä kuvien taakse kätkeytyy. Kuvat olivat siis tulleet Turkuun Pohjois-Karjalasta.

Kuvista pystyi tunnistamaan Reino Luodon nuoruuskuvan ja maisemia nykyisen Karkkilan kaupungin keskusta-alueelta. Hyvä johtolanka, ei kun Reinon luokse.

Reino tunnistikin heti oman kuvansa kanssa samalla sivulla olevan Maire-siskonsa. Maire oli siis kuvat antanut Hilkalle, joka oli luultavasti Mirjamen sisko. Eri albumeissa kun oli samoja kuvia, niin oli ilmeistä, että siinä on ainakin kahden eri ihmisen albumit. Hilkka ja Maire olivat olleet tuttuja mm. urheiluseurasta ja he voimistelivat samassa ryhmässä. Reino ja hänen vaimonsa Elvi tunnistivat heti Mirjamen ja hänen miehensä Viljo Hurmeen monista kuvista sekä Mirjamen siskon sekä monta muuta karkkilalaista. Osan kasvot olivat tuttuja, mutta nimet unohtuneet.

On iloiselta näyttävää Sisun nuorisjoukkoa Työväenopiston kesämökillä Vuotinaisissa ulkoilupäivää viettämässä. Kuvia urheilukisareisuilta, Mirkku ja Sirkka Vahtera ystävienne poseeraamassa Karkkilan koskien tai Lemmoin vuoren talvisissa maisemissa, Inga Ekström hymyilevänä ennen Ruotsiin muuttoa. Ruotsin ja Suomen ystävyysottelun myötä kun kaksi Karkkilan



Karjalaisten kotona Kannaksella. Ylhäältä vas. Erkki Karjalainen, Helena Suonoja, Eeva Karjalainen, Reino Luoto, Esko Karjalainen, Helmi Karjalainen, Nyhkälänkoulun käsityönohjaaja Otto Karjalainen, Mirjam (Hurme), Aarne Mattila, Sirkka Vahtera, Elma (Palonen) Lindroos, Uuno Nord, Lauri Lindroos, Maila Salminen.

kaunotarta Inga Enström ja Raili Mäkinen muuttivat Ruotsiin komeiden ruotsalaismiesten matkassa. Sitten joukosta löytyi kuvia Irja Luodosta, Asta Mikkolan vanhemmasta sisaresta, ja koska Astan jo tunsinkin, oli helppo kääntyä seuraavaksi

hänen puoleensa.

Muutamaa päivää myöhemmin poikkesin kuitenkin näköongelmasta kärsivän Hilja Peltolan luo lukemaan Karkkilan urheilun historia -kirjaa. Kuinka ollakkaan naisten voimisteluryhmäkuvassahan oli Mirjam. Hilja kertoi, että muistaa Mirjamin ja Viljon olleen selvästi hyvin ihastuneita toisiinsa, sitä ei voinut olla huomaamatta, siitä tuli mukava olo. Mirkku kuten Viljokin olivat tulleet Karkkilaan muualta, Mirkku luultavasti Lieksasta, Viljo taas muutti Karkkilaan Kouvolasta. Mirkun tyttönimeä ei kukaan vielä ole muistanut. Mirkku toimi liikeapulaisena kangaspuolella ja Viljo myymälänhoitajana Tuen uudessa kivirakennuksessa. Liekö ollut työpaikkaromansi, vaikka kyllähän nuorilla näin pienellä paikkakunnalla on monia mahdollisuuksia törmätä ja tavata.

Albumin kuvissa on paljon lämmenhensisiä kuvia seurusteleavasta pariskunnasta ystävineen.

Välirauhan aikana uudehkolle Työväentalolle marssii muiden mukana ”Nuorison on tulevaisuus” -kylttiä kantaen iloisen näköinen Viljo muiden mukana, kulkue näyttää jatkuvan loputtomiin, elettiin työväenliikkeen kulta-aikaa. Osa sitä oli myös Karkkilan Sosiaalidemokraattisen Työväenyhdistyksen aktiivisen nuorisoseuran toiminta, jossa Viljokin oli aktiivinen jäsen. Viljo on myös yksi kisälliporukan jäsenistä, jotka esiintyivät erilaisissa juhlissa ja tapahtumissa. Nämäkin kuvat löytyvät albumeista.

Seurustelun jälkeen Mirjam ja Vilho Hurme solmivat avioliiton



välirauhan aikana muistitiedon mukaan 1940-41. Hääit vietettiin Lieksassa Mirjamin kotona. Hääkuvat on otettu Lieksan valokuvaamossa, mutta vain muutamien kuukausien kuluttua Viljo kaatui rintamalla. Viljo haudattiin kotiseutunsa multiin Kouvolaan. Kuvat löytyvät tietenkin albumista. Sen jälkeen onnettoman oloista Mirkkua on kuvattu yksin kotonaan nk. pikkukoulussa Salimäen kupeessa. Kuvista voi huomata Viljon kasvokuvan olevan kehystettynä pöydällä.

Hilja muistelee, että tehtaan palkkakonttorin esimies Olavi Talmio olisi mielellään alkanut Mirkulle mieheksi, mutta Mirkku ei kuitenkaan asialle lämmennyt. Olisi siis kauniilla nuorella leskellä ollut ottajia. Olavi oli antanut Mirkulle kuvan itsestään 1945.

Mirjam muutti siis Peltolan perheen jälkeen Salinmäkeen nk. pikkukouluun, jossa jatkoi ompelijattaren työllä itsensä elättämistä, Hilja muistelee kehuen Mirjamin hyvää ompelijan taitoa. Hilja tilasikin useampia vaatekappaleita häneltä. Ne olivat kuulemma niin siistiä ja huoliteltua työtä. Heidän asiakassuhteensa syvenikin ystävyudeksi. Mirjamin muutettua pääkaupungin suuntaan Vantaan Kaivokselaan alivuokralaiseksi, Hilja kävi sielläkin vielä katso-massa Mirjamia. Myös Esko ja Elvi Karjalainen asuivat samassa talossa Mirjamin kanssa vielä 1965, mutta tarkkaa tietoa siitä, koska Mirjam on kuollut, ei meillä vielä ole.

Tässä siis albumien kertomaa tarinaa, tavallisten ihmisten elämä on kuin suoraan vanhasta Suomi-elokuvasta. Siinä on ollut nuoruutta, ihas-tumista, iloa, rakkautta, toimintaa, sisältöä, surua, murhetta, ikävää, vanhenemista ja elämän päättymistä; siis täyttä elämää.



Varpusesta on moneksi

- Omistan kirjoituksen keväällä kuolleen, Hyvinkäällä syntyneen Pirkko Juvonen-Sandborgin (ent. Juvonen-Valtonen) muistolle. Pirkko nukahti pois juuri varpusten alkaessa laulaa kevätlaulujaan. Pirkko ja Pena olivat tuttu näky kävellessään kaupunkimme tuuruilla ja toreilla. Pirkko erottui vaatimattomuudestaan huolimatta joukosta upeiden pitkien, harmaiden hiuksiensa johdosta. Pena taas piti herkemmin puhetta yllä. Hänet huomattiin... Pirkon jäädessä vähän sivuun. Pirkko oli tehnyt mittavan uran kuvittajana. Hän piirsi erityisellä herkkyydellä mm. monia Suomen lintuja, kukkia, hyönteisiä ym. eläimiä postimerkkeihin, kortteihin, kirjepapereihin ym. Hänellä oli vuosien varrella monia arvostettuja toimeksiantoja eri tahoilta. Piirsipähän hän myös ihanat kortit Kotiseutuyhdistyksellemme, ilman korvausta. Tosin sarja jäi nyt kesken, mutta pappila ja Anttilan talo tuli ikuistetuiksi.

Tätä kirjoitellessa ajattelin Pirkkoa ja hänen suruaan juuri kuolleen miehensä Penan poismenon johdosta. Olin surullisena seurannut hänen kuntonsa heikkenemistä. Pirkko tuli mieleen monessa kohdin tekstiä kirjoittaessani. Tuskaiset ja joskus sekavatkin puhelinsoitonsa olivat vain lisääntyneet ja ihana, herkkä Pirkko oli usein hiukan kadoksissa. Silti ystävän ja taiteilijan kuolema tuli yllätyksenä. Totta tosiaan, Pirkon soitosta oli jo päiviä, miksi en kiireiltäni vuorostani ehtinyt soittaa ja kysyä kuulumisia ja vointia?!

Enpä kuitenkaan olisi osannut arvata! Kirjoitan nyt jutun "viimeisen" luvun ensimmäiseksi Karkkilan varpusen muistoa kunnioittaen.

Varpunen

Varpunen on pieni, ruskeansävyinen ja mustajuovainen parvilintu, se painaa n. 30 g. Sillä on tuuhea höyhenpuku, joka on usein pikkui-

sen takkuisen ja hoitamattoman näköinen. Kesällä varpusen nokka on väritykseltään sinimusta ja jalat ruskeat. Talvella taas höyhenpuku on vaaleampi ja nokka ruskeankeltainen. Naaraalla ei ole mustaa päässä tai kaulassa vaan yläruumiissa on ruskehtavia raitoja. Poikaset ovat tummemman ruskeita. Loppukesällä kaikki varpuset käyvät läpi sulkasadon, minkä jälkeen eri ikäluokkia ei pysty enää erottamaan ulkonäön perusteella toisistaan. Varpusen ääntelylle on tyypillistä lyhytkestoinen ja keskeytyksetön sirkutus. Vanhin suomalainen rengastettu varpunen on ollut yli yhdeksän vuoden ikäinen. Euroopan vanhin taas on ollut lähes kaksikymmentä vuotta vanha.

Lapsuuteni runsaslukuiset pyrähdelijät

Omassa lapsuudessani varpuset pyrähdelivät tuon tuosta Kannaksen alueen orapihlaja-aitojen kätköistä sinne tänne leikkiessäni tai koulumatkoilla Rajakatua kulkiessani, kunnes jossain vaiheessa yhtäkkiä tajusin jo työssä leipomossamme käydessäni, että puskipäällä oli hyvin hiljaista... mihin hävisivät varpuset?

Varpuset pöntössä

Myöhemmin sitten kuulin appiukon suusta, että pönttö voi olla kuin varpusparven jäljiltä tai varpusparvi olisi lennellyt pöntössä. Eikä hän tarkoittanut linnunpönttöä vaan vessanpyttyä. Sitä sanontaa olenkin sittemmin perheessäni lainannut, jos olen huomannut vessanpöntössä siivottomuutta, jota istunnon suorittaja ei itse ole siistänyt. Wiikin Idan mummu taas kyseli pahoinvoivilta lapsilta, jos "vatta" oli sekaisin, että onko jo varpusparvi tulossa?

Huligaanien varpuset

Ennen vanhaan köyhäintalon kannattavuutta Pyhäjärvelläkin epäiltiin kunnan päättävissä elimissä. Hana-kasti väitettiin, että kunnan rahoista pääsisivät nauttimaan huligaanit, joiden ensimmäinen kysymys oli: "Mistä saatas varpunen?". Myöhemmin sitten näille, kuin muillekin avun tarvitsijoille, on noussut erilai-

sia suojaverkkoja ja koteja palveluihin.

Mitä yhteistä varpusella, lahalla ja mäyräkoiralla sitten on?

Salakuljetukseen liittyvät varpunen ja lahna olivat siis pirtuastioita. Kieltolain aikaan neljänneslitran taskumatti oli yleinen. Se oli kätevä pitää mukana vaikka kahvilassa tai ravintolassa ja sillä saattoi terästä juomia. Kerrotaan myös, että se sai nimensä Raittiuden ystävien julkaiseman laulukirjan mukaan – pirtu kun sai helposti laulutuuille. Kun vanhoja sanomalehtiä lukee, voi todeta, että "niitä" matkusti idästä päin melkein yhtä paljon kuin tänä päivänä Tallinnan laivalta "mäyräkoiria". Nykyisin tuota tuontia ei vaan tarvitse tehdä salaa yöllä. Nyt on jokaisella omat kärryt, joihin on lastattu niin suuri lasti kuin mahdollista. Muut sitten vilkuilevat kateellisinä korkeintaan salaa.

Palataanpa takaisin menneeseen. Moni perheenpää kävi hake-massa perjantaina tai lauantaina "varpusensa" tutulta myyjältä. Pirtu nautittiin useimmiten "kaffenplörönä", jota tarjottiin perhejuhliissa tai käytiin nauttimassa tutussa naapurissa. Monissa taloissa myytiin pirtua, joten sen saaminen ei ollut ongelma. Joissakin taloissa toimi salakapakan tapaisia myyntipaik-



Pirkko-Juvonen-Sandborg
Maijanojan laavulla

koja, joista sai myös ”kaffenplöröä”. Kahvilasta sitä saattoi saada tiskin alta, kun osasi sopivasti kysyä. Näin taisi olla mm. Peeletin Pömpelissä eli Hotelli Seurahuoneella samoin kuin nykyisen Tallamäen kiinteistön paikalla olleelta kioskillakin, joka sijaitsee Takkoitien koivujen katveessa ennen nykyistä liiketaloa. Alkoholia nautittiin myös yleisissä saunoissa... ”varpusesta” varmaankin. Lahna kun kuulostaa jotenkin isommalta erältä!

Wartburg, Varre, Varpunen

Wartburgit valmisti itäsaksalainen autotehdas. Pirtu-pirssiksi se ei vielä ehtinyt, mutta muuten sen ominaisuudet kirjoittivat kieltä. Tosin edullinen hinta antoi paljon anteeksi. Se oli ainoa kaksitahtinen moottori-auto Suomessa. Pakokaasun haju oli pistävää ja tekniikka omintakeista. Mutta helpon huollettavuuden vuoksi se oli varsinkin tarkan-markan ja tee-se-itse-miesten suosiossa. Olipa meillekin kerran ilmestynyt leipomon käyttöön joksikin aikaan tavaratilaltaan avara ”pakuvarpunen”, vaikka muuten isäukko oli Volvo-miehiä.

Pariisillakin on oma varpunen

Pieni koko, suuri sydän. Näin voisi kuvailla edesmennyttä ranskalaislaulajataria, josta muodostui legenda niin kauniin äänensä kuin sinnikkään luonteensakin ansiosta. ”Pariisin varpunen” eli Edith Piaf oli rakastettu ja palvottu laulajatar, jonka traagiseen elämään aurinko paistoi vain ajoittain. Kurjasta lapsuudesta, huonoista olosuhteista ja vakavista sairauksistakin selvinnyt Piaf ei antanut vastoinkäymisille periksi, vaan jatkoi sinnikkäästi unelmansa ja rakkauden etsimistä. Kuten arvata saattaa, elämä suurtähtenä ei ole helppoa. Kielletyt hedelmät, huumeet ja alkoholi houkuttelivat. Suosio ja julkisuus oli vaikea sisäistää hyvine ja huonoine puolineen. Siipeilijöitä tarttui Pariisinkin varpusen höyheneihin.

On varpuselle tehty omia laulujakin

- Varpusen olut: ”Kun minä makasin ja unta näin, että varpunen prykasi olta”. Tämä kupletti on levytetty

vuonna 1905 Jääskeläisen Pasiin laulamana ja kanteleella soittamana! On siis varmasti jo hyvinkin vanha kansallislaulu. Minun mummini Hilma se syntyi tuona samana vuonna, mutta koskaan ei varpusen povea lämmittänyt eikä kurkusta alas varpusen sisältöä mennyt eikä siis nokkaakaan polteltu. ”Toivonsäde” Hilma Löfgren kirjoittautui Vihtijärven Toivonliiton jäseneksi annettuaan lupauksen olla ravinto- ja nautintoaineena käyttämättä minkäänlaisia juovuttavia juomia vuonna 1923. Tuo lupaus se sitten piti loppuun asti, vaikka ”liiveihin ui” jossain vaiheessa pirtuakin kuljettellut ja nautintoaineenaan käyttänyt Kaarlo Einari Laakso ent. Pistool, salatanssien iloinen grammarin soittelija.

- ”Varpusen jouluaamuna” on taas käänös Zacharias Topeliuksen runosta. Siitä huokuu suru edellisen vuoden keväänä menehtyneen Topeliuksen yksivuotiaan pojan Rafaelin kohtalon vuoksi. Siinä varpusen saa edellisiä kauniimman tehtävän.

Lumi on jo peittänyt kukat laaksoissa, järven aalto jäähtynyt talvipakkasessa.

Varpusen pienoinen, syönyt ke-säeinehen, järven aalto jäähtynyt talvipakkasessa.

Pienen pirtin portailla oli tyttö-kulta: – Tule, varpu, riemulla, ota siemen multa!

Joulu on, koditon varpuseni onneton, tule tänne riemulla, ota siemen multa!

Tytön luo nyt riemuiten lensi varpukulta: – Kiitollisna siemenen otan kyllä sulta!

Palkita Jumala tahtoo kerran sinua. Kiitollisna siemenen otan kyllä sulta!

En mä ole, lapseni, lintu tästä maasta, olen pieni veljesi, tulin taivahasta.

Siemenen pienoisin, jonka annoit köyhälleni, pieni sai sun veljesi enkeleitten maasta.

Varpusen on lentänyt myös TV:hen sekä nettiin

Susanna Vennon nettiblogi mainostaa näin: Varpunen on kauniisti kuvitettu inspiraation lähde minimalistisen tyylikkääseen ja toimivaan arkeen. Susannan visuaalinen, kaunis ja tyylikäs blogi toimii

kolmekymppisten naislukijoiden inspiraationlähteenä; 84 % luki joista ilmoittaa seuraavan puolen vuoden aikana sijoittavansa rahaa huonekaluihin ja sisustustuotteisiin. Että, näin! Varpunen toimii siis, jopa myyntipromootorina.

Yhtenä aamuna taas tv:stä tuli uusinta englantilaisesta draamasarjasta Heart Beat eli Sydämen asialla. Siinä toivotti konstaapeli (suomentajan suomentamana tietenkin): ”Nähdään taas varpusen aamurupsun aikaan”.

Internetistä Googlettamaan sitten kiireesti, mitä se löytää varpusen ”aamurupsusta”. Näin siellä: - Rupsu sana yhdistettiin pieruun Iltalehden keskustelupalstalla ”Sinnan” tekstissä. Kuin myös ”aamurupsun” aikaan sanontaa käytettiin Kaks Plus-san vauva-asioista keskustelevien palstalla keskusteltaessa erilaisista ”rupsuista”.

Miun ja Hilma-mummun suhde varpuseen

On siis varpusesta moneksi. Itse olen myös ilman ihmeempää syytä valinnut elämän mummuni tavoin, eipä mammani tai äitimuorinikaan kovin persoja varpusille, lahnoille tai mäyräkoirille ole olleet. Varpuset siis mieluummin pensaissa kuin povessa! Tähän ikään kun ensimmäinen poikasenikin on jo pesästä pyrähtänyt pönttöä sotkemasta, voin suositella tätä elämäntapaa. Paljon on hämminkiä, surua ja murhetta suhteessa iloon pienen linnun harteille lastattu. Raskas on lastin anti kantaa myös lahnan tai mäyräkoirankin. Monen isännän tai emännänkin selän on pienen, pieni varpusen katkaissut ennemmin tai myöhemmin. No, toisille vissiin riittää se pienikin ”siitä” aiheutunut ilonhetki. Miulle riittää peritty rohkeus ja ripaus kielen liukastuttanutta karjalaisuutta. Siihen ei keinoitekoi-sia nautintoaineita tarvita. Viime vuosina Rajakadun pensasaidoissa olen ollut taas huomaavinani runsastuvaa varpusparven kuhinaa. Se tuo oikean onnen tunteen! Loppu.

HM

© Kias Alander / Lukubukar Kirjakauppa
Helsingin Seurasaaren Kankilasta peräin oleva uhdellinen viija-alla

HENNA MITRUNEN
KARKKILAN KOTISEUTU RY
RAJAKATU 4
03600 KARKKILA



KLAS ALANDER
GEORGEANTEN AMONGMACH PERUSAHA
ALEXIA LINDALUNDEN VILLA-ATTA

Pikkupalat



KLAS ALANDER

HELSENKI 15.4.2014

TERVE
TEHTAAN EINTINEN SEURATALO OLI
HIENON RAKENNUS 1930-LUVULLA
TORNEINEEN JA ALTAINEINEEN.
NYT SE ON TÄYSIN PILATTU.

KÄYTÄ NÄMÄ KORTIT :
"POSTIKORTIT KERTOIVAT" JATKO-Osaa,
KOTISEUTULEHTIEN
JA MINNE VAIN HALUAT.
KORTTEJA ON PAINETTUNA 6 KPL.
LÄHETÄN NE YKSITELLEN KAIKKI
SILLE.
TERVEISIÄ JA KIITOKSIA
KLAS ALANDER

PRIORITY
[1.luokka - 1.klass]



HENNA MITRUNEN
KARKKILAN KOTISEUTURY
RAJAKATU 4
03600 KARKKILA

HELSINKI 5.4.2014

TERVE,
KEVÄÄLLÄ 1843 VALMISTUI HÖG-
FORSIN RUUKINKARTANO JA
TODENNÄKÖISESTI KAIKKI SIVU-
RAKENNUKSET, MYÖS VIILJAMAKA-
SIINI VALMISTUIVAT SAMANA VUONNA.
VIILJAMAKASIINI ON EDUSTAVA. SEN
ULKONÄKÖÖN ON KIINNITETTY
HUOMIOTA, JULKISIVUISSA ON PYÖRÄT
SEINÄHIIRRET JA KORISTEELLISIA
YKSITYISKOHTIA. SAMALLA RAKEN-
NUKSESSA ON MYÖS VAATIMATTO-
MUUTTA JA ARKISUUDEN LAHEI-
SUUTTA. SIINÄ ON AJATON LEIMA.
KLAS ALANDER

© Kias Aander / Lukutoukan Kirjakauppa
Höglösin Ruukinkartanon viljelmäkasini museona 1970-luvulla

HENNA MITRUNEN
KARKKILAN KOTISEUTU RY
RAJAKATU 4
03600 KARKKILA



KLAS ALANDER
HÅNDSKRIFTS BEHÖRIGHET
VILJAMNINGEN AVSEER FÖRSLAG

Moni muistaa vieläkin HILARIUS SORJOSEN

Ahmoon koululle otettiin yhteyttä tv-tuotantoyhtiö ITV Studios Finlandista (entinen Tarinatalo). He halusivat tietoa entisestä Väreessä talosta Ahmoolla. Koululta kehoitettiin soittamaan Kotiseutuyhdistyksen puheenjohtajalle. Tarkoituksena oli kuvata Antiikkia antiikkia -ohjelmaa Vihdin taidetalo Siirilässä ja pieni osuus Väreessä pihapiirissä 13.5.2014. Siirilässä oli vuonna 1954 tapahtunut erikoinen episodi eli ryöstöyritys. Sen loppunäytös tapahtui muutaman kuukauden päästä Väreessä tilalla. Pienistä avuista tuotantoryhmälle syntyi sivutuotteena kooste "Hento mielisestä Hilariuksesta".



Hilarius Sorjosesta

Heino Hilarius Sorjonen eli Hentomielinen Hilarius sekä hänen ystävänsä, vankilakaverinsa ja rikoskumppaninsa Uno Olavi Laine eli Dynamiitti-Laine olivat 1950-luvun alun "kuuluisia" koko kansan tietoisuuteen tulleet gangstereita ryöstöineen, kiinnijäämisineen ja vankilapakoineen.

Heino Hilarius Sorjonen syntyi 1908 ja kuoli piiritysoperaatiossa oman käden kautta 3. huhtikuuta 1954 Ul. Pyhäjärvellä ja on haudattu kotikonnuilleen Lieksaan. Uno Olavi Laine syntyi 1918 Orivedellä. Hänet pidätettiin Tornion kaupungin hotellissa ja hän kuoli myöhemmin oman käden kautta 1954 ja haudattiin Nurmijärvelle.

Hilariuksen lapsuus oli vaikea, hän oli veljensä Viktorin kanssa kunnanhoidokkeja Lieksasta. Poikien

sijoitusperheessä ei kohtelu ollut kuitenkaan parasta mahdollista. Hän kokeili työntekoakin, mutta ryhtyi kuitenkin elättämään itseään rötöksillä. Rikokset seurasivat toisiaan ja vankilat kalteroituine selkeine tulivat tutuiksi. Hän myös onnistui pakenemaan eri vankiloista mm. pahamaineisesta Turun läänin keskusvankilasta eli Kakolasta. Vuonna 1953 Sorjonen ja Laine tekivät oikein vanhanaikaisen, elokuvista tutun vankilapaon, jossa kalterit sahattiin poikki, muurin yli päästiin köysien ja tikkaiden avulla ja hämähäksenä oli käytetty vartijan vaatteita. Onnistunein ryöstö Sorjoselle oli Helsingin Vuorimiehenkadun postin ryöstö, josta hän toverineen sai nykyrahassa n. 64 000 € saaliin.

Sorjosen veljeksistä

- Katkeruus teettää kaikkea. Olen itse ollut paikalla, kun "Vihtori" Sorjonen oli lähdössä juovuspäissään

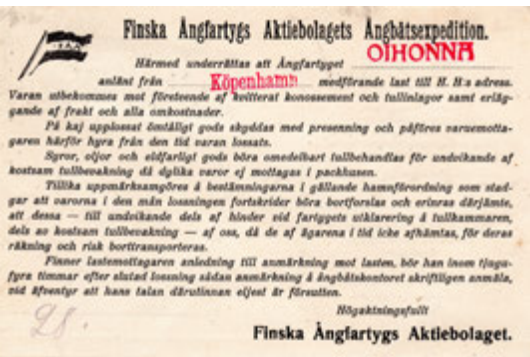
Vanhalla Väreessä tilalla kuvattiin 13,5 historiaosuutta Vihdin Säästöpankin ryöstöön liittyvään inserttiin, joka esitetään Antiikkia antiikkia-ohjelmassa. Kuvasa dramatisoidaan juuri insertin loppua peläyttämällä kissaa. Kuvassa alhaalla oikealla Sorjosen elämän viimeinen piilopaikka.

kostoretkelle taloon, jossa häntä ja Hilarius-veljeä oli lapsina nuketettu navetassa. Asuntoon ei päästetty, ei yöllä eikä päivällä. Jotkut saivat puhumalla hänet luopumaan kostoretkestään. Lapsuuden katkerat kokemukset jäivät mieleen ja nousivat sieltä vielä vanhanakin esille. Mitähän olisi tapahtunut, jos "Vihtori" olisi silloin aikeensa toteuttanut ja mennyt kyseiseen taloon nyrkit ojossa "muistelemaan menneitä". Olikohan Hilariuksenkin myöhemmissä elämän vaiheissa osansa tällä nimenomaisella lapsuuden kokemuksella. Kirjoitti tanhio takatalvi 13.5.2006

Pako Turun lääninvankilasta Kakolasta

Laine ja Sorjonen saivat runsaasti palstatilaa julkisuudessa joulukuun 7. päivänä 1953 tehdyn vankilapaon johdosta. Vangit pakenivat Turun keskusvankilasta pistoolit kädessä saatuaan ne vartijoilta nujakan yhteydessä. Laine oli aiemminkin kullenneen vuoden aikana ottanut "hatkat" Turun vankilasta. Oikeusministeriön vankeinhoito-osasto lupasi kummankin löytämiseen johtavista tiedosta 50 000 markan palkkion. Laine loukkasi paon yhteydessä jalkansa pahoin hypättyään vankilan

Muistoja talvesta 1949 ja ensimmäisen lukioluokan ajoilta Karkkilan Yhteiskoulussa.



Päiväkirjan lehdiltä

7.2-49 Hissan tunnilla luimme val-
lan kirjastosta tuotua Suomen histo-
rian kirjaa. Kuulimme kertomuksia
keskiajan papeista, porvareista ja
senaikuisten hienojen ihmisten
kosmistapahtumista. Seuraaval-
la tunnilla oli Mäensyrjän Hilkan
esitelmä. Se oli kirjailija Kauppi-
Heikistä. Samalla tunnilla Topi
(Nordberg) luki ”Karkkilan Seu-
dusta” pakinan kaakkulapiosta. Nyt
on nimittäin tämän vuoden alusta
alkanut ilmestyä Karkkilaankin oma
lehti. Sen toimittaja on Vainikainen
ja sihteeri Sisko Nissi. Se ilmestyy
kerran viikossa aina lauantaissä.

Fyskan tunnilla oli Raimolla
(Kylmäkorpi) sellainen kiva kulmi-
kas kiikari, ei kuitenkaan tavallinen
kiikari. Siinä näki auringon spektrit,
eri väriävahdukset. Mä kiikaroin
sillä myös pitkän aikaa. Sillä näki
niin kivasti luokassa istuvia oppilai-
takin. Mä kyllä luulen, että Kepsu
näki sen mulla, mutta ei ihme kyllä,
mitään puhunut. Mä istun onneksi
niin takana.

10.2-49 Tänä aamuna, kun herä-
sin oli mun vasen jalkani niin kipeä,
etten tahtonut voida sitä liikuttaa.
Se tuli siitä eilisestä kansantanhus-
ta. Siinä kun vallan toisella jalalla
notkuen juostiin. En nyt muista sen
tanhun nimeä. Koulussa, kun kysyin
muilta tytöiltä, niin heillä oli sama
peli.

Tänään hissan tunnilla Åbergin
Ollilla ei ollut hissan karttaa. Sil-
loin Virsu (Tuohiniemi) kysyi, että
kukas luokan pojista on painavin.
Sanoimme, että ”Pate” (Stenrosin
Paavo). Sitten Virsu sanoi, että mene
hänen viereensä istumaan. Siinä on
tarpeeksi rangaistusta. Koko luokka

hörähti tietysti nauramaan. Toi Vir-
su juttelee useasti eri jänniä.

Tänään oli kamala jumppatun-
ti. Ensin voimistelimme ihan taval-
lisesti, sitten otimme köydet. Kun
olimme vähän aikaa riippuneet,
kuului kamala mätäkähdyt. Huoma-
simme, että köysi, jossa Kepsun Rit-
va oli, putosi alas ja Ritva mukana
selälleen lattialle. Se tärähti niin,
että Ritvan oli ihan vaikea hengit-
tää. Kyllä hän sentään pian virkosi.
Kamala tapaus. Onneksi ei se rauta-
tanko sentään pudonnut hänen pääl-
leen. Kyllä silloin jokainen vakuutti,
ettei enää ikinä mene niihin köysiin.
Minunkin polvet vapisivat vielä kau-
an sen jälkeen. Lopputunnin pela-
simme verkkopalloa. Kyllä Ritvakin
tuli vaan pelaamaan.

Muistoja kesätöistä

Kesällä keskikoulun päätyttyä moni
luokaltamme meni töihin, kuka min-
nekin. Minä olin kuukauden Hög-
forsin tehtaan myyntikonttorissa. Se
oli koululaiselle erittäin miellyttävä
uusi kokemus. Käsin pyöritettävällä
laskukoneella tarkistin ilmeises-
ti lähetykslistoissa olevia hintoja
laskutukseen vietäväksi. Palkkaa
sain 7500 mk verottomana. Palkka
annettiin silloin kaikille työntekijöil-
le ruskeassa paperipussissa. Omassa
palkkapussissani luki nimeni ja
Högforsin Tehdas.

Ensimmäisellä palkallani ostin
Tuesta valkoiset Tsekkoslovakiassa
valmistetut tennistossut, jotka mak-
soivat 405 mk.

Seuraavana kesänä moni suun-
tasi matkansa joko Bore- tai Oihon-
na-laivalla töihin Ruotsiin. Laivat

Tukholmaan lähtivät silloin Turusta.
Niinpä mekin ystäväni Eila Sivorin
kanssa lähdimme Tukholmaan. Eila
jää kaupunkiin hoitamaan erään van-
han herran taloutta. Minä jatkoin
matkaani bussilla Tukholman saaris-
toon Vindön saarelle erään insinöö-
ri-perheen kesähuvilalle. Heillä oli
yksi pieni lapsi ja toinen oli tulossa.

Siitä kesästä jäi mukavat muis-
tot, hyvä ruotsinkielen taito ja kotiin
vietäväksi vaaleansininen Crescent-
polkupyörä pyöräkoreineen, mikä
oli harvinainen sen ajan Suomes-
sa. Pyörä on vieläkin ajokelpoisena
meillä Haavistossa. Perhe lahjoitti
minulle myös kauniit ruskeat ja kel-
taiset villalangat puseron tekoa var-
ten. Silloin Suomessa oli vielä pu-
laa hyvistä villalangoista, samoin
polkupyöristä.

Kuva: Keskikoulun viimeinen
5. luokka.

rivi 1 Sanni Gebhard, Raili Aarnio,
Hilkka Mäensyrjä, Ritva S., Kalervo
Selder, Olavi Nurmi, Kaj Söder-
berg

rivi 2 Eila Sivori, Kaisa Hjelm, Sirk-
ka Schulz, Kaija Laaksonen, Reijo
Syrjänpää, Toivo Nordberg, Auvo
Nikula

rivi 3 Anja Haapalainen, Leena
Maatraiva, Eeva Puisto, Aino
Hakanto, Lea From, Aulikki Syvän-
perä, Ritva Gebhard, Markku Wahl-
man, Aarni Lusenius, Matti Anttila

rivi 4 Hillevi Nilsson, Leena Erics-
son, Paula Levänen, Paavo Stenros,
Olli Åberg, Raimo Kylmäkorpi

rivi 5 Leo Poijärvi, Leo Knuutinen,
Jouko Veisto

Ritva Soimela-Nikula



Karkkilan Seutu 22.1.1949 nimim. Vasara

Kaakkulapio

Selma sai kirjeen sukulaistalostaan jostakin Vihdin suunnalta, että ensi sunnuntaina on tyttären häät. Ja aviomies Taneli sysäsi hänelle pari tuhatlappusta sanoen, että nouse linjuriin ja käy Karkkilassa ostamassa nuorelle parille sopiva häälahja, esimerkiksi pata tai kattila tunnettua Högforsin valmistetta. Tai paisitpannu. Mutta Selma sanoi, että hyi. Kuka nyt sellaista ilkeää viedä häälahjaksi. Jotakin hienompaa sen pitää olla. No, osta sitten kahvikuppeja, neuvoi Taneli. Hyi, sanoi Selma toisen kerran. Te miehet ette sitten ymmärrä yhtään mitään näistä hienommista asioista. Siihen aviomies Taneli ei sitten sanonut mitään. Ilta-sella Selma palasi Karkkilasta. Mikä mainio ostos. Kaakkulapio. Sopi-vampaa häälahjaa ei voida enää ajatella. Hm, murahti aviomies.

Täti Amalia, asuva Karkkilan Nyhkälässä, sai kutsun häihin ensi sunnuntaiksi Vihdin puoleen. Meni ja osti häälahjan. Ja mikä onnistunut ostos: kaakkulapio. Veli Kalle asustaa vaimonsa Lindan kanssa pääkaupungissa, ja saa hääkutsun Vihtiin päin. Sinne mennään, päätteli hän vaimonsa kanssa. Matka tosin mak-saa, mutta säästyyhän ruokaraha kun sapuskoitsee sukulaisissa. Entä häälahja? Kysyy vaimo Linda. To-dellakin, vastaa siihen Kalle ja antaa Lindalle muutaman setelirahan. Os-tetaan jotakin hyvää, halpaa ja hie-noa. Ennen kaikkea hienoa. Linda meni kaupungille. Palasi illansuussa mukanaan kaakkulapio. Oivallista, iloitsivat aviopuolisot Kalle ja Lin-da. Eihän sitä mitä tahansa ilkeä antaa häälahjaksi. Ville-serkku sai hääkutsun ensi sunnuntaiksi Vihdin nurkille. Hän osti häälahjaksi kaak-kulapion. Sen enempiä ajattelemta ja aprikoimatta. Ainahan nuori pari tarvitsee kaakkulapiota.

Häähuone on koristettu kukin ja köynnöksin. Keskellä lattiaa seisoo upea kahvipöytä. Tuoleja on lainat-tu aina kolmesta naapurista saakka. Nurkassa ovesta oikealle on pöytä. Punakukallinen pöytäliina ja kuk-kiva pelarkuunia. Siihen on kai tar-koitus laskea häälahjat. Naapurin

väki tuli ensin, kun näet emäntä oli luvannut auttaa kahvinkeitossa. Tu-levat ja laskevat pöydälle vaatimat-toman lahjansa. Se on kaakkulapio. Sitten tulee poliisin perhe. Rouva antaa lahjansa sanoen, että tässä on nyt vähän jotakin, kun ei ollut aikaa käydä ostoksilla Karkkilaa kauem-pana. Kääröstä ilmestyy pöydälle – kaakkulapio. Selma ja Taneli saapu-vat vuorollaan. Selma sulkee toisen silmänsä ja katsoo tuikeasti lahja-pöydällä sijaitsevaan kahteen kaak-kulapioon, aukaisee sitten kääronsä. Ja katso, pöydälle on ilmestynyt kol-mas kaakkulapio. Taneli ei huomaa erikoista, sillä eiväthän miehet ym-märrä tällaisista hienommista asi-oista yhtään mitään.

Toisen naapurin emäntä tulee kii-reisesti, kun hänkin on luvannut aut-taa kahvinkeitossa, ja sysää lahjansa pöydälle. Hän näet oli ostanut kaak-kulapion. Täti Amalia tulee, korjailee eteisen peilin edessä kiharoitaan ja silittelee uudenuutukaista leninki-ään. Menee sitten salin lahjapöydän ääreen. Totta se on. Pöydällä on neljä melkein samanlaista kaakkulapiota. Hän murisee loukkaantuneena, että kylläpä ihmiset osaavat olla mouk-kamaisia, kun eivät keksi mitään muuta häälahjaa kuin kaakkulapion. Mutta hän ei voi muuta kuin panna pöydälle oman kaakkulapionsa.

Ville-serkku astuu varovaisin askelin saliin häälahjapaketti povi-taskussaan ja koettaa hengittää vain nenän kautta, sillä hän aprikoitsee henkensä haisevan aikamoisesti ka-tajanmarjaviinalle. On näet viime aikoina tullut ahkerasti hääräytyksi pullon kimpussa. Hän tyrkkää povi-taskustaan kaakkulapion pöydälle, koettaa hengittää vain nenän kautta

ja poistuu varovaisin askelin salin liukkaalla lattialla, mutta kääntyy vielä varmuuden vuoksi katsomaan taakseen, tuliko se lahja sievästi ase-tettua siihen pöydälle. Silloin hän saa aivan kuin sähköiskun. Hänen silmänsä osuvat kuuteen kaakkula-pioon. Kuusi. Ville-serkku kalpenee, kylmä hiki juoksee pitkin selkärän-kaa ja polvet alkavat tutista. Yhden kaakkulapion hän siihen asetti ja silmät ottavat kuusi. Äkkiä hän pyö-rähtää kantapäilleen, painelee ulos ja vannoo, ettei hän enää ikipäivä-nä juo viinaa, kun jo näkee pikku-ukkoja. Kuusi kaakkulapiota. Pöy-dälle ilmestyy vielä Lindan ja Kalle kaakkulapio, joka on tosin hieman toisenlaista maata, koska se on os-tettu pääkaupungista. Eno Severin kaakkulapio. Morsiamen rippikoulu-toverin kaakkulapio. Opettajattaren kaakkulapio.

Selma ja aviomies Taneli palaa-vat alakuloisista häistä sieltä Vih-din suunnalta. Selma sanoo, että oli hirveätä. Ihan totta. Kyllä pitää olla kamalia ihmisiä. Ihan kuin kiusal-la. Taneli yrittää sanoa, että hänhän ehdotti häälahjaksi pataa tai kah-vikupppppp... Sen pitemmälle ei hän ehtinyt, sillä Selma ärjäisi, että te miehet ette ymmärrä yhtään mitään näistä hienommista asioista. Arv. lu-kijat. Siellä Helsingin maantien var-rella on talo, jossa voi saada selkään-sä, jos sanoo sanan – kaakkulapio. Olkaa varovaisia.

Matti Mäki



Kuva häistä Vattolasta joskus 1930-luvulla, oikealla Raittilan Kalle, joka toimi hääpelimannina sekä eturivissä toinen oikealta Hilja Peltola (92 vuotta). Ketä tunnistaa muun juhlaväen?

Iloisia uutisia!

Pikku-Mikon juhannusseikkailut



Haukkamäen koulupiirin odotetut tarinat alkavat olla "purkissa" ja jouhuun mennessä myös kansien välissä. Pidetään kirjan nimi vielä salassa! Kiitokset tietenkin ahkeroivalle toimitusryhmälle Raili Kataistolle, Risto Nurmelle ja Kyösti Suonojalle ja tietenkin kaikille teille, jotka olette tarinoita ja kuvamateriaalia kirjaa varten luovuttaneet. Monen monta tarinaa on kerrottu yhtä monelta muistelijalta. Eikä tarvitse olla alueen alkuperäisasukas, jotta kirjan kannattaisi lukea. Niin hauskoja ja kertovia tarinat ja muistelot ovat. Mukaan laitetaan tietenkin paljon kuvia sekä iki-ihania piirroksia tapahtumiin liittyen Railin piirtäminä.

Hyvää kannattaa odottaa :)



Elettiin vuotta 1946 ja perheeni asui Karkkilan Haukkamäessä Nurmela-nimisessä talossa. Sota päättyi syksyllä 1944 ja isämme oli terveenä palannut kotiin, joka oli meille suuri helpotus. Hän rupesi rakentamaan oman ansiotyönsä ohella meille omakotitaloa Karkkilan keskustaan Toivikinkadulle, jonne muutimme syksyllä 1946 eli samana vuonna kuin tämän tarinan juhannusseikkailukin tapahtui. Välillä rakennettiin talkoovoimin, myös me lapset osallistuimme.

Keväällä oli sovittu, että äidin Alti-serkku Forssasta tulee pienen kaksi vuotiaan Mikko poikansa kanssa meille juhannuksen viettoon. Kun aika tuli, lähdimme juhlapaikalle, Aili, Mikko, äitini ja minä.

Juhlat pidettiin muutaman kilometrin päässä meiltä Lemmoin vuorella. Meillä oli tiedossa, että siellä on musiikkia, tanssia, ym. ohjelmaa, jopa virvokkeita eli juhlat oikein "vanhaan malliin". Myös kokko oli rakennettu aukiolle. Oltiin iloisia ja onnellisia. Raskaiden sotavuosien jälkeen oli todella myös syytä juhlia! Tunnelma oli iloinen ja väki viihtyi.

Me emme siellä olleet kuitenkaan kovin kauan, koska pieni poika alkoi jo väsyä. Lähdimmekin takaisin kotiin, olimme kävellen liikkeellä. Mukana ei ollut lasten rattaita, joita ei siihen aikaan monellakaan perheellä ollut. Meillä oli kyllä lastenvaunut, mutta niistä oli yksi pyörä irronnut, eikä sitä löydetty. Pula-aikaa kun elettiin, varaosiakin oli vaikea saada mihinkään. Juhliin lähtiesämme suunnittelimme aluksi, että otamme käsirattaat, johon Mikko pannaan istumaan. Ne olivat pihallamme asukkaiden yhteisessä käytössä, niillä haimme vettä läheisestä kaivosta. Vesi ei siis tullut "kraanasta" sisälle. Kärryihin mahtui useita maitotonkkia ja me lapset kävimme yhdessä naapurien lasten kanssa vedenhakumatalla. Meistä se oli hauska ja tarpeellinen tehtävä. Mutta eihän sitä juhannusjuhliin lasta käsirattailla viedä. Johan nyt jotain! Tälläytyneet naiset kiharat päässä ja juhramekot päällä. Ei myöskään ollut puhuttakaan, että olisimme saaneet mistään "pirssiä". Niitä ei paikakunnalla montakaan ollut käytössä. Sota oli verottanut niin autoja kuin

hevosiakin.

Paluumatkalla Mikko ei jaksanut kävellä. Aili otti hänet syliinsä. Siitä vasta pojalle kiukku syntyi. Hän halusi kävellä, vaikka ei jaksanutkaan. Tuli itkua ja hokemista maahan... maahan jne. Hänet laskettiin maahan ja hän heittäytyi mahalleen ja selälleen tosi vihaisena. Sitä jatkui jonkin aikaa ja ohikulkijat pysähtyivät jakamaan neuvojaan, mikä oli mielestämme aika tylsää! Yritimme tarjota Mikolle mehua, mutta sekään ei auttanut. Käytiin pusikossa, jos vaikka Mikolla olisi pissahätä, ei kuitenkaan ollut. Äitini ja Aili kantivat häntä vuoron perään, mutta itku vain jatkui ja jatkui... ja väki toljotti. Minä olin kulkenut taaempaan ja sanoin, antakaa poika minulle välillä. Olin mielestäni jo iso tyttö - keväällä 14 vuotta täyttänyt. Mikko tulikin syliini ja menimme katsomaan ojan pientareella olevia kukkia. Muistaakseni ne olivat metsätähtiä. Poimin muutaman hänen pikku kätöseensä ja kysyin, saanko kantaa häntä loppumatkan. Mikolta itku loppui ja aika pian hän nukahti ja annoin hänet Ailille. Loppumatka menikin rauhallisesti Mikon nukkessa äitinsä sylissä. Juhannus yö oli kaunis, aurinko oli vielä korkealla ja taivas kauniin sininen.

Kotimme kamarin lattialle oli tehtynä "siskonpeti", jonne me viisi sisarusta ja Mikko menimme nukkumaan. Aili meni toisen serkkunsa Toinin perheen yövieraksi, samalla hän tapasi heidätkin. Joutsenvuoret asuivat samalla alueella melko lähellä meitä. Yöpymiset oli suunniteltu huolella, koska tilat olivat pienet kummassakin "huushollissa". Mikko nukkui vieressäni. Aamuyöstä havahduin ja huomasin, että hän oli ottanut minua kaulasta kiinni ja nukkui kainalossani. Hän tuntui luottavan minuun tai sitten oli äitiä ikävä. Oli miten oli, niin me nukuimme hyvin.

Juhannuspäivän iltapuolella äiti ja isä saattoivat heidät juna-asemalle, koska Karkkilan ja Hyvinkään välillä kulki silloin "Pikku-Pässiksi" kutsuttu juna. Lopella olevalta pysäkiltä matka jatkui kohti Forssaa. Tarinan Mikko poika on pikkuserkkuni Mikko Leino.

Sinikka Koivuniemi

SORJOSESTA

muurilta alas ja pyysi Sorjosta antamaan hänelle armonlaukauksen. Sorjonen ei tähän suostunut. Sorjonen ei tosin itsekään enää vankilaan palannut.

Satakunnan Kansa 8.12.1953 etusivulla oli seuraava uutinen: Röyhkeä pako Kakolasta - Väärät avaimet ja vartijan puku

Niin kuin eilen radiossa luetussa poliisitiedotuksessa ilmoitettiin, pakeni kaksi Kakolan ”rikolliskuu-luisuutta”, Heino Hilarius Sorjonen ja Uuno Olavi Laine eilen aamulla. Paon kerrotaan tapahtuneen seuraavasti: Molemmat miehet olivat päässeet väärillä avaimilla arestiosastolta Kakolan pohjakerrokseen ja sieltä vartijain selliin, mistä he ottivat vartijan päällystakin ja lakin. Laine pani päällystakin päälleen ja veti lakin päähänsä, minkä jälkeen hän vääriä avaimia käyttäen avasi ovet ja pääsi vankilan pihamaalle. Siellä hän kulki vankilarakennuksen seinustaa pitkin tarkastellen arestiosaston kaltereita vartijain tapaan. Pihalla oli ulkovartija, joka ei hämärässä osannut aavistaa vartijan asuun pukeutuneessa Laineessa mitään pahaa, ennen kuin tämä äkkiä hyökäsi vartijan kimppuun kuristaen häntä kurkusta. Samalla oli paikalla myös Sorjonen, joka toista tietä käyttäen oli hiipinyt pihamaalle. Vangit anastivat 7,65-kaliberisen pistoolin ja noutivat pohjakerroksen saunan lattialla pidetyn pitkän puusäleikön, jota myöten kiipesivät muurin yli. Sitä ennen heitti Laine yllään olleen vartijan takin ja lakin vankilan pihamaalle. Karkurien vaatetuksesta ei tiedetä mitään, koska molemmat ovat olleet työssä vankilan räätälin verstaassa ja ovat voineet valmistaa siellä itselleen karkaamista varten varusteet. Sorjonen oli erikoistunut aseistettuihin ryöstöihin ja karannut ennenkin useasti vankilasta. Laineen kanssa suoritettua paon aikana hän oli kärsimässä melkein 15 vuoden kuritushuonetuomiota sekä epämääräistä aikaa pakkolaitoksessa vuonna 1950 tehdystä Helsingin Vuorimiehenkadun postin ryöstöstä, jossa saaliiksi saatiin 2 miljoonaa markkaa (rikos oli tehty vankilapaon

aikana ja tuomioon lisättiin aiemmat teot, siksi se oli noin kova). Orivedeltä lähtöisin ollut Laine kärsi 25 vuoden kuritushuonetuomiota ja myös epämääräistä aikaa pakkolaitoksessa mm. salakapinasta ja ryöstöstä. Hän oli joutunut maaliskuussa kiinni Torniossa ja siirretty Oulun lääninvankilan kautta takaisin Kakolaan. Dynamiitti-Laine oli toukokuun alussa 1954 tuomiolla Turun raastuvassa. Hänet tuomittiin salakapinasta, ryöstöstä ynnä muusta viideksi vuodeksi ja neljäksi kuukaudeksi kuritushuoneeseen. Kun kaikki sovittamattomat tuomiot laskettiin yhteen, Oriveden pahalla pojalla oli vastassa noin 50 vuoden kakku.

Sorjonen aiheutti jännitystä Karkkilassa

Hilja Peltola toimi Kymi-yhtiöiden palkan laskijana, kun Sorjosen huhuttiin näyttäytyneen tehtaan portin läheisyydessä, tai jopa kerran jo murtautuneen tehtaalle (murto oli vielä selvittämättä). Työkaluosaston katto oli samassa tasossa kuin huoltokonttorin ikkunat, jossa Hilja oli tilejä ”lyömässä”. Kassakaappi sijaitsi samassa huoneessa ja siinä oli paljon rahaa (useita sen aikaisia miljoonia palkkoja varten). Hän oli illalla yksin huoneessa, ja koska Sorjonen oli vapaalla jalalla, oli vähän jännitystä ilmassa. Yhtäkkiä Hilja havahtui, että joku oli huoneessa ja säikähti tietenkin kovasti, mutta tehtaanpoliisi Eskolin olikin vain määrätty katsastamaan, että kaikki oli hyvin.

Kassakaappi oli iso, seinään muurattu ja varustettu hälyttimillä. Huone oli Stig Calamniuksen työhuoneena, kun Osmo Kylmäkorpi toimi tehtaalla juoksupoikana. Hänen tehtäviinsä kuului mm. lähetysten haku postista. Suurimmillaan hän haki kerran kaksi miljoonaa markkaa sen aikaista rahaa. Pettersson niminen rouva luovutti rahat kuoressa ja tarkasti ”pläräämällä” niistä viimeisen sarjanumeron juoksun. Rahat luovutettiin sitten tehtaan kassahoitajalle. Yllättävän vähän siis tapahtui kuitenkin ryöstöjä, koska arvotavaroiden siirtelyssä oli monia helposti ryöstettäviä tilanteita.

Näin uutisoi Länsi Uusimaa: Murto kellosepän liikkeeseen sunnuntain vastaisena yönä.

Karkkilan poliisille ilmoitettiin yöllä kello 4.13, että Rosendahlin Kello- ja kultasepäniikkeeseen oli tehty murto, se oli tehty lyömällä metrihalolla ikkunaan...

Lehtijuttu Länsi Uusimaassa: Pistoolimies kävi Högforsissa

Kun Karkkilan tehtaan yövartija Kantonen oli lauantaita vasten yöllä 3.20 kierroksellaan tehdasrakennuksessa ja oli juuri nousemassa portaita koneosaston kolmanteen kerrokseen, kun pimeässä porraskäytävässä jonkin laatikon takaa nousi esille mies, joka antoi seuraavan komennon: ”Ei liikuta eikä huudeta”. Kantonen valaisi kuitenkin taskulampullaan pimeyttä ja huomasi edessään pistoolilla varustautuneen miehen. Sammutettuaan lamppunsa onnistui hänen hinautua alas rappusta kohti puhelinta soit-taakseen poliisille. Kesti kuitenkin jonkun aikaa ennen kuin keskus yöllä vastasi ja tätä aikaa käytti tuntematon mies hyväkseen paetakseen paikalta. Samassa rakennuksessa työskennelleet siivoojat olivat kuulleet miehen lähteneen rautatien suuntaan. Ilmeisesti oli kysymys jonkinlaisesta murtoyrityksestä, koska rakennuksessa sijaitsi tehtaan päävarasto.

Länsi-Uusimaa kirjoitti: Poliisi hälytettynä jouluna

Karkkilan poliisilla oli rauhaton joulukuusi. Myös Dynamiitti-Laine oli silloin karkuteillä ja tietoon oli tullut, että Karkkilan postiin yritettäisiin murtoa. Ehkä kuitenkin tieto varti-oinnista kantautui herrojen tietoon, koska yritys silloin jäi tekemättä.

Sorjosen piilopaikka Ul. Pyhäjärvellä

Porintie oli vasta työn alla, sitä tehtiin vankityövoimin. Värein maatila oli siis syrjemässä kuin tänä päivänä. Maatilan editse valmistunutta Porintien eli kakkostien (Valtatie 2) osaa kutsuttiinkin Sorjosen suoraksi.

Jatkoa sivulta 17

Sorvin johteet olivat ankarissa urakkatöissä kuluneet pakan edestä jonkin verran notkolleen. Ne oikaisiin siten, että sorvin kelkka nostettiin johteille, kelkkaan kiinnitettiin säädettävät kovametallipalat ja kelkkaa alettiin kahteen mieheen vedellä johteilla edestakaisin. Parin kuukauden illat ja viikonvaihteet siinä meni. Kun johteet olivat suunnilleen kunnossa, nostettiin vaihdelaatikko johteille, ja päästiin sorvailemaan.

Monasti Heikin pihaan tuotiin koko autokin hinaamalla, kun ei suostunut käymään, tai sähköt olivat sekaisin. Heikki mittaili ja rassaili jonkin aikaa, ja auto heräsi eloon. Autoja ei koskaan tarvinnut hinaamalla pois viedä. Heikkiä haettiin myös usein maakuntaan, kun joku kulkuneuvo, traktori tai puimuri oli irtisanoutunut kesken työrupeaman. Usein Heikille soitettiin kotiin, keskellä yötäkin, ja kyseltiin neuvoja. Ja neuvoja, tarkkoja sellaisia, todella saatiinkin, vaikka vastaaja olisi ollut kuinka uninen tai muuten vaan uupunut. Tällainen etäpalvelu oli asiakkaalle maksutonta.

Totta ja tarua

Eräänä syksyisenä iltana vuonna 1992 filmattiin Haukkamäen

metsässä Veikko Niemisen ohjaamaa Papukaijamies-elokuva. Yllättäen iso agrekaatti oli mennyt epäkuntoon, ja näyttelijät kyyhöttivät toimeettomina nuotiolla. Pian joku paikallinen sai idean hakea Kikka-Heikki paikalle, jotta saataisiin valomiehille virtaa. Heikki oli ollut hiukan viihteellä, parta venähtänyt ja olemus oli muutenkin hieman takkuinen. Heikki saatiin kuitenkin houkutelua agrekaattia katsomaan. Varustus ei Heikillä ollut kovin kaksinen: mittari, johdonpätkä ja aamutossut jalassa. Jonkun tuodessa Heikkiä agrekaatille, kyselivät eräät näyttelijät ivallisesti, että minkä nimen sillon alta kyseinen spesialisti oli löydetty. Heikki avasi agrekaatin sähkökaapit, katseli jokusen minuutin sulakkeita ym. kontaktoreita. Lopulta hän sanoi erälle avustajalle, että "Laita toi johdonpätkä ton ruuvien alta ton ruuvien alle." Agregaatti startattiin, se lähti heti käyntiin ja palveli moitteettomasti koko yön. Heikin poistuessa paikalta ei ivallisia hymyjä enää näkynyt. Myöhemmin näyttelijä Kari Väänänen muisti tilanteen pelastanutta henkilöä tuomalla hänelle kotiovelle saakka lahjaksi viinapullon.

Heikki Vikströmistä kerrotaan sellaisiakin juttuja, joiden todenperäisyys on kyseenalainen. Yksi sellainen on tarina, jonka mukaan poliisi

olisi takavarikoinut Kikka-Heikin taidokkaan pontikkatehtaan, ja se olisi päätyntä ihan rikosmuseoon esille. Rikosmuseon kokoelmista (eikä myöskään Tekniikan museon, jonne jotkut muistelevat pannun päätyneen) ei tällaista laitetta löydy, ja ihan lähimmät sukulaiset eivät tapahtumaa edes muista. Toiset taas muistavat ihan varmuudella asian ja pystyvät ajoittamaan ja sijoittamaan tapahtuman 1950-1960 -lukujen vaihteeseen Vattolaan, jossa Heikki vaimoineen tuolloin vielä asui. Tokihan Heikki pontikkaa tiputteli, useimmiten kuitenkin ihan Mehu-Maijassa. Heikin veljellä Kalervo Vikströmillä, Karkkilassa tunnetulla taidevalurilla, oli pontikkavehkeet, useatkin, joista ainakin yhdet poliisi takavarikoi. Onko tarinassa siis totta edes se toinen puoli, jäänee ikuisesti selvittämättä. Mutta pääasiaahan on hieno tarina!

**Kirjoittanut Janne Viitala
apunaan Timo Vikström
ja Kari Lahti**

Vappu-44



juoksimme ulkona ilman pää-
lyrsäattia ja huuskuimme vappu-
ruuhkoja nimittäm nyt kun ei ole
enään mita kuroja ilmapalloja nyt
kun on kumista pula. Sitten päivällä
koko väki meni vappujuhille, ja sillä
värin soittoakunta intti soittoa niin ja
puhuta sillä oli vaikka minkä verran
mutta puhutten ajaksi muutamia me-
nivät kävelymään se puhla oli nimittäm
ulkona torilla. Sitten sillä oli kuoro
laulua jota johti Arvi Tuominen.
Tällä sillä oli sellainen voimistelu
jossa oli 5 maista ja hullu oli kaikilla
samantlaiset purut. Sitten he lau-

loivat samassa kun voimist
Jai mita vappujuhlasta olett
paljon kuroja yhm otettiin
taruukin katolta, mutta muu
minä en tiedä. Sitten kun se p
oli päättynyt me nimimme te
ti kotiin. Sillä kutimme kah
me lapset kun se tyhjäty kahvise
me saimme juoda limonaaad
ja radiorakin oli valla vappuo
jelmaa. Kun sellainen oli tämä
vappu.

Ritva Soimela-Nikula

Kaskuja Högforsin valimosta 2

Seof Forssas

Osasi valumestari pirullinenkin olla. Nuorten miesten työhöntulo maanantaisin oli joskus hyvinkin hankalaa. Sunnuntain karkelot riijuureisuiheen väsyttivät. Matkan kohteena oli useimmiten lähikauppala Forssa. Joskus palkkapäivä sattui maanantaiksi ja se oli se tekijä, joka sai pojat tulemaan vaikkapa vain osapäiväksikin työpaikalle. Kyllähän mestari oli aamukierroksellaan nähnyt, kuka puuttui. Työpäivän päätyttyä mestari jakoi tilipussit huutamalla asianomaista nimellä. Kun tuli poissoalleiden vuoro ja asianomainen olikin jo itse huutamassa niin, sanoi valumestari:

- Eijo... Seof Forssas, hyvin tietäen asianomaisen läsnäolon, ja antoi tilin vasta seuraavana päivänä.

Outo haju

Entisajan esimiehet olivat vaativia herroja. Jokainen työvaihe oli tehtävä huolella ja annettujen ohjeiden mukaan. Sulatusuunin panostetaan vielä tänäkin päivänä samalla tavalla, kuin joskus vuosikymmeniä sitten. Uuniin ladotaan vuoronperään harkkorautaa, romua, koksia ja kalkkikiveä. Sillä erotuksella, että ennen tämä työvaihe tehtiin käsin, kun nyt se tehdään konevoimin. Tärkeintä oli, että uunin täyttö oli suoritettu niin huolellisesti, ettei sulatus liekki päässyt lyömään läpi. Lieska ei saanut näkyä täyttötasolla. Joskus kuumana kesäpäivänä tehtävä oli hyvinkin vaikea ja niinpä miehillä olikin uunin nurkassa ämpäri, johon tehtiin pienemmät tarpeet. Kun natisevat portaot ilmoittivat mestarin tulosta, tyhjenettiin uuniin ämpäriin sisältö, jonka seurauksena lieskaaminen loppui. Mestari vähän kummeksui panostamon hajua:

- Tääl on sit kumma haju!

San sil, et se haistaa pitkän paskan

Ennen vanhaan kuului asiaan, että oppipoikaa jymäytettiin alkajaisiksi, tehtiin koiruutta. Ammeakaavaamoon tullut poika ihmetteli muotin kovuutta, ja mitenikä se yleensäkin

pysyy kasassa. Vanhempi mies, Landströmin Mauno, selitti, että siellä on sisällä hevosen häntäjouhia:

- Ne ovatkin nyt aivan loppu, jotta meneski hakemaan mestarilta lappu, että saadaan materiaalista uusii. Poika meni valumestarin luokse ja esitti asiansa. Valumestari kysyi:

- Kukas käski?

Pojan kerrottua, sanoi mestari:

- Meet takaisij ja sas sil Magnuksel, et saa haistaa pitkäm paskan.

Sievä oli peli

Sähköllä toimivat valulaitteet otettiin käytäntöön Högforsin valimossa joskus 50-luvulla. Laitteeseen suhtauduttiin niin miesten kuin työnjohdonkin taholta epäillen, niin kuin aina johonkin uudistukseen. Huomattavasti vanhaa käsikuppia suuremman valuastian pelättiin aiheuttavan ohuissa kappaleissa kylmäjuoksua. Laite oli ensimmäistä päivää käytössä, kun itse tehtaan johtaja, vuorineuvos Arppe, tuli paikalle ja kysyi asiaa työnjohtaja Rinteeltä:

- No Rinne... mitenkäs tämä uusi laite nyt sitten toimii?

- Sittenniin... kyllähän se sievä peli on ja hyvin toimii, jonsei yhtikäs kunnon kappalei tartte, vastasi Rinne.

Vuorineuvos tuli tavallista harmistuneena insinöörin koppiin ja kysyi:

- Mitä se Rinne sellaisella vastauksella tarkoitti?

Muutaman päivän kuluessa miehet tottuivat uuteen laitteeseen ja eikä olisi tullut kysymyksenäkään, että olisi palattu enää vanhaan ja hankalaan valutapaan.

Kinaava mestari

Valumestari Aitammo oli tavallista kovempi väittelijä. Väitteli vanhempien työntekijöiden kanssa maailman asioista. Mestari oli kuitenkin sellainen paha tapa, että hän sylki sitä useammin,

mitä kiivaampana kävi keskustelu. Kerran tällaisen väittelyn tiimellyksessä mestari sylki aikamoisen mällin vastapuolen, Mäkisen Laurin, kasvoille. Se ei kuitenkaan häirinnyt miesten sanasotaa, vaan mestari kaivoi taskustaan nenäliinan, pyyhki toisen kasvot ja väittely jatkui entistä kiivaampana.

Selvä pore

Tunnetusti tarkka laboratorion päällikkö Yrjö Ingman katseli työnjohtaja Rinteen kanssa hylättyjen kattilaliitteiden kasaa. Hakivat niistä hylkäämisen syytä. Erässä liitteessä oli nähtävissä halkeama, josta johtuen Rinne totesi:

- Siin on selvä pore.

Välittömästi tapahtuman jälkeen tuli jokaiselle valimo-osastolle kiertokirje, jossa selvitettiin arkin verran, että shampanja ja wichyvesi poreilevat, mutta valurauta halkeilee.

Tavara kasvoi

Liesiverstaan mestarina oli huonosti suomea taitava Hugo Strang. Hän tuli kerran kiukkuisena niklaamossa istuskelevan naisjoukon luo ja sanoi:

- Saatans... Te istu vaajja tavara kasva.

Strang vähän ihmetteli, kun naiset päästivät tavallista remakamman naurun. Hän tarkoitti, että työt ruuhkautuvat, kun naiset vain istuvat.

Laiska työntekijä

Samainen mestari haukkui laiskatavaa miestä.

- Saatans... älä siinä söö. Maka sinä öö ja teke sinä töö.

Reino Luoto



Keitä kuassa?
Takana kolmas oik. Reino Vesander.

Nukkemuisteloita



Kuvassa Ilona-nukke on saapunut Mietoisten Kanttorilaan.

Ilona-nukke

Minun Ilona-nukkeni tarina alkoi Uudessakaupungissa isoäitini voitettua hänet lähetyksen arpajaisissa keväällä v. 1933. Minä synnyin saman vuoden syksyllä ja sain nuken. Sain myös nuken mukaan toiseksi nimekseni Ilonan. Näitä ns. Martta-nukkeja oli jo muutaman vuoden ajan tehty Turussa. Tällä tavalla saatiin kotirouvatkin mukaan työelämään.

Mietoisista nukke siirtyi perheemme mukana kuorma-auton laivalla Karkkilaan. Muutto oli suunniteltu vapuksi v. 1938. Silloin uusi kanttori otti vastaan virkansa Ul. Pyhäjärven seurakunnassa. Nykyinen olinpaikka nukella on Helsingissä. Syksyllä 2005 Ilona-nukke oli Benitalla, Suomen Nukketohtorilla, ja sai siellä uudet hiukset. Vanhempieni

mukana Ilona siirtyi Helsinkiin v. 1968 ja oli vanhempieni kodissa aina äitini kuolemaan asti vuoteen 1996, jolloin otimme sen yhteiseen kotiimme Auvon kanssa.

Irmeli, Molla-Maija ja Kalle

Kuvassa vasemman puoleisen Irmeli-nuken olen tehnyt Karkkilan Nyhkälän kansakoulussa käsitoissa 3. ja 4. luokalla vuosina 1942-43. Pää on tälläkin nukella Martta-nukketuotantoa. Nuken vaatteiden ompelussa jouduttiin käyttämään vanhoja leninkejä, ikkunaverhoja ym., pula-aika kun oli. Viimeksi teimme nukellemme myös vuodevaatteet. Patjan ja tyynyn täyteenä oli lastuvillaa. Myöhemmin, joulukuksi 1945, Irmeli sai sopivan pinnasängynkin, vaaleanvihreän, himmeästi maalatun. Nukella on paljon leikitty ja sille olen laittanut kotona vielä lisää vaatteita. Kuvassa keskellä istuu vanha Molla-Maija. Äitini teki sille aikoinaan uudet vaatteet. Oikeanpuoleisen poikanuken vartalo ja alusvaatteet on tehty Helsingissä äitini opiskellessa kansakoulunopettajaksi. Muu vaatetus on myöhempiä

pää tuotantoa. Tämä Kalle-nukke annettiin pikku-veljelleni Terholle.

Nadja-nukke

Nadja-nukke saapui Suomeen Moskovasta v. 1979. Olin kahden muun eri alojen opettajan kanssa kuukauden kestäväällä opintomatkalla silloisessa Neuvostoliitossa. Vierailimme useissa eri kaupungeissa. Tutustuimme niissä kouluihin ja lastentarhoihin ym. Sain nuken lahjaksi ollessani vieraana eräässä lapsiperheessä.

Nuken sininen pikkutakki kuului Tampereen Lastentarhaseminaarissa tekemälleni nukelle, mutta se jäi lopullisesti Moskovan nukelle. Äitini innostui pukemaan nukkeani ja virkasi punaisesta langasta nukelle villaisen lakin, kaulahuivin ja housut.

Nukke oli monta vuotta suomalaisvenäläisen koulun o-luokalla esikoulussa kanssani venäjän kielen opetuksessa. Joskus häntä kutsuttiin myös Anjuskaksi. Nyt olemme täällä molemmat jo eläkkeellä.

Ritva Soimela-Nikula



HELSINKI 14. 3. 2014

HENNA MITRUNEN

HEI :

MINNE KATOSIVAT KYLPYAMMEET ?

KYLPYAMME ON HÄVINNYT ELÄMÄSTÄMME. SE ON SÄÄLI, AMMETTA ON NYT VAIKEA LÖYTÄÄ.

KYLPYAMME OLI HÖGFORSIN PERINNETTÄ. HÖGFORS-AMME TUNNETTIK KOKO SUOMESSA, SE OI TEHTAAN YLPEYS, TÄTÄ OLISI KANNATTANUT VAALIA JA HYÖDYNTÄÄ. AMMEITA OLI KAIKIALLA. MUTTA MARKKINOITA MUUTTIVAT UUDET LIIKETOIMINTAMALLIT NYT ON SIIRRYTTY LÄHES KOKONAAN SUIHKUIHIN, KYLPYHUONETTA ILMAN AMMETTA ON KEHITETTY. KYLPYAMME ON KOKENUT ANKARAA VASTUSTUSTA. KUVITELLAAN ETTÄ AMME POISTAMALLA SÄÄSTETÄÄN ENERGIAA, SIKSI TARKKA OHJE OTETTIIN KÄYTTÖÖN.

KYLPYAMME MÄÄRÄTTIIN VEDETTÄVÄKSI MARKKINOILTA, KAUPASTA JA KULUTTAJILTA. TÄMÄ OLI RASITE SUUNNITTELIJOILLE. KYLPYAMMEEN VASTAISET PAKOTTEET ISKIVÄT KIPEÄSTI HÖGFORSIN NÄPELLE.

HÖGFORSIN AMMEET PYSYIVÄT HENGISSÄ PUOLI VUOSISATAA, NYT NE ON MUSEOITUNA SUOMEN VALIMOMUSEOSSA. KYLPYAMMEEN KUOLEMA ON KORVAAMATON MENETYS.

SENSIJAAK ON KERROSTALOASUNNOISSA NYT SAUNOJA, NE VIEVÄT PALJON SÄHKÖÄ JA ENERGIAA, KOSKA XIISSÄ EI VOI OLLA PUULÄMMITYSTÄ. SAUNA SITOO SELVÄSTI KERROSTALOASUNNOSSA ENEMMÄN ENERGIAA KUIN KYLPYAMME. JA SAUNA VIE YHDEN MAKUuhuoneen TILAN.

TÄSSÄ KIRJOITUKSESSA TIRKISTELLÄÄN HÖGFORSIN RUUKIN HISTORIAAN. JULKISUUS VIE TOISINAAN ASIOITA ETEENPÄIN.

KLAS ALANDER
Klas Alander



Korvenkadulla pihakoivun nukeilla viimeksi on leikkinyt nuorin serkuistani Paula, joka tuli Tampereelta usein viettämään kesiä Karkkilaan.



”PATTERITYÖT” 1915-1917

**Esitys miesten piirissä
3.1.2014 Reino Pajuoja**

1. Omat varhaisimmat muistot asiasta

Isoisäni, isäni ja muiden vanhempien miesten keskusteluissa vilahteli aina joskus sanat ”patteritöiden aikaan”, joiden merkitystä lapsi ei tietenkään voinut ymmärtää.

Kun kuljimme lapsuudessani kär-rypolkua yli mäen kirkolle, tultiin radan varren tuntumassa Ryssän-tielle. Senkin merkitys jäi lapselle yhtä epäselväksi... tai ei merkitystä kysely.

Lapsuuden toverini Esko Par-tanen kävi kansakoulua Nyhkälän koulussa. Hän kertoi mielenkiintoi-sia juttuja sotaleikeistä koulun vie-reisen harjun juoksuhaidoilla. Tun-nusnahuuto oli ”pum” tai käpyso-taleikeissä ”alko – holiliike”. Kyösti Suonoja vahvisti saman asian ihan hiljattain kysyessäni siitä.

Seuraavan kerran jouduin aiheen kanssa tekemisiin vasta 1970-luvul-la, kun laadin kouluille opetuskart-taa Nyhkälänharjusta. Silloin piirsin taisteluhautaverkoston kartalle.

2. Aluksi

Helsingin Sanomissa oli 23.11.2013 artikkeli, jossa Helsingin maalinnoi-tuksista kirjaa tekevä ja Salpalinjas-ta väitöskirjaa laativa arkeologi John Lagerstedt toteaa:

”Valtavat määrät ihmisiä asuu (Helsingin) linnoitteiden ympäril-lä, mutta samalla ne ovat unohtu-neet. Niitä ei mielletä nähtävyydek-si, vaikka ne sitovat meidät maa-ilmanhistorian isojen rattaiden rahinaan.” Karkkilan (Högforsin) kohdalta voisi todeta samoin kytkök-sestä ensimmäisen maailmansodan tapahtumiin.

Kun juuri olemme viettäneet jou-lua, voisi jouluevankeliumin alun tavoin todeta: Kun Nikolai II oli Venäjän tsaarina ja Suomen Suu-riiruhtinaana ja kenraaliluutnantti Frans Seyn kenraalikuvernöörinä, annettiin 1.11.1915 käsky, että Py-häjärven ja Vihdin nimismiesten

on tultava Venäjän 42. armeija-kunnan päämajaan Tampereelle. Käsky kuului: ”Kahden päivän si-sällä aloitetaan linnoitustyöt vähint. 300 miehen voimin.”

Melko pian työt alkoivatkin ja joulukuun lopussa vallityömaalla oli yhteensä 297 miestä, joka olivat enimmäkseen lähistön maatyömiehiä. Kaukaakin oli; lähes kaikista kunnista Etelä-Hämeestä, mutta jopa Äänekoskelta tuli kymmenen miestä. Tuusulasta tuli iso joukko, Helsingistä ja Turustakin oli miehiä. Itärajan suunnasta oli joitakin miehiä ilmeisesti venäjän kielen osaa-jina. Varsinkin Siikalan torppareita oli mukana, koska heillä oli hevosia ja osaamista puiden käsittelyssä.

3. Taustaa

3.1. Suomi osa Venäjää

Suomi oli ollut 1808-09 Suomen sodan jälkeen osa Venäjää autonomi-sena suuriruhtinaskuntana Porvoon valtiopäivien v. 1809 perusteella (Aleksanteri I).

Ensimmäinen suomalainen so-taväki v. 1812-13 oli kolme värvättyä jääkärirykmenttiä, jotka oli perus-tettu tsaari Aleksanteri I:n käsky-kirjeellä 6/16.9.1812. Oma sotaväki lakkautettiin Venäjän sortotoi-menpiteenä helmikuun manifes-tilla 1899, ja lakkautus tapahtui asteittain vuosina 1901-1905. Ve-näläistä sotaväkeä oli maailman-sodan alkaessa vuonna 1914 n. 35 000 miestä. Enimmillään venäläistä sotaväkeä oli siis Suo-messa 110 000-120 000 miestä. Siirtojen, karkaamisten ja ko-tiuttamisten jälkeen joukkoja oli vuonna 1918 n. 40 000 miestä. Brest-Litovskin rauhassa 3.3.1918 määrättiin venäläisten joukkojen poistamisesta joulukuussa 1917 itsenäistyneestä Suomesta. Täällä olleet joukot osallistuivat vuo-den 1918 taisteluihin punaisten puolella.

3.2. I maailmansota

Jo reilu vuosi ennen em. linnoit-tamiskäskyä oli alkanut I maa-ilmansota kuuluisista Sarajevon laukauksista 28.6.1914. Saksan

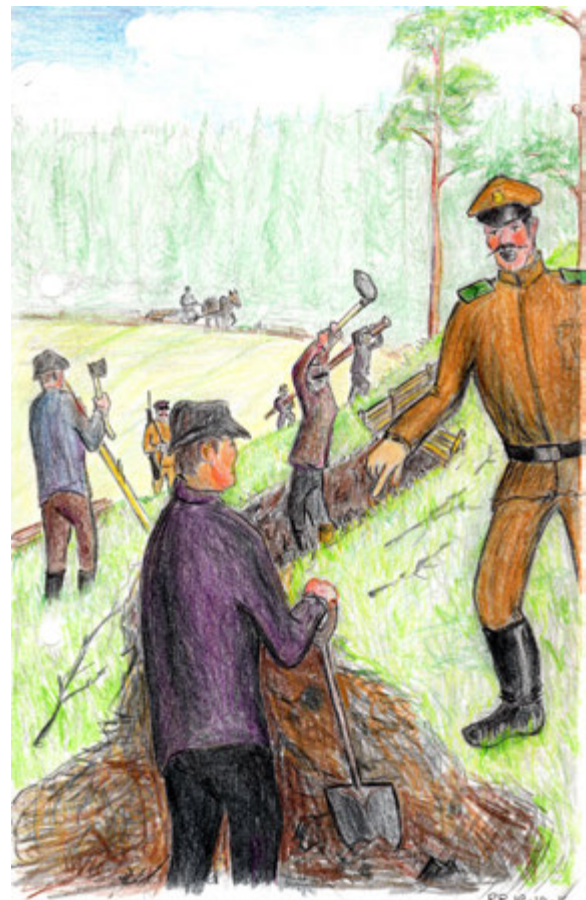
suurvaltapolitiikan tavoitteet olivat päähyökkäys länteen Ranskan murskaton (koska Venäjä oli hidas ja heikko) sekä Venäjän heikentäminen idässä ja pääsy valvomaan aluetta Kaukaasiasta Suomeen.

Jako:

Keskusvallat: Saksa, Itävalta-Unkari, Italia, Turkki ja Bulgaria
Ympärysvallat: Englanti, Ranska, Venäjä, Italia, Serbia, Montenegro

”Saksan kahden rintaman suun-nitelma, Schlieffenin suunnitelma, edellytti, että ensiksi suunnattaisiin murskaava hyökkäys Ranskaa vas-taan ja pakotettaisiin tämä maa an-tautumaan muutamassa viikossa. Sen jälkeen oli tarkoituksena kään-tyä suurempaa, mutta alkeellisem-paa ja hitaampaa Venäjää vastaan, jonka liikekannallepanon ja aseisiin siirtymisen oli laskettu kestävän viikkoja ja kuukausia, ja johon suun-nattava hyökkäys jo maan valtavan suuruuden takia vaatisi aikaa”.

Vastoin saksalaisten ajatuksia sota juuttui asemasodaksi. Sodassa oli mukana 36 maata ja 64 miljoonaa miestä. Sota kesti neljä vuotta, kol-



me kuukautta ja 11 päivää. Ensi kertaa mukana olivat lentokone, ilma-laiva, sukellusvene, hyökkäysvaunut, myrkkyy-kaasut ja liekinheittimet.

4. Suomen merkitys itärintaman pohjoisilla

Venäjänsuunnitelmat:

- varmistaa pääkaupungin Pietarin puolustus
- taattava Itämeren laivastonsa ope- rointimahdollisuudet

Kevästä 1915 lähtien Venäjällä varauduttiin Saksan hyökkäykseen Pohjanlahden alueelta seuraavista syistä:

- epäiltiin Ruotsin vaikutusvaltaisten piirien olevan saksalaisystävällisiä
- Ruotsin yleisessä mielipiteessä ilmeni epäluuloa Venäjää kohtaan ja epäiltiin Ruotsin liittymistä keskus- valtoihin
- suomalaisten yleisen mielipiteen epäluulo Venäjää kohtaan

5. Suomen linnoittaminen

5.1. Toteutus

42. Armeijakunta, jonka esikunta silloin oli Tampereella, toteutti linnoittamistyön tavoitteena vihollisen torjunta Pietariin johtavilla teillä. Vuoden 1915 lopulla miehitys- ja puolustusjoukkoja Suomessa oli n. 50 000 miestä. Linnoittaminen toteutettiin ns. sapööri- eli pioneeri- joukoilla, joita oli maassa n. 4 000 miestä sekä toisaalta vapaaehtoisilla tai pakko-otoilla määrättyillä suomalaisilla sekä n. 3 000 kiinalaisella kullilla (päiväpalkkalainen), jotka tietojen mukaan tulivat kalliiksi järjestelyn, työnjohdon ja työtehon huonouden takia.

5.2. Varustuslinjat Suomessa

Kenttälinoitteet (harvoin kantalinnoitteet) länsirannikon ja Pietarin välille tehtiin tarkoituksena rakentaa kolme linnoitusketjua pääkaupungin suojaksi.

6. Karkkilan linnoitusten rakentaminen

Linnoittamiskäskey palveli osittain hyvin paikkakunnan työllisyystilannetta, kun maatyö- ja hevosmiesten työllisyys oli heikentynyt ns. Rökän ”koksibaanan” loputtua rautatien

avauduttua v. 1911. Aluksi löytyikin siksi hyvin vapaaehtoisia, mutta inflaation vuoksi palkat huonontuivat, niitä ei maksettu ajallaan ja rangaistukset työvirheistä pienensivät palkkaa.

Tammikuussa 1916 tuli isompi joukko venäläisiä sapöörisotilaita (2+35) ja vahtisotilaita (2+50). Aluksi miehet majoitettiin kunnantalolle Anttilaan, joka oli ostettu kunnalle vuonna 1913. Sinne tuli myös työmaan insinöörikonttori. Sitten venäläiset sijoitettiin Tarmon talolle. Matti Ståhl kertoi perimätiedosta, että venäläisten esikunta-toimintaa olisi ollut myös entisellä kunnantalolla Harjulla.

Vallitöihin riennettiin aluksi huonon työllisyystilanteen takia innolla kaukaakin. Maaliskuussa 1916 oli jo tarpeen ottaa käyttöön työvelvoitteet: mies jokaisesta maakirjatalosta. Torpparit ja mäkitupalaiset eivät enää tulleet töihin mielellään:

- palkka oli pieni (inflaatio) + maksuaikataulu
- työvirheistä perityt sakot söivät palkkaa
- työpäivien pituudesta oltiin eri mieltä (nimismies oli luvannut klo 7-18, johtaja Dimitrev vaati klo 5-19 sekä lupaa ja lääkärintodistusta poissaoloon)
- sotilaallinen kuri ja ”kiljuminen”
- työmaalla oli törkeään kiskomiseen syyllistyneitä tulkkeja

Vappuna 1916 armeijakunnan komentaja salli viljelyn tekemisen linnoitustöiden ohessa, mutta kuvernööri vaati elonkorjuun aikana kunnallislautakunnalta 60 hevosmiestä, 30 kirvesmiestä ja 60 kaivuumiestä

kahden viikon ajaksi. Kunnallislautakunta vaati kuvernööriltä lisävoimia naapurikunnista. Niitä saatiin Pusulasta ja Nummelta vain 34 miestä pakollisen määräyksen (155 miestä) sijasta.

Marraskuussa 1916 venäläisille ruvettiin tekemään mm. kasarmikennusta. Eniten pakko-otoilla miehiä otettiin Vuotinaisista, Tuorilasta ja Siikalasta. Tarvittiin ”osaamista” halkojen ja puutavaran kaatamiseksi sekä ajosta. Edelleen palkkoja jäi maksamatta, ja inflaation vuoksi elintarvikkeiden hinnat nousivat koko ajan.

Pusulan kunnallislautakunta määräsi mm. vuonna 1916 kunnassa olevia työttömiä patteritöihin Vihtiin ja Pyhäjärvelle. Määräys koski 80 työmiestä, lähinnä sellaisia irtolaisia, jotka eivät olleet maatöissä. Palkka patteritöissä oli aluksi huomattavasti parempi kuin kunnan hätäaputöissä.

Vihdin historiassa mainitaan, että siellä tehtyjen linnoitusten puutavarakujietuksiin käytettiin hevosien lisäksi Olkkalan kapea-raiteista rautatietä. Vastaavaa tietoa ei ole tullut vastaan koskien meidän kapearaiteista.

7. Linnoitusten sijainti

Linnoitusten sijaintipaikoista voisi päätellä ainakin seuraavat kaksi tarkoitusta:

- vihollisen liikkeen estäminen sisäntuloteillä
- Högforsin tehtaan suojaaminen

Ensimmäisen tarkoituksen arvioimiseksi on oheiselle, vanhalle ve-



Lähteet



Eurooppa ensimmäisen maailmansodan aikana 1914-18.

näläiselle topografikartalle vuodelta 1874 vahvistettu punaisella värillä Pyhäjärven ja Högforsin sisääntulotiet. Rautatie on lisätty karttaan. Tiestö oli 1900-luvun alussa melko heikko. Oikeastaan ainoa maantiek- si sanottava kulki kunnan itäosan poikki Vihdin Olkkalasta Haaviston ja Vaskijärven kautta Lopelle. Muut olivat lähinnä kärryiteitä tai -polkuja. Vielä Autoilijan Tiekartassa vuodel- ta 1927 Pyhäjärven teistä autoliiken- teelle keskinkertaisen tien arvon saa edellisen lisäksi vain tie Ikkalasta keskustan kautta Haavistoon. Kaikki muut tiet on luokiteltu huonoiksi.

Toinen tarkoitus, tehtaan suoja- aminen, vaatineen enemmän taustoi- tusta, koska se oli erittäin tärkeää paitsi tietysti paikallisesti, myös ko- ko Venäjän sotatieteellisuuden kannal- ta. Kun Hjalmar Linder maailman- sodan kynnyksellä tuli Högforsin tehtaan johtoon, oli työllisyystilanne vaikea, ja tehtiin 3-päiväistä työviik- koja. Högforsin tehtaan historiassa ”Masuuni, josta tuli suurvalimo” II osassa kirjoitetaan: ”Ne sotahan- kinnat, joilla Hjalmar Linder käden käänteessä loi eloa Karkkilan kos- ken partaalla puolihorroksissa ui- nuvaan tehtaaseen, käsittivät osaksi

tykistöammuksia, osaksi ja etupääs- sä miinoja”. Aluksi sovittiin 10 000 kappaleen valmistamisesta vuonna 1916. Joulukuussa 1916 Linder sopi vielä 25 000 miinan toimittamisesta.

”Sota pelasti Högforsin” otsi- koi Juhani Silván kirjoittaessaan 14.11.2011 kirjoitussarjansa Karkki- lan Rakentajat osan 7 Karkkilan Tie- nooseen. ”Vaikeassa taloudellisessa ahdingossa hän (Linder) käynnisi uskonnottoman menestyksellisen sotatarviketeollisuuden. Toimenpide pelasti hänet itsensä, Högforsin teh- taan ja työnsi koko maata aina aske- leen kohti itsenäisyyttä”.

Eino Halmeen kirjanen ”Tari- noi vanhast pruuikist” ja hänen näy- telmäkäsikirjoituksensa esim. Fa- gerkullan pihanäyttämölle vuosina 1982-83 sisältävät tehtaalaisperhei- den huolen ”siunatuista pommitila- uksista”, joiden pelättiin loppuvan Venäjän vallankumoukseen. Edellä mainituksissa kirjasssa on erikseen lu- ku ”Siunattu pommi”.

Reino Pajujoja

Aalto, S. & Rentola, K.: Karkkilan eli Högforsin ja Pyhäjärven entisen Pahajärven ihmisten historia. Kark- kilan kaupunki. Jyväskylä 1992.
Marko Leppänen: Arkeologi kaivelee sotahistoriaa. John Lagerstedt tekee opaskirjaa Helsingin ensimmäisen maailmansodan aikaisista linnoituk- sista. Helsingin Sanomat 23.11.2013. Autoilijan Tiekartta. Suomi 1927.
Halme, E.: Tarinoi vanhast pruuikist. Karkkilan Kotiseutuyhdistys ry. Karkkila 1989.
Silván, J.: Hjalmar Linder, edistyk- sellinen kamariherro. Karkkilan Tienoo 14.1.2011.
Jussila, O.: Pusulan historia v. 1859-. Vammala 1977.
Niklander, H. & Koivumäki, M.: Kansainvälistä aikaa Karkkilassa. Karkkilan Tienoo 13.6.1999.
J. Silván: Karkkilan rakentajat, osa 7, Karkkilan Tienoo 14.11.2011.
Karkkilassa 90 vuotta vanhoja juoksuhautoja. Karkkilan Tienoo 21.9.2007.

Lehtimäki, P.: Liistoin Kallei Karkki- lasta. Juva 1997.
Masuuni josta tuli suurvalimo. Högforsin Tehdas II 1874-1950.
Kymen osakeyhtiö Högforsin Tehdas. Kouvola 1954.
Myllyniemi, S.: Vihdin historia 1800- 1918. Vihdin kunta. Jyväskylä 1990.
Puustinen, H. & Mitrunen, H.: Kark- kila. Högfors-Ul. Pyhäjärvi. Posti- kortit kertovat. Karkkilan Kotiseutu- yhdistys ry. 2009.
Salimäki I maailmansodan aikainen linnoite. Ericsson, M. & Pajujoja, R. Karkkilan kaupungin ympäristötoi- mi. Karkkila 2000.
Venäläiset joukot Suomessa maail- mansodan 1914-1918 aikana, niiden yleisryhmytykset ja toimintasuun- nitelmat. U.V. Rauanheimo. Tiede ja ase 1950.
Carl Grimberg, Kansojen historia

”Patterityöt” juttu jatkuu seuraavassa numerossa

SORJOSESTA

Albin Väre, tilan omistaja ja Sorjosen piilottelija ja kuski oli muistitietojen mukaan istunut myös linnassa aiemmin ja olisi siellä tutustunut Sorjoseen. Hän oli myös kertonut helsinkiläiselle työmies Sulo Mäelle, ollessaan samalla työmaalla, että tuntee hyvin Sorjosen.

Toisena vaihtopaikkana Karkkilassa Sorjosella oli eräs tila Tuorilassa sekä hänen huhutaan oleskelleen myös Korven alueen omakotitalossa. Myös dynamiitti-Laineen tiedettiin liiaskelleen Karkkilassa ja hänellä uskottiin olevan alueella ystäviä.

Sorjonen myös liikkui jonkun verran kylillä esim. vaihtopaikkajensa välillä, kuten kerran joitakin päiviä ennen murhenäytelmää, kun nahkuri Laaksole Jokiväärään tuli iltamyöhällä käymään perhetuttu Albin Väre, joka ei Hilma-emännän pyynnöstä huolimatta tullut sisälle kahville kuten tavallisesti, vaan kutsui Laakson eteiseen, mutta Albinin asiasta ei ole tietoa. Hän mainitsi kuitenkin, että hänellä on kaveri ulkona odottamassa, Raimo Laakso muistelee.

Kohti loppua

Sorjosen elämän loppunäytös alkoi illalla tammikuun 15 päivänä 1954 epäonnistuneesta Vihdin kirkonkylän Säästöpankin ryöstöryityksestä. Sorjonen oli saanut vihiä, että pankissa oli useita miljoonia markkoja seuraavan päivän meijeritilien maksuja varten. Länsi-Uusimaan toimitus sijaitsi samassa rakennuksessa, ja kun toimitus perjantai-aamuna alkoi toimitella asioitaan ja yritti ottaa yhteyttä keskukseen ei se onnistunut. Toimituksen väki meni viereiseen Säästöpankin konttoriin ilmoittaakseen viasta sieltä käsin, jolloin toimituksen tietoon tuli

Säästöpankin murtoyritys. Olikin siis mahdollista, että Sorjonen oli yrittänyt saada epäkuntoon pankin puhelimen.

Ryöstöryityksen jälkeen rouva Saara Forsius kertoi auliisti, mitä pankissa oli tapahtunut tunnin aikana, jona Sorjonen oli siellä. Paikallislehden otsikko huusi: "Tunti pistoolinpiipun edessä - Pankinjohtaja Forsius kertoo lehdellemme".

Arno Forsius kertoo: Saara Forsius ja pankkirosvo Sorjosen ryöstöryityksessä Vihdin Säästöpankissa

Vihdin Säästöpankissa oli 14.1.1954, kuten joka kuukauden puolivälissä, laskettu meijeritilit ja jaettu rahat valmiiksi tilipusseihin seuraavana päivänä alkavaa maksamista varten. Illalla noin klo 21 aikaan pankinjohtaja Saara Forsius istui pankin viereisessä kokoushuoneessa tilastoja laatimassa. Silloin keittiön oven taakse ilmaantui mies, joka pyrki sisälle. Vinttikerroksessa olevassa huoneessa asuva taloudenhoitaja Sisko Jokinen meni ovelle, jolloin mies kysyi, onko pankinjohtaja kotona. Sisko, jolla oli päällään vain aamutakki ja toivelit, lupasi mennä katsomaan. Hän tuli hätäntyneenä Saaran luokse ja kertoi, että keittiön oven takana oli oudon näköinen mies, joka kysyi johtajaa. Saara ja Sisko päättivät mennä yhdessä katsomaan tilannetta. He menivät lasikuistin kautta toiselle ulko-ovelle ja näkivät pihalla poliisilta näyttävän miehen, joka oli pukeutunut koppelakkiin, mustaan sadetakiin ja kumisaappaisiin. Saara raotti ovea ja kysyi tiukasti, mitä mies hakee. Mies tuli rivakasti ovea kohti ja sanoi olevansa Helsingin poliiseja ja etsivänsä jotakin hämähäpästä miestä, joka oli mennyt saunan taakse. Sisko: "Yrititte autotalliin, mutta ovi oli kiinni." — "Niin oli", sanoi mies. Yhtäkkiä hän tarttui ovenriipaan ja törmäsi sisään ruokailuhuoneeseen asti. Saara huomasi, että mies oli kovin kalpea ja sanoi: "Tehän olette kalman kalpea, istuutukaa toki."

"Nyt se olette te joka istutte ja minä määrään", sanoi mies ja veti esiin pistoolin. Saara ja Sisko menivät

vierekkäin istumaan sohvaan. "Tiedätkö, kuka minä olen?". Naiset sanoivat, etteivät he tiedäneet. "Ettekö ole nähneet kuvaani Helsingin Sanomissa?" Siihen Saara vastasi: "Minä en lue Helsingin Sanomia, minä luen vain Uutta Suomea." "Minä olen Heino Hilarius Sorjonen." Saara totesi siihen: "Ettehan te ole rosvon näköinenkään." "Minä olenkin herrasmiesrosvo", sanoi Sorjonen. Sorjonen astui Saaran eteen ja sanoi: "Minä tiedän kaiken teistä, huomenna on meijeritilien maksupäivä ja kassassa on monta miljoonaa. Nyt teidän on annettava minulle kassan avaimet." Saara: "Meijeritilit täällä pankissa eivät ole niin suuret, sillä muutkin pankit lähipitäjissä maksavat niitä. Avaimia minulla ei ole, minä en pääse koskaan yksin kassaholviin, sellaiset ovat säännökset. Sorjonen: "Missä sellaiset määräykset on?" Sisko keksi salamanopeasti: "Säästöpankkilaissa. Minä tiedän, että kun johtaja lähtee aamulla Helsinkiin, niin sillä on usein kauhean vähän rahaa mukana. Silloin sen täytyy rahaa saadakseen odottaa, että muut virkailijat tulevat työhön. Niin juu."

Sorjonen: "Kyllä niiden avaimien on nyt löydettävä!" Hän otti pistoolin esiin ja tähtäsi naisia kohden. Saara nousi ylös, meni Sorjosta kohden ja sanoi: "Minulla ei ole muuta mahdollisuutta kuin täyttää virkavelvollisuuteni ja puolustaa pankkia. Ampukaa — ampukaa — ampukaa!" Sisko istui sohvassa, hiljaisuus vallitsi. Sorjonen laski pistoolin: "Kyllä minä teidät ampuisinkin, mutta minä en tahdo tehdä sitä tuon nuoren tytön nähden. Mutta kun te kerran rimpuiltte, niin minun on sidottava teidät." Sorjonen otti taskustaan rautalan-kaa, joka oli kierretty tulitikkurAsian ympärille. Ensin hän sitoi Saaran kädet ranteista yhteen. Sitten hän sitoi Siskon kädet samalla tavalla, mutta veti aamutakin hihat ranteiden suojaksi. Sen jälkeen Sorjonen yhdisti molemmat naiset rautalangalla ranteista toisiinsa ja määräsi heidät jälleen istumaan sohvaan.

"Sorjosesta" juttu jatkuu seuraavassa numerossa

SORJONEN KIERTUEELLA



Uittojen historiaa Karkkilassa osa 1

Uitto on tapa kuljettaa puutavaraa vesitse, pääasiallisesti tukkipuita ja ropsia ja jopa halkoja. Ropsit ovat noin kahden metrin mittaisia ja tukit isompia puunrunkoja.

Suomen sisäosissa virtaa suuri määrä uittokelpoisia jokia. Lainsäädäntö mahdollisti aiempaa huomattavasti tehokkaamman puunkäytön 1800-luvun puolivälin jälkeen. Tämä merkitsi myös laajan kaupallisen uiton alkamista. Samalla uitto ja metsätalous tarjosivat sivu- tai päätoimen suurelle osalle Suomen tilatonta tai pientilallista väestöä. Tyypillisesti pienviljelijä kävi talvella metsätöissä ja osallistui keväisin uittoon sen kulkiessa hänen asumuksensa ohi, näin kertoo Wikipedia Suomen uittojen historiasta.

Kuvaus sopii myös Karkkilan alueen uittohistoriaan kuin tukki ränniin. Karkkilan Högforsin tehtaalle, Lohjan teollisuuslaitoksille, Mustion ruukinsahalle ja aina Suomenlahdelle saakka puita uitettiin Lopen järvistä ja lammista Onkimaanjärven, Kyläjoen, Vuotinaistenjärven, Nuijajoen, Saavajoen ja Karjaanjoen kautta. Uitot aloitettiin heti kun järvestä jäät sulivat ja ju-

hannukseen mennessä ne olivat ohi. Uitto- ja lauttausväyliä oli Suomessa 1930-luvulla käytössä noin 47 000 km. Maantieteellisesti laajimmillaan uitot olivat heti sotien jälkeen, sillä sodasta selviytyneet moottorijoneuvot ja hevoset valjastettiin jälleenrakennuksen ja sotakorvausteollisuuden palvelukseen. Karkkilan alueen uitot loppuivat 1950-luvun alkupuolella. Muualla Suomessa jokiuitot loppuivat pääsääntöisesti 1990-luvun alussa ja viimeiset 2002. Nippu-uittoa harjoitetaan kuitenkin vielä Vuoksen vesistöalueella. Päätymisen syynä olivat maantieverkon laajentuminen ja isojen kuorma-autojen yleistyminen, vaikeat irtouitot purojen ja jokien latvavesillä sekä palkkatason nousu, jolloin ennen niin edullinen uittokuljetus ei ollut enää halvin ja nopein vaihtoehto. Myös ympäristö kysymykset nousivat pintaan.

Kiinnostus Pyhäjärven alueen metsävaroihin alkaa

Pyhäjärven laajat metsävarat alkoivat kiinnostaa 1700-luvun aikana Länsi-Uudenmaan ruukki- ja sahapatruunoita ja taistelu alueen metsävaroista kiihtyi ruukkien kesken. Venäläisten suorittamat avohakkuut olivat autioittaneet alueen metsiä. Pyhäjärven alue oli syrjässä ja säästytti hakkuilta, ainoastaan kaskenpoltto oli verottanut niitä. Laajempi

tukinhakkuu alkoi 1730-luvun lopulla. Mustion ruukin patruuna Henrik Johan Krej oli ensimmäinen, joka keksi hamuta alueen vihreää kultaa. Hän organisoii uittoreitin Pyhäjärveltä Mustioon ja hankki ruukinsahalle oikeudet käyttää Pyhäjärven alueen metsävaroja. Talvella kaadetut tukit uitettiin kesällä Vanjärvelle, siellä tukit laskettiin ja rankattiin, vain parhaat kelpasivat hänen vientisahalaitoksensa tarpeisiin. Krejn vaatimuksesta pidettiin 1738 katselmus, jossa Vanjärven ja eräiden Lohjan kylien lisäksi määrättiin Ahmoon, Nyhkälän, Karkkilan, Vattolan, Tuorilan ja Järvenpään kylät toimittamaan Mustioon kaikkiaan 1300 sahatukkia vuodessa, kunhan uittoväylä saataisiin peratuksi. Mustion Ruukin omistajat onnistuivat saamaan kiinnityksen Karkkilan koskeen jo 1760-luvulla. Karkkilan kylän isännät myivät syksyllä 1780 ruukille oikeutensa Karkkilan kosken myllypaikkaan ja jauhomyllyyn. Monista eri syistä talonpoikien suhtautuminen tukkipuiden myyntiin täällä oli myönteistä.

Vuotinaisten saha tarvitsi myös puuta, sen omistus oli Lohjan Virkkalan höyrysahtalla, joka kilpaili Mustion sahan kanssa. Varmistaakseen toimintamahdollisuutensa saha osti Karl Gustav Wathenilta Vuotinaisten koskenmyllypaikan sahaa varten. Kilpailu Högforsin ja Mustion ruukkien kanssa kävi kuitenkin ylivoimaiseksi ja sahan toiminta hiiptui vuonna 1875.

Vuonna 1876 kirjuri Jeremias Nyman oli yrittänyt petosta aliarvioiden Vattolan talonpoikia. Alfred Liisto mm. oli uittanut 219 keltolista tukkia Vanjärveen ja Nyman kirjasi vain 116 kappaletta. Talonpojat olivat varautuneet huijatuksi tulemiseen ja laskeneet rungot kahden todistajan läsnä ollessa kahteen kertaan. Oikeudessa tämän todisti vielä ”puolueeton” Krejn torppari Juhani Juhaninpoika. Maksu tukeista ja muista tuotteista suoritettiin pääsääntöisesti suolana, silakkana, tupakkana ym. kauppatavarana tai saha saattoi maksaa talonpoikien veroja. Sahayhtiöt olivat talonpojille siis laittoman maakaupan kes-



Kuva: Karkkilan museo Kuvasa: Tukkien uittoa Siikalan joella 1905

kuksia, korvaten osan heidän kaupunkikaupastansa, koska lailliset kauppaoikeudet olivat vain suurilla kaupungeilla. Maaseutu sai kauppa-oikeutensa vasta myöhemmin. Elinkeinovapaushan astui voimaan Suomessa 1879. Krej perusti myös mm. krouvin, ja kun tukit oli uitettu jokea alas, juotiin niistä saatavaa korvasta jo heti uiton loputtua kurkusta alas takaisin patruunalle. Myöhemmin esivalta kuitenkin puuttui asiaan ja määräsi sahanomistajat maksamaan talonpojille tukeista ja rahdista käteisellä rahalla. Kieltoa valvottiin kuitenkin yhtä tehokkaasti kuin kaskenpolttoa Pyhäjärvellä eli kauppa jatkui entiseen malliin. Maakaupasta syntyneen velan avulla Krej satoi talonpojat sahalaitokseen ja varmisti näin puun saannin. Mutta myös Vihdin ja Pyhäjärven alueen säätyläisiä ja virkamiehiäkin oli hänen talutusnuorassaan. Kaupankäynti oli siitä huolimatta helppompaa ja edullisempaa Mustion patruunojen kanssa kuin vaikeiden kulkuyhteyksien takana olevien Helsingin ja Turun porvarien kanssa, jos vain ei päästänyt itseään ylivelkaantumaan. Haaviston, Ahmoon ja Vaskijärven talonpojat eivät sijainnin takia pystyneet hyödyntämään yhtäläillä tukin myyntiä läheisen uittoreitin puutteen vuoksi. Vaikka ainakin Haavistossakin oli pienimuotoista uittotoimintaa. Krejn käymä kauppa oli laitonta, mutta se ei haitannut pyhäjärveläisiä, joiden tukit lähtivät sahatavarana jopa Euroopan markkinoille asti. Mustion ruukin siirtyessä Linderin suvun haltuun Magnus Linder osti laajoja alueita Siikalan, Vuotinaisten ja Kovelon kylistä sekä puolet Eskolan tilasta Pyhäjärveltä jne. uittoreittien ja puuhiilen turvaamiseksi. Koska Linderin ensisijainen kiinnostus kohdistui metsiin, hän myi 1795 Karkkilan kosken tuulimyllyn ja sen koskioikeuden Pilpalan sahan kirjanpitäjälle Elias Hinderbergille sillä ehdolla, ettei jauhomylly saisi haitata tukinuittoa ylämaasta ruukille. Se oli tärkeä ehto, koska tukkeja uitettiin jopa kymmenkertaisesti se määrä, joka ruukin oikeudeksi oli myönnetty. Uittojen määrän kasvaessa Wolter Ramsayn sai kuvernoöörin päätöksen uittojen ehdoista katselmuksen jälkeen 1886. Kivistön kosken padolta piti johtaa ränni Hörforsin tehtaan sahalle sekä Närön myllylle ja

verkavanutusmyllylle, jonka pituus oli 425 jalkaa. Se yletyi siten alemman padon ylitse, jossa veden voimaa käyttivät masuuni ja konepaja. Näin ei tehtaalle aiheutunut uitoista vahinkoa. Myös Nyhkälän koskeen, jossa oli mylly, piti rakentaa uittoränni. Nahkion koskessa oli uittoränni, vaikka se ei Karkkilan historian kirjan lähteestä ilmi käynytäkään. Närön Salvénin vastustuksesta huolimatta toimenpiteet sallivat nyt uittoa myös syksyisin.

Taistelu Karkkilan koskista kiihtyy

Kun Kulosuonmäeltä sitten löytyi rautamalmiesiintymä ja masuunin perustaminen tuli ajankohtaiseksi, ja sen ensimmäiseksi sijaintipaikaksi kaavailtu Tuorilan Korkiakoski osoittautui liian pieneksi, Bökman ja Dreilick hieroivat kaupat vanhan mylläri Hinderbergin kanssa Karkkilan kosken koskioikeudesta. Metsien ja vesistöjen hallinta ja käyttöoikeudet näinä aikoina aiheuttivat monenlaisia toimia ja anomuksia eri tahojen leireissä. Taistelu Karkkilan alueen monista koskista ja niiden käytöstä viivästytti myös Högforsin ruukin perustamista. Monta eri omistajaa ja käyttäjää esitti omia vaatimuksiaan niistä. Mustion ruukilla oli ollut jo pitkään oikeus tukinuittoon ja se ei halunnut saada kilpailevaa rautaruukkia lähelle samaan vesistöön. Talollisella Heikki Emmanuelinpoika Näröllä oli myös syytä huoleen, koska hän omisti hieman ylempänä Kivistön koskessa tamppilaitoksen, johon rautaruukin perustaminen tulisi myös vaikuttamaan. Näröllä oli myös suunnitelmia rakentaa saha juuri siihen paikkaan, mihin rautaruukkia suunniteltiin. Muun muassa Mustion ruukki katsottiin ”armossa aiheelliseksi” ja se sai vahvistettua lailliset oikeudet uittoon Karkkilan koskessa hänen majesteettinsa keisarin päätöksellä 1818.

Tilanne oli kärjistynyt jo 1817, kun masuunin perustamisesta kiihti tieto Mustioon kesken kevätuiton sattuneen onnettomuuden, kun Mustioon matkalla olleet tukit murskasivat Vattolan kyläläisten myllyn Nahkijoen koskessa, nykyisellä nk. Massakoskella. Lisäksi kevättulvat veivät myllyn jäänteet mennessään. Tulistuneet vattolalaiset talonpojat

hankkivat koolle katselmuksen saadakseen oikeutta ja korvauksen asialleen. Onnettomuuden syyksi vattolalaiset ilmoittivat, että Mustion ruukin aikoinaan myllyn ja kosken väliin rakennuttama tukkiseinä oli vuosi sitten särkynyt, mutta tukkivouti Fredrik Siik ei pyynnöistä huolimatta ollut sitä korjauttanut. Niinpä myllylle oli syntynyt suma, jota Siik oli ryhtynyt purkamaan harkauttamalla sumeilematta myllystä alaosan pois kylänmiehiä säälimättä. Tukkivouti Siikin omavaltaiset toimet olivat jo pitkään herättäneet närrä muutenkin pyhäjärveläisissä.

Lähteet:

Karkkilan Historia, Aalto / Rentola 1992,
Masuuni josta tuli suurvalimo, Högforsin tehdas, Kymin Osakeyhtiö
Vuotinaisten kylä Erämaasta kyläksi / Vuotinaisten kylätoimikunta / M. Holli 2001, Muisteloita Vuotinaisten kyläkirjasta, Lennart Aaltonen, Valto Mäkelä, Kalle Mäkelä, Toivo Rantanen, Valto Kyläjoki, Åke Hjelm, Toivo Laine ja Impi Viander
Alimmainen Kuninkaanmaalta Mettämyllyyn, Marja Holli, Karkkilan Kotiseutuyhdistys 2004
Karkkilan Tienoo N:o 68 1983/ Toivo Korhonen haastattelut: Sanni Salo 89, Erkki Salo 61, Fritjof Suominen 67 ja Paavo Vuorinen 69 vuotta.
Pyhäjärven Sanomat
Hyvinkään sanomat
Suomen rautaruukit, Rolf Holm, Wikipedia, Metsäteho internet
Haastattelut ja tietoja antaneet Eino Laine, Kauko Laine, Viljo Örnberg, Reino Luoto, Kirsti Haanpää, Asta Mikkola, Reijo Kojjärvi, Sanni Laakso, Ritva Alho
Olavi Ranta, Kari Virran haastattelemana
Nauhalla Salli Saari (haastattelija ”Masa”).

HM

”Uitto” juttu jatkuu seuraavassa numerossa

Kotiseutuyhdistyksen julkaisut/hinnasto

Taidemaalari Ilmari Huitti: **Ahopalo, Brofeldt, Ericsson, Mitrunen, Pasanen, Karkkilan Kotiseutuyhdistys 2010, € 45,00**
 Ahmoon kylä: **Matti Kota, Karkkilan Kotiseutuyhdistys 2008, € 35,00**
 Aina uusia projekteja, Karkkilassa ja maailmalla: **Kyösti Suonoja, Karkkilan Kotiseutuyhdistys 2008, € 30,00**
 Järvenpää, tuhansien tarinoiden kylä: **Marja Holli, Karkkilan Kotiseutuyhdistys 2007, € 35,00**
 Raudanhehkuista rytmiä, Karkkilan tanssiorkesterit 1920-luvulta 1960-luvulle: **Kyösti Suonoja, Karkkilan Kotiseutuyhdistys 2007, € 25,00**
 Minun Karkkilani: **Marja Holli, Karkkilan kaupunki, Museo- ja kulttuuritoimi 2007, € 10,00**
 Alimmainen-Kuninkaanmaalta Mettämyllyyn: **Marja Holli, Karkkilan Kotiseutuyhdistys 2004, € 30,00**
 Itsekasvatusta ja kapinaa: **Kirsti Salmi-Niklander, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2004, € 30,00**
 Fagerkullasta etulinjaan: **Reino Luoto, Karkkilan Kotiseutuyhdistys 2003, € 15,00**
 Ols vait, kyl meitil tääl oj joskus lystiiki ollu: **Reino Luoto, Karkkilan Kotiseutuyhdistys 2002, € 15,00**
 Pahan päivän varalle. Ul Pyhäjärven lainajyvästön vaiheita: **Tommi Kuutsa, K:lan maaseutuseura ry 2001, € 17,00**
 Laatokkani hiekkaranta oli valkoinen: **Rauha Koskinen, Karjalan Liiton kirjoituskilp. vuonna 1999 palkittu kirjoitus, Karkkilan Kotiseutuyhdistys 1999, € 5,00**
 Murreretki Uudellemaalle, Liistoin Kallei Karkkilasta: **Pekka Lehtimäki, WSOY 1997, € 15,00**
 Meittii oli neljä riskii miästä, Kaskuja 1: **R.Luoto-E.Halme, K:lan Kotiseutuyhdistys ry, Kustannus Mäkelä Oy 1990, € 5,00**
 Karkkilan vanha rakennuskulttuuri: **Päivi Mikola – Risto Hakomäki, K:lan Kotiseutuyhdistys ry 1994, € 13,50**
 Vuosisadan koulutarina: **Tuure Hasselman-Kirsti Salmi-Niklander, Haukkamäen koulun vanhempainyhdistys 1999, € 13,50**
 Evakkolapsen pitkä vaellus: **Milda Valtonen 1993, € 10,00**
 Rautamäen Uutmanni – Noita vai Shamaani: **Aaro Salovaara, Karkkilan Kotiseutuyhdistys, julkaisu N:o 4 1991, € 5,00**
 Inkerinmaan kasvattajia, Toikat Hietämäeltä: **Pekka Wikberg 1997, € 20,00**
 Viisi vuodenaikaa, CD-rom: **Risto Nurmi – Marja Holli, € 10,00**
 Jäsenlehdet: **vanhat irtonumerot € 5,00**
 Postikortit: **€ 0,50- 1,00-1,50**
 Iso taittokortti kirjekuorineen: **Kalevi Karlsson Karkkilan Kotiseutuyhdistys 2011, € 5,00**
 Adressit: **Huitti, Nousiainen, Ahopalo Karkkilan Kotiseutuyhdistys 2011, € 12,00**
 Jouhtenan pienviljelijä keskitysleirillä ja rintamalla: **Taimi Kaiponen 2011, Karprint Oy, € 25,00**
 Takkointien matkustajakoti -romaanin sotakorvausajan Karkkilasta: **Kyösti Suonoja, K:lan Kotiseutuyhdistys ry 2012, € 25,00**
 Haaviston kylässä -Ihmisiä Meritien varrelta: **Matti Mäki, 2012, Karkkilan Kotiseutuyhdistys, € 40,00**
 Sukkelii sanoi Karkkilast -Karkkilan murteen sanakirja: **Juhani Silván, 2012, Karkkilan Kotiseutuyhdistys, € 30,00**
 San sää vaan Eeroi -muistoja Erik Enqvististä: **Reino Luoto, 2013, Karkkilan Kotiseutuyhdistys, € 15,00**
 Muistovakka -runoja elämästä: **Tarja Johansson, 2013, Karkkilan Kotiseutuyhdistys, € 20,00**
 Raudanlujaa kuntoa -Karkkilan urheilun historia 1900-2012: **Kyösti Suonoja, 2013 K:lan Kotiseutuyhdistys, € 40,00**
 Yhteinen sarka -Haaviston Pienviljelijäyhdistys 1923-2013: **Matti Mäki, 2013 Haaviston Pienviljelijä ry, € 20,00**



Kotiseutuyhdistyksen tuotteita saatavilla

*Teollisuuskylän tarinoilta, Rautapäiviltä, Marrasmarkkinoilta
ja Joulumarkkinoilta*

*- sekä suoraan yhdistykseltä Pekka Wikberg / Henna Mitrunen
noudettuna tai postitettuna, yhteystiedot sivulla 2*

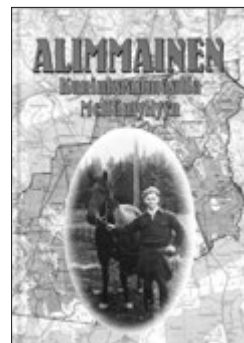
Kehysliike Kristiina
Valtatie 3
03600 Karkkila
puh. 050-400 2484
kristiina.vuorela@gmail.com
Avoinna
ke-pe klo 10-17, la klo 10-13

Suomen Valimomuseo ja Galleria Bremer
Tehtaan puisto, Vanhakylä
Ruukkimuseo Senkka
toimisto: puh. 09-42583674 ja 09-42583673
Avoinna
1.6. - 31.8. ke - su klo 12 - 18
1.9. - 31.5.2015 la-su klo 12 - 15

Karkkilan Divari
Helsingintie 44
03600 Karkkila
(entisissä Niinisalon huonekaluliikkeen tiloissa)
puh. 0400 - 375639
markus.honkimaa@kolumbus.fi

Loppuunmyydyt:

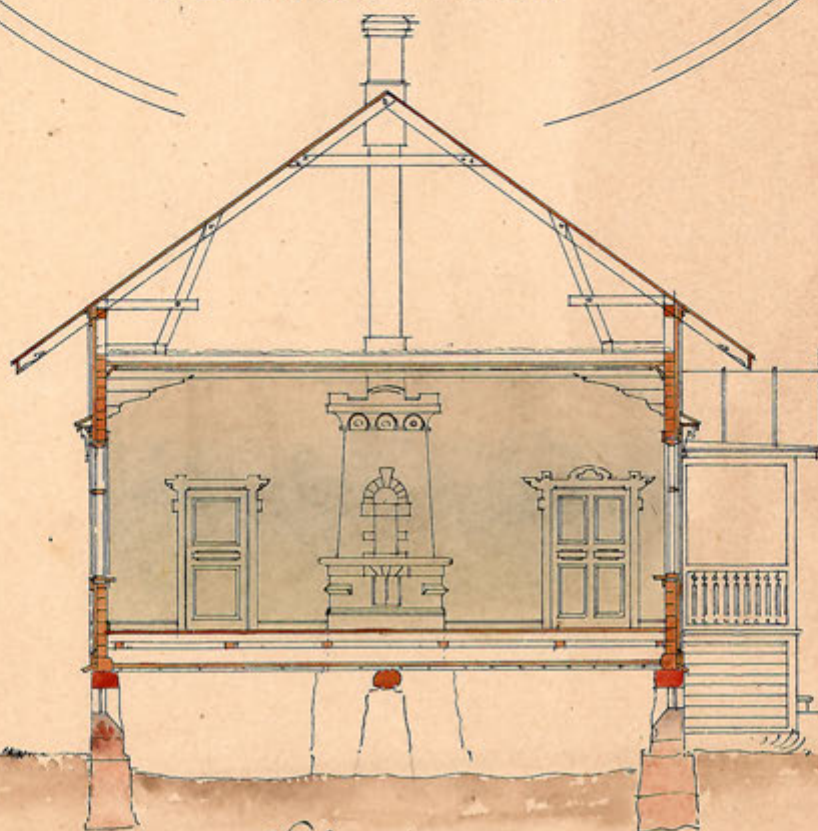
Eerikki: Reino Luoto, Karkkilan Kotiseutuyhdistys julkaisu No 1, 1987
Tarinoi vanhast prukist: Eino Halme, Karkkilan Kotiseutuyhdistys
julkaisu No 2
Murteen murinoi ja piänii tarinoi vanhast Höögforssist:
Eino Halme, Karkkilan Kotiseutuyhdistys
Pojjes alta kylävvartijat. Kaskuja 2: Reino Luoto-Eino Halme,
Karkkilan Kotiseutuyhdistys, Kustannus Mäkelä Oy 1993
Suojelun arkea, miten toteutui tapaus Högfors: Tiina Valpola, 1996
Tallella aika eletty. Muistelmia rehtorivuosista: Juhani Silván
Karkkila-Högfors-Ul.Pyhäjärvi. Postikortit kertovat, Helena Puustinen,
Henna Mitrunen, Karkkilan Kotiseutuyhdistys 2009
Kumlingen pappilasta Högforsin ruukkiin: Juhani Silván 2009
Haglundin aika: Juhani Silván, Karkkilan Kotiseutuyhdistys 2010



Pyhäjärven Seurakunnan kunnantupa



LEIKKAUS A-B



ISSN 2242-7473
ISSN 2341-6629

Helsingissä, Syyskuun 6 p. 1897.
Arto Myrskylä ja Petrus Penttilä
Arto Myrskylä piirsi

Vankka mittaamu.
0 2 6 10 14 18 22 26 30 jalkaa.